

και της Πάτρας τα λάφυρα, καθώς και της Τριπολιτζᾶς. Σκοπὸς τοὺς ἦτον νὰ μὴν πάρω τὴν Πάτρα καὶ δυναμωθῶ. Ἄν μὲ ἄφηναν νὰ πάγω ἀμέσως, θὰ μοῦ ἔδιδαν ἀμέσως τὰ κλειδιά οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸν ὄβαν τοὺς. (Ἀνάθεμα νὰ ἔχουν). Οἱ Αἰχλαῖοι ἦτον μέσα — πρώην σχετικοὶ τοῦ Κολοκοτρώνη. Εἶχον τὰς φαιελιές των εἰς τὸν Ἑπακτο. Μοῦ γράφουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ νὰ γυρίσω ὀπίσω, διότι ἡ Πάτρα τελειώνει. «Νὰ γυρίσεις ὀπίσω νὰ πᾶμε στὸ Ναύπλιο». Ἐγύρισα μὲ τὰ στρατεύματα ποὺ εἶχα συνάξει. Πηγαινάμενος εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐστείλαμε ἓνα γράμμα, νὰ ἰδοῦμε τί κάνουν εἰς τὸ Ἀνάπλι. Μᾶς ἀποκρίνονται, ὅτι : «Εἴμεθα ἄξιοι νὰ πάρουμε τ' Ἀνάπλι, διότι ἔχει πείνα». Ἀρχηγοὶ εἰς τὴν πολιορκίαν, Τζόρκης, Στάϊκος, Σταματελόπουλος, Παπα Ἀρσέντης. Τὴν ἴδια ὥρα ὅπου ἔικναν τὸ γράμμα ἔφθασε ἓνα καράβι εἰς τὸ Ἀνάπλι αὐστριακὸ φορτωμένο σιτάρι ἕως 10.000 κιλά. Τὴν ἴδια ὥραν μᾶς στέλνανε ἓνα γράμμα : «Φθάσατε, ὅτι ἤρθε ἓνα καράβι μὲ προβιζιόνες, καὶ δὲν ἤμποροῦμε μόνονι μαρ». Ἀμέσως ἐκινήθημεν διὰ τὸ Ἄργος, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Πετρόμπεης, ἡ τότε Γερουσία. Κάνουν μίαν ἀναφορὰ οἱ Τριπολιτζιῶτες, μοῦ γυρεύουν τὸν Πάνο, νὰ μείνει φρουρὰ διὰ τὴν εὐταξίαν τῆς πόλεως. Τοὺς ἀπεφάσισα καὶ τὸν ἄφηκα. Ἐκστρατεύσαμε καὶ ἐκατεβήκαμε εἰς τὸ Ἄργος, ἐπήραμε καὶ τὸν Κιαμήλμπεη καὶ ἓνα παιδί τοῦ Κιαμήλμπεη. Σὺν ἐκατεβήκαμε στὸ Ἄργος, εὐρήκαμε τὴν πολιορκίαν πολὺ καλὰ.

Ἡ Μποβολίνα¹ μὲ τὸν ἀδελφὸν της ἐφύλαγε τὸν μπλόκο. Ἐκεῖ ποὺ ἐσυνάχθημεν ἦλθαν ἀπὸ Ὑδρα, Σπέτζες, Πελοπόννησο, νὰ κάμομε κυβέρνησι. Τῆς ἴδιας ὥρας ἀπεφασίσσαμε νὰ κάμομε ρεσάλτο εἰς τ' Ἀνάπλι. Ἐκεῖνες τὰς ὥρας ἐκαβάλικα νὰ πάγω στοὺς Μύλους νὰ ἰδῶ τὰ καράβια. Εἰς τὸν δρόμον μ' ἐρριξε τ' ἄλογο καὶ ἤμουν ἄρρωστος. Ἐικαναν τὸ συμβούλιον νὰ γενεῖ τὸ ρεσάλτο. Τὸ στεριανὸ στράτευμα νὰ κτυπήσει τὸ Παλαμήδι καὶ τῆς στεριᾶς τὴν πόρταν, καὶ τὰ καράβια νὰ κανονίζαρον τὸ Καστέλι καὶ τὰ ὁ Ἀδέλφια, καὶ 500 μικρὰ Κρανιδιώτικα νὰ κτυπήσουν μέσα ἀπὸ τὸ γιολό. Ἡ γνώμη μου δὲν ἦτον. Μοῦ εἶπαν : «Σὺν εἶσαι ἀνήμερος, κάτζε». — «Οἱ ἀδελφοί μου πᾶνε νὰ σκοτωθοῦν καὶ ἐγὼ νὰ κάτζω ;» Ἐμαζώχθησαν τ' ἀσκέρια στὴν Ἄρσαν. Ὁ Ἰωσάφας ἔβαλε λόγον εἰς τ' ἀσκέρια : «Ὅποιος σκοτωθεῖ, λαβωθεῖ, ἡ Πατρις θέλει τοὺς βραβεύσει».

Εἴμαστε ὡς 4.000. Χωρίζουν, στὸ Παλαμήδι μὲ 1.000 νὰ πάγω ἐγώ, καὶ ὁ Νικήτας, καὶ Γιατράκος καὶ ἄλλοι νὰ κτυπήσουν τοῦ γιολοῦ τὴν πόρταν. Ὁ Γαρέλας, φιλέλληνα, εἶχεν ὡς 100.

Τοὺς εἶπα νὰ κτυπήσουν τὰ καράβια πρώτα ἕως ἔχουν καιρὸν, καὶ ἂν δὲν ἔχουν καιρὸ νὰ μὴ δοκιμάσωμεν. Αὐτοὶ ἀποκρίθηκα : Τὰ καράβια εἶναι ποὺ εἶναι, νὰ τοὺς κτυπήσωμεν πρώτα ἡμεῖς νὰ κτυπήσω νύκτα τὴν αὐγὴν εἰς τὸ Παλαμήδι, διὰ νὰ τραβήξουν ἀπὸ τὴν χώρα δύναμιν εἰς τὸ Παλαμήδι καὶ τότε νὰ κτυπήσουν τῆς στεριᾶς τὴν πόρταν. Ἐμένα μὲ ἀποφασίσαν μὲ 1000. 400 μὲ ἀκολούθησαν, οἱ ἄλλοι νομίζοντες νὰ ἐμβοῦν εἰς τὴν χώρα. Μ' ἐκείνους ποὺ ἐπῆγα ἐγὼ τὴν αὐγὴν ἤνοιξα τουφέκι καὶ ἐβγάλαμε τὰς σκάλας ἀπὸ τὴν Πρόνοια, ἐκτύπησαν καὶ ἐπῆγαν ἴσια μὲ τὸ Λεῦκος. Τὰ καράβια ἀπὸ τὸν γιολὸ δὲν τοὺς ἔκανε ἀέρας, ἐφυσοῦσε ἀπὸ τὴν στεργιά, εἶχαν κατὰμπροστα τὸν ἀέρα, δὲν μπουκάριζαν. Οἱ Τοῦρκοι ἐδυναμώσαν στὰ μπαστένια. Οἱ Ἕλληνες ἐχώθησαν στὰ Τουρκομνήματα. Δυὸ ὥρες ἐβάσταξε ὁ πόλεμος. Βλέποντας ἐγὼ ὅτι τὰ καράβια δὲν ἔικναν δουλειά, ἔστειλα τὸν Φωτᾶκο νὰ εἰπεῖ νὰ ριτιράρουν μὲ μιᾶς καὶ ἔτζι ριτιράρησαν ὅλοι μιὰ καπανιὰ καὶ ἐσκοτώθησαν ὅλῃγοι — καὶ ἐπαλληκαρεύσαμε τοὺς Τούρκους. Ἐγυρίσαμε πίσω εἰς τὸ Ἄργος ἄπρακτοι. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦτον καλοὶ τέτοια κάστρα νὰ παίρνουν μὲ ρεσάλτο ἦτον μία τρέλλα. Ἐστείλαμε εἰς τὰς ἐπαρχίας νὰ κάμομε συνέλευση. Ἦλθε ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Ζαΐμης, διὰ νὰ κάμουν συνέλευση, νὰ κάμομε κυβέρνησι.

Ὁ Μαυροκορδάτος, μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Καρατζᾶ, ἦλθον εἰς τὴν Πάτρα, ἐστάθησαν ἐκεῖ μερικὸν καιρὸ, ἔπειτα ὁ Μαυροκορδάτος ἦλθε καὶ πρωτοανταμώσαμεν εἰς τὸ Ἄργος. Ἀφοῦ ἐπαστρέψαμεν εἰς τὸ Ἄργος, ἐμαζεύθησαν ὅλοι οἱ Ἀρχοντες καὶ ἀπὸ διαφόρους ἐπαρχίας καὶ νησιὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ὑψηλάντης : - Ἦτον ἓνας ἄνθρωπος σταθερὸς, τίμιος, ἀνδρεῖος, μικρόνους, κοῦφος, εὐκολοπαῖτης, μικρὸς εἰς τὸ ἀνίστημα, λιγνός, τὸ ὄνομά του ἐχρησίμευσε πολὺ εἰς τὴν ἀρχὴν. Εἶχε τὴν φαντασίαν νὰ εἶναι ἀρχηγός (κεφαλή), πλὴν τὸ μυαλό του δὲν τοῦ ἔσωνε ἀναλόγως μὲ τὰς περιστάσεις ὑποῦ εὐρέθηκε. Ἄν ἤθελε ἔλθει ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ ἀδελφός του, ἤθελαμε καμμε δουλειά, διαπὶ ἤθελα τὸν ὑποστηρίξει. Ἐγὼ δὲν ἐγύρευα πρὸς ἓναν ν' ἀκουμβήσω τὰς πλάτες μου, ἐγὼ δὲν ἔκαμνα καπούλι τοὺς ἄρχοντας, ἐκεῖνοι ἐμένα, καὶ ἔτζι κανέναν τρίτον — δὲν ἐγίνοντο διχόνοιες.

1. [Μπομποβλίνα].

Ἀναγνωσταρᾶς : ἦτον μὲ πολὺ νοῦ ἄνθρωπος, ἀλλὰ φθονερός, βαρυκίνητος, παχύς. Ὁ Κρεβατᾶς ἦτον ἄνθρωπος μὲ νοῦ καὶ πολλὰ ὠφέλιμος γιὰ τὴν Πατρίδα.

Ἐσυμβουλευθήκαμε νὰ κάμουμε κυβέρνησι, ἐφιλονικήσαμε κάμποσο, ποῦ νὰ γένει συνέλευσις. Τότε ἔκαμαν τὰ στρατεύματα ὅπου ἦσαν ἐκεῖ μιὰ ἀναφορά, καὶ μοῦ ἐζητοῦσαν νὰ τοὺς δώσω τὴν ἄδεια νὰ σκοτώσουν τοὺς περὶχόντας. Κάποιος τοὺς εἶχε ἐρεθίσει λέγοντάς τους, ὅτι δὲν θέλουν νὰ κάμουν συνέλευσι, καὶ ἐτῆζε γελοῦν τὸν κόσμον. Ἐσηκώθηκα τὸ μεσημέρι καὶ ἐπῆγα καὶ τοὺς εἶπα : «Ὅτι κάμνετε αὐτοῦ ; Κάμετε τὸν ὅρκον, διότι τοῦτο ἔχουν νὰ σᾶς κάμουν, καὶ ἔπειτα πῆγαίνετε εἰς ἓνα μέρος διὰ νὰ ἀρχίσετε τὴν συνέλευσιν». Τοὺς ἐπῆρα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη, ἔκαμαν τὸν ὅρκον, καὶ ἐτῆζε ἔπαυσε αὐτὸς ὁ γόγγλος τοῦ λαοῦ. — Ὁ λαὸς εἶχε πάντοτε σκοπὸ νὰ σκοτώσει τοὺς ἄρχοντας καὶ κάθε παραμικρὰ αἰτία ἐρεθίζοντο. Ἐτῆζε οἱ πολιτικοὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Πιάδα (Ἐπίδαυρον), καὶ ἀρχίνησαν νὰ κάμουν τοὺς νόμους, καὶ οἱ στρατιωτικοὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθον. Ὁ Π. Γιατράκος ἐπῆρε τὸν Κιαμήλμπεη καὶ 20 ζορμπάδες Αζονταρίτες καὶ Τριπουλιζῶτες. Ὁ Ἰψηλάντης, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ἦτον ὅλοι ἐκεῖ, καὶ ὁ Γιατράκος μὲ τοὺς Τούρκους ἐπῆγε εἰς τὰ Ἐξαμίλια, καὶ τὰ ἄλλα στρατεύματα ἐπῆγαν μέσα εἰς τὴν χώρα στὴν Κόρινθον καὶ ἐπολιορκοῦσαν τὸ κάστρο. Μία ἡμέρα σηκώθηκα καὶ ἐπῆγα εἰς τὰ Ἐξαμίλια καὶ ἠύρηνκα τὸν Κιαμήλμπεη, διὰ νὰ γράψῃ ἓνα γράμμα εἰς τὸν ἐπίτροπόν του καὶ εἰς τὴν γυναῖκα του νὰ παραδώσῃ τὸ κάστρο. Ἡ ἐκεῖνος δὲν ἔγραφε καθὼς ἔπρεπε, ἦ ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἤκουσαν, δὲν ἐπαράδωσαν τὸ κάστρο. Ἐγὼ τοῦ ἔκαμα χίλιους φόβους, πλὴν ἐστάθη ἀδύνατον. Στὴν Κόρινθον ἐσκότωσε τὸ στράτευμα 20 Τούρκους. Ἦτον μερικοὶ Αἰθαῖοι μέσῃ καὶ Ἀρβανίτες, καὶ ἔβαλαν τὸν Καραχάλιο καὶ τοὺς ὁμίλησε μιὰ καὶ δυὸ διὰ νὰ παραδοθοῦν, καὶ ἐκεῖνοι τοῦ ἔλεγαν σήμερον καὶ αὔριο, καὶ ἐπέρασαν 20 ἡμέρες, διατὶ ἐκαρτέρουν μεντάτι ἀπὸ τὸν Ὀμέρ Βρυώνη, ὅπου ἦτον εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Ἐπῆγαιναν ἀπὸ τοὺς Κορινθινοὺς καὶ τοὺς ἔλεγαν «Μὴν παραδίδεσθε εἰς τὸν Κολυκοτρώνη, διατὶ σᾶς ἔρχεται μεντάτι», καὶ ὁ σκοπὸς τους ἦτον νὰ φύγωμεν ἡμεῖς, καὶ τότε νὰ μείνουν μονάχοι νὰ πάρουν τὰ λάφυρα, καὶ ὁ φθόνος ἦτον ἀκόμη. Μετὰ 20 ἡμέρας ἔστειλα τὸν Καραχάλιο καὶ ἐμίλησε καὶ ἦλθον δύο εἰς τὸ κονάκι μου, καὶ τοὺς ὁμίλησα νὰ ἐβγοῦν ἐκεῖνοι, καὶ ὥς μείνουν οἱ ἄλλοι Τούρκοι. Καὶ αὐτὸ ἦτον διὰ νὰ κάμω ἀρχήν, καὶ ἐτῆζε ἐπῆραν τὰ ἄρματα τοὺς 16 καὶ ἦλθον εἰς τὸ σπίτι, καὶ τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ ὀρδί μου. Ἐτραττάσαμε καὶ ἔστειλαν, περᾶσαντας 5—6 ἡμέρες, ἓνα Αἰθαῖο, καὶ ἔκραξαν τὸν κεχαγιά τοῦ Κιαμήλμπεη καὶ τὸν κατὴ καὶ ἄλλους δύο ἀξιωματικοὺς Τούρκους, δὲν ἐνθυμοῦμαι τὰ ὀνόματά τους. Ἐβγήκαν καὶ ὁμίλησαμεν, τοὺς εἶπα νὰ παραδώσουν τὸ κάστρο καὶ τὰ ἄρματα τους, καὶ νὰ πάρουν δύο φορεσιὰς (σκουτιὰ), καὶ νὰ τοὺς βαρκάρουμε, νὰ τοὺς περάσουμε εἰς τὴν Ρούμελη, ἄλλοι εἰς τὸ Γαλαξίδι καὶ ἄλλοι κατὰ τὰ Σάλωνα, καὶ μ' ἀποκρίθησαν ὅτι : «Νὰ πᾶμε ἀπάνω νὰ εἰποῦμε καὶ τῶν ἄλλων καὶ σᾶς στέλνουμε ἀπόκρισιν». Τὴν ἄλλην ἡμέρα μᾶς ὁμίλησαν πάλι νὰ κουβεντιάσουμε μὲ αὐτούς. Ἐκινήσαμε νὰ πᾶμε, καὶ τὸ στράτευμα, ἀπὸ τὴν ἀταξίαν του, ἐκίνησε ὅλον σιμά. Βλέποντας τὴν ἀταξίαν αὐτὴ ἐπαίσνωσα καὶ δὲν ἠθέλησα κανένα κοντά μου. Ἐκαβάλλικα καὶ ἐπῆρα τὸν καπετὰν Ἀναγνώστη Πατιμεζῆ μονάχον, καὶ ἐκίνησα ἐπῆγα κοντὰ εἰς τὸ Κάστρο εἰς κάτι τουρκομνήματα, καὶ εἶπα : «Οἱ ἀρχηγοὶ νὰ γίνουν 30 νομάτοι, νὰ ἔλθουν κοντά μου», καὶ ἐτῆζε τοὺς ἔστειλα. Πηγαινάμενος ἐκεῖ, ὅπου εἶμεθα οἱ δύο, ὁμίλησα διὰ νὰ κατεβοῦν ἀπὸ τὸ Κάστρο νὰ τοὺς εἰπῶ, διατὶ οἱ Τούρκοι ἔστρεξαν καὶ τὴν συνθήκην ὅπου τοὺς εἶχα κάμει τὲς περασμέναις ἡμέραις. Ἐκατέβηκαν οἱ 4 καὶ ἐκάτizzaμεν ἀντάμα. Τότε ἔστειλα εἰς τὸν κατὴ (σὰν τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ χέρι τούτους) μὲ τοὺς 30 ἀνθρώπους μέσα εἰς τὸ Κάστρο διὰ νὰ παραδώσουν τὰ ἄρματα τοὺς ὅλοι οἱ Τούρκοι καὶ νὰ τὰ βάλουν εἰς ἓνα σπίτι. Ὁ κατὴς ἔκαμε λόγον καὶ τοὺς ὅρκωσε εἰς τὴν πίστιν τους νὰ μὴν κρύβουν κανένα ἄρμα, ἀλλὰ νὰ τὰ δώσουν ὅλα. Καὶ ἐτῆζε ἐξαρματώθηκαν ὅλοι καὶ τὰ ἔβαλαν εἰς ἓνα σπίτι. Στὴν συνέλευσιν, ἀφοῦ ἤκουσαν, ὅτι ζητοῦν νὰ παραδοθοῦν οἱ Τούρκοι, ἔστειλαμε νὰ ἔλθοῦν καὶ 5—6 πολιτικοί, νὰ ἔλθουν νὰ παρασταθοῦν εἰς τὰ λάφυρα, καὶ νὰ βγάλουμε καὶ τοῦ Ἔθνους. Αὐτοὶ ἦσαν ὁ Σωτῆρ Νοταρᾶς, ὁ Κορίνθου καὶ ἄλλοι, ἦτον καὶ ὁ Πρωτοσύγκελος τῆς Ἀρκαδίας ἐκεῖ, ὅπου εἶχε ἔλθει ἐκεῖ ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν συνέλευσιν διὰ νὰ ὑπογράψουμε τοὺς νόμους, καὶ ἐγὼ δὲν ἤθελα, ἐξ αἰτίας ὅπου ἦτον ἓνα κεφάλαιο ὅπου ἔλεγε ὅτι : τὸ Ἐκτελεστικὸ νὰ τελειώνει μία ὑπόθεσις, καὶ ἔπειτα ἀπὸ 6 ἡμέρες νὰ δίδουν τὴν εἴδησιν εἰς τὸ Βουλευτικόν. Ὅλοι τὸ ὑπόγραφαν ἔξω ἀπὸ ἐγὼ. Τότε ἐπῆγαν πίσω, ἔκαμαν ἐξαίρεσιν (παράρτημα) ἀπὸ τοῦτο τὸ κεφάλαιον καὶ ἐτῆζε ὑπόγραψα. Σὰν ἔβαλα τοὺς 30 ἀνθρώπους μέσα καὶ ἐξαομά-

τωσαν τοὺς Τούρκους, μοῦ ὁμίλησαν, ὅτι τὰ ἔκαμαν ὅλα. Τότε ἔδωσα εἰδῆσιν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς συνελεύσεως καὶ ἐπῆρα 300 ἀπὸ τὰ διάφορα σώματα, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν πόρτα, καὶ ἐσταύρωσα μὲ μία σημαία Ἑλληνική τὴν πόρτα καὶ ἔπειτα τοὺς ἔμβασα μέσα καὶ ἔβαλα αὐτὴν τὴν σημαία ἀπάνου εἰς τὸ Κάστρο. Τὰ στρατεύματα καὶ ἐγὼ ἐκατεβήκαμε εἰς τὴν χώρα, εἰμεθα 6.000, οἱ Τούρκοι ἦσαν 300 : εἰς τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου.

Εἰς τὴν πτώσιν τῆς Κορίνθου ἦσαν Ὑψηλάντης, Μαυρομιχάληδες, Πετμεζαῖοι, Γιαννάκης Κολοκοτρώνης, Ἀποστόλης Κολοκοτρώνης, ὁ υἱός μου ὁ Γενναῖος, Ἀντώνης Κολοκοτρώνης, Ἀναγνωσταρᾶς, Γιατράκος, Κεφάλας, Κολιόπουλος.

Τότε ἦλθε εἰδῆσις, ὅτι ἡ ἀρμάδα τοῦ Καπετάν Πασᾶ μὲ 9.000 ἐτράβαε διὰ τὴν Πάτρα. Ἀκούοντας αὐτὸ ἔλαβα διαταγὴ καὶ ἐκίνησα εὐθὺς διὰ τὴν Πάτρα. Ἐπέρασα ἀπὸ τὸ Ἄργος, τὴν Τριπολιτζά, καὶ εἰς τὴν Τριπολιτζά διέταξα τὰς ἐπαρχίας Τριπολιτζᾶς, Καρύταινας, Φαναριοῦ, Ἀρκαδίας, νὰ τραβήξουν διὰ τὰς Πάτρας.

Εἰς τὴν Τριπολιτζά ὅπου ἔφθασα, ἐμάθαμε ὅτι ὁ Ἀλῆ πασάς ἐχάθη, καὶ ἔλαγαν μερικοὶ Γερουσιασταί, ὅτι : «Τώρα ὅπου ἐχάθη ὁ Ἀλῆ πασάς, οἱ 80.000 ὅπου τὸν ἐπολιορκοῦσαν θὰ πέσουν εἰς ἡμᾶς». Ἐγὼ εἶπα : «Ἐχει ὁ Θεός». Ἐναις Νικολᾶς Γζανέτης, ἀπὸ τὸ Φανάρι, εἶπε : «Ἀξιωθῆκαμεν καὶ ἐκάμαμε Γερουσίαν καὶ Βουλὴν, καθὼς λέγουν τὰ παλιὰ χαρτιά, ἃς χαθοῦμεν τώρα». «Εὐγε σου, κύριε». Διέταξα τὸν Γενναῖο νὰ πάρει τοὺς μισοὺς Τριπολιτζώτας, Φαναριώτας, καὶ ἄλλους, νὰ τραβήξει κοντά. Εἰς τὴν Βυτῖνα, ἔλαβα τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως, ὅπου ἐπρωτοσυστήθηκε εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔλαβα τὸ δίπλωμα τοῦ Στρατηγοῦ. Εἰς τὴν 1 Μαρτίου ἐφθασα εἰς τὴν Πάτρα. Ἐπέρασα ἀπὸ Καρύταινα, Πύργο, Γαστούνη καὶ Πάτρα. Ἐσύναξα 6.000. Ἀρχηγοὶ Ἀ. Ζαῖμης, Κανέλλος Δεληγιάννης, Πετμεζαῖοι, Σέκερης Τριπολιτζώτης, Λόντος μὲ τοὺς Βοσιτιστάνους.

2 Μαρτίου διηγῆθηκα ὡς τὰ τώρα 1822.

Ἐναντίον τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη ἐπῆγε ὁ Νικηταρᾶς καὶ ὁ Ἀχολος.

Ὁ Χάντζος καὶ ὁ Ἰβραῖμης Αἰαλαῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι ὅπου ἐδόξαζαν τοὺς Αἰαλαῖους.

Φθάνοντας εἰς τὴν Πάτραν, ἐπῆγάμε μὲ Καρυτινῶς καὶ Πυργιωτὰς ἕως 4.000 καὶ Καλαβρυτινοὺς, ὁ Ζαῖμης, ὁ Λεχουρίτης, ἕως 1.000, καὶ ἀπὸ τὴν Πάτραν οἱ ντοπικοὶ ὡς 500, καὶ ἦτον οἱ Κουμανιωταῖοι ἐπὶ κεφαλῆς. Ἦτον καὶ μὲ 300 Βοσιτιστάνους ὁ στρατηγὸς Λόντος στὰ Σελὰ κατὰ τὸ Καστέλι τῆς Πάτρας. Ἐγὼ πηγαίνων δὲν ἤξευρα τὸν τόπον τῆς Πάτρας, 28 Φεβρουαρίου. Καὶ ἐρχόμενοι ἡμεῖς, ἐβγήκαν οἱ Τούρκοι ἕως 5.000, ἐβγήκαν νὰ λαφυραγωγήσουν εἰς τὴν Ἀχαΐαν καὶ ἔντεσε ἡ ἐμπροστινὴ τοῦ Γενναίου. Ἐφθασε καὶ ὁ Κολιόπουλος καὶ τοὺς ἐκινήγησαν ἕως ἔξω τῆς Πάτρας, καὶ ἀπὸ πίσω ἤρχόμουν ἐγὼ καὶ ἐμαζωχθήκαμε ὅλοι εἰς τὸ Σαραβάλι καὶ εὐθὺς ἔστειλα 100 νομάτους καὶ ἐπιασαν τὸ μοναστήρι τοῦ Γεροκομειοῦ, πύρ κανονιοῦ ἀπὸ τὴν Πάτραν. Καὶ βλέποντας οἱ Τούρκοι ὅτι ἐπιάστηκε τὸ μοναστήρι, ἐβγήκαν εἰς πόλεμον, νομίζοντες ὅτι εἶναι καθὼς πρῶτα. Καὶ τὰ στρατεύματα κινήθηκαν τὰ ἐδικὰ μας καὶ ἔγινε ὁ πόλεμος σφοδρὸς καὶ ἐπῆραμε κεφάλια καυμιά ὀγδοηνταριά. Ἐμβῆκαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν μιστὴ χώρα (1 Μαρτίου 1822). Μοῦ ἐπαράγγειλαν νὰ μείνουν εἰς τὴν χώρα, τοὺς εἶπα νὰ τραβηχθοῦν εἰς τὰ πόστα τους. Τὸ μὲν Καλαβρυτικὸν στράτευμα, οἱ 100, ἔμειναν εἰς τὸ Γεροκομεῖο, στοῦ Σαῖταχα τὸν ληνό, οἱ Τριπολιτσιῶτες 400. Ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης μὲ 600 ἐπιασε τὸ Πουρναρόναστρο ἀποκάτω. Τὸν Γενναῖον μὲ τοὺς Φαναρίτας 300 στὸν Παλιόπυργο, τοὺς Γαστουναῖους τοὺς εἶχα στὴν Ὀβριά, τὸ μὲν δυνατότερον λοιπὸν στράτευμα τὸ εἶχα εἰς τὸ Σαραβάλι νὰ δίδει μεντάτι. Τὸ Σαραβάλι, μακρὰν ἀπὸ τὰ τρυπούρια μιστὴ ὥρα, ἀπὸ τὴν Πάτρα τρεῖς κάρτα. Εἶδαν οἱ Τούρκοι τὰ ὄρδια, καὶ ἀκούοντας, ὅτι ἦλθε καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, ἔστειλαν τοῦ Γιουσούφ πασᾶ, ὅπου ἦτον εἰς τὸ Καστέλι, ὅτι ἦλθαν πολλὰ στρατεύματα καὶ ὁ Κολοκοτρώνης. Πρὶν κάμωμεν τὸν πόλεμον, εἶχε ἔλθει ὁ Μισούλης, καὶ ἔκαμε μεγάλη χαλάστρα εἰς τὰ καράβια, καὶ ἔφυγαν καὶ ἐπῆγαν κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολη, καὶ τὰ ἐδικὰ μας ἔμειναν ἐκεῖ ἕως ὅπου ἐπῆγάμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἐκάμαμε τὸν πόλεμον. Ἀναχώρησαν τὰ καράβια, ὁ Γιουσούφ πασάς ἔστειλε εἰς τὸν Ἰππαιτο καὶ εἰς τὸ Καστέλι τῆς Πάτρας καὶ τοὺς ἐσῆκωσε ὅλους τοὺς Τούρκους καὶ ἐκίνησε καὶ ἦλθε εἰς τὴν Πάτρα. Οἱ Τούρκοι ἐσυνάχθησαν ἕως 12.000, 9.000 Ἀνατολίτες καὶ 3.000. Καὶ εἰς τὰς 9 Μαρτίου ὅλοι ἐκινήθησαν εἰς πόλεμον, καὶ ἐγὼ, βλέποντας ἀπὸ τὸ Σαραβάλι, ὅτι ἐκινήθηκε ἀσκέρι πολὺ, ἔτεμ-

πίχιασα όλα τὰ στρατεύματα νὰ κινηθοῦν. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ὅπου ἦταν εἰς τὸ Γεροκομεῖο, καὶ οἱ Τριπολιτσιῶτες εἰς τὸ Σαῖταγα.

Ἐκινήθησαν νὰ πιάσουν τὸν πόλεμον ἔξω τῆς ράχης καὶ ἀνοίγοντας τὸν πόλεμον ἔστειλα τὸν Γενναῖο μὲ τοὺς Φαναριώτας καὶ οἱ Γαστουναῖοι ἔστειλαν, καὶ ἀπὸ τὸ ὄρδι τὸ δικό μου. "Όσο νὰ πάγει τὸ μεντάτι νὰ τοὺς κάμει βοήθεια ἐτσακίσθησαν ἐκεῖνοι καὶ ὁ Γενναῖος μὲ 600 ἐκλείσθη εἰς τοῦ Σαῖταγα τὸ ληνό, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἦτον πολλοὶ καὶ τοὺς ἐκλείσαν καὶ ἐπροσπέρασαν οἱ Τοῦρκοι κυνηγώντας. Ὁ μὲν Κολιόπουλος, μὲ τὸ λοιπὸν στράτευμα, ἔπεσε κατὰ τὴν σταφίδα ποῦ ἦτον ληνοί, καὶ ἐπίασαν μὲ τοὺς Γαστουναῖους, τοῦ Κανέλλου τὸ στράτευμα καὶ τῶν Πατραίων ἐκόλλησαν εἰς τὸ Πουρναρόκαστρο, ὁ δὲ Ζαΐμης ἔντεσε ἐκεῖ μὲ τὰ στρατεύματα, καὶ τὸν ἐκυνήγησαν ἕως μιστῆ ὥρα, καὶ ἐτράβηξε μὲ ὀλίγους κατὰ τὴν ποταμιὰ κατὰ τοὺς μύλους. Καὶ ἐγὼ ἤμουν μοναχός μου, διατὶ τὸ στράτευμα τὸ ἔστειλα ἕλο, καὶ ἔντεσε νὰ εἶναι καὶ ὁ Δεσπότης "Αρτης ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ Καλαμογδάρτης ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ γραμματικὸς ὁ Μιχαλάκης. Βλέποντας ὅτι τὰ στρατεύματα τὰ τούρκικα ἐκινήθησαν καὶ ἐπίασαν τὸ ληνό καὶ τὸ μοναστήρι, λέγω : «Ἀφῆναι τὰ μουλάρια μὲ τὸν τσεπχανέ ἐδῶ, ἂν τσακίσουμε τοὺς Τούρκους ἐλᾶτε, ἂν μᾶς τσακίσουν φύγετε μὲ τὰ μουλάρια, καὶ ἐγὼ μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν βοήθεια καὶ τὴν ἐδική σας πηγαινῶ». Καὶ ἐπῆγα μόνος μου, χωρὶς νὰ ἔχω οὔτε ψυχογιὸν κοντά μου, καὶ ἐκίνησα. Εἰς ἓνα κάρτο ἀπῆντησα τὸν γέρο Ἀναγνώστη Λεχουρίτη τὸν ἔστειλε ὁ Ζαΐμης. — «Τρέξε, ἀδελφέ, διατὶ τὴν ἐχάσαμε τὴν μπατάλια», καὶ ἔκαμα σύντροφον τὸν γέρο Ἀναγνώστην εἰς τὸν δρόμο ποῦ ἐπῆγαίνα εἰς τὸν Παλιόπυργον. Ἀπάνω ἀπὸ τὸν Παλιόπυργο βλέπω ἓνα μπαϊράκι μικρό. Ἦτον ὁ Εὐαγγέλης ὁ Κουμανιώτης μὲ 15 καὶ ἐκάθοντο καὶ ἔκανε σέφρι, τοὺς ὀμίλησα καὶ τοὺς εἶπα : «Τί ἄνθρωποι εἴσασθε ἐσεῖς ;» Καὶ μοῦ ἀποκρίθηκαν : — «Ἕλληνας». Ἐγὼ τοὺς εἶπα : — «Μὲ γνωρίζετε ; Εἶμαι ὁ Κολοκοτρώνης, ἐλᾶτε ἐδῶ». — Καὶ τότενες ἐφοροῦσα φορέματα κόκκινα καὶ φουστανέλα κόκκινη καὶ ἐκατέβηκαν καὶ τοὺς ἔβαλα ὀμπροστά, καὶ ἐπῆγαίνα ἴσια εἰς τὸ κέντρο τῶν Τουρκῶν, καὶ ξετρομπώνοντας Ἕλληνας, ποῦ μὲ ἄκουαν ποῦ ἐπῆγαίνα, καὶ τοὺς ἔκαμα καμμιὰ πενηνταριά, καὶ τοὺς ἔβαλα εἰς ἓνα πόστο εἰς τὸ κέντρον τῶν Τουρκῶν ἐμπρός. Τοὺς εἶπα : «Μπῆχτε τὸ μπαϊράκι ἐδῶ». — «Χανόμεθα». — «Σᾶς στέλνω μεντάτι ἐγὼ», καὶ ἐγὼ ἐγύρισα καβαλλάρης κατὰ τὴν σταφίδα τοῦ Κόλ. καὶ τοὺς εἶπα νὰ πάρουν τὸ μπαϊράκι τους καὶ νὰ πᾶνε εἰς τὸ ἄλλο τὸ μπαϊράκι. Ὁ Γενναῖος καὶ οἱ Καλαβρυτινοὶ ἦτον ἀποκλεισμένοι. Τηρᾶω ὀμπρός ἀπὸ τὰ μπαϊράκια καὶ ἦτον ἓνα χοριγοκάμινω, καὶ στέλνω τὸν Παρασκευᾶ, τοῦ Κολιόπουλου τὸν ἀδελφά, μὲ 20 νομάτους, νὰ τὸ πιάσουν, ποῦ ἦτον καμμιὰ ἐξηνταριά καβαλλαράιοι Τοῦρκοι, νὰ τοὺς ἐμποδίσουν. Μοῦ λέγουν : «Χανόμεθα». — «Σύρτε καὶ ἐγὼ ἔχω τὴν ἐγνοια σας». — "Όσο ποῦ δυνάμωσαν τὸ κέντρον καλὰ, ἔντεσε ἐκεῖ καὶ ὁ Καραχάλιος καὶ ὁ ἄγιουτάντες μου Φωτάκος, διατὶ ἐπκρατήρησα τὸν πόλεμον, καὶ ἀπὸ τὸ κέντρο δὲν ἤμπορούσαμε νὰ τοὺς τσακίσουμε τοὺς Τούρκους, ὅμως, ἂν τοὺς χαλάσουμε, θὰ τοὺς χαλάσουμε ἀπὸ τὰς πτέρυγας. Τότε ἐπῆρα τὸν Καραχάλιο καὶ τὸν Φωτάκο καὶ ἐπῆγα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὅπου οἱ Τοῦρκοι ἐκρατοῦσαν ἕως εἰς τὴν μάχη τοῦ νεροῦ (τοὺς δύο μόνον). Ἐμπηξά τὴν φωνήν : «Ποῦ εἴστε, μωρὲ Ἕλληνας ; Κάτω - κάτω». . . Ἀκούοντας τὴν φωνήν μου οἱ φευγάτοι κατέβαιναν ἀφοῦ ἐκατέβηκαν κάτω, βάνω τὸ κιάλι, δὲν εἶδα, καὶ ἐρώναζα (στρατήγημα) : «Ἐτσακίσαν οἱ Τοῦρκοι». Χοιμοῦν οἱ Ἕλληνας, ἐτσακίσε τὸ πρῶτο τζογκάρι, ὅπου ἦτον οἱ Τοῦρκοι ποῦ εἶχαν ἀποκλεισμένον τὸν Γενναῖον εἰς τοὺς ληνούς.

Καβαλλάρης, ἤμουν, ἡ τύχη ἦτον καλὴ, ὅχι τὸ ἄλλο, ζωντανούς νὰ τοὺς πιάσουμε. Ἐτσακίσε ἡ πτέρυγα τῶν Τουρκῶν ποῦ ἦτον εἰς τὴν μάχη τοῦ νεροῦ, τοὺς πήραμε μπλαστούς. Εἰς τοὺς Τριπολιτσιῶτες ὁ Σέκερης ἦτον κουμάντο. Τὸ κέντρο τὸ δικό μου ἐκτύπησε τὸ κέντρον τῶν Τουρκῶν ἐσκότωσε ἓνα μπίμπαση. Οἱ Κουμανιώτες τοὺς κτυποῦν, ἐπῆραμε κεφάλια 250, τί ἔγιναν οἱ λαβωμένοι δὲν ἤξεύρω. Καὶ ἐγυρίσαμε ὀπίσω εἰς τὸ καρτέρι τους. Ἀπὸ τότε δὲν ἐξεμάκρυναν πίσω νὰ πολεμήσουν, ἔλεγαν ὅτι ἡ φευγούλα μας ἦτον στρατήγημα.

Τοὺς πήραμε ἀπὸ κοντά. Ὁλημέρα ἐγίνοντο ἀκροβολισμοὶ μὲ ζημία τῶν Τούρκων. Ὁ Καραχάλιος ἐλαβῶθη εἰς τὴν κεφαλὴν. Ἐδῶσε τὸ μπαϊράκι : «Πηγαινέτε ὀμπρός, μοῦ ἦλθε σκοτούρα».

Ἡ προφή ὅλου τοῦ στρατεύματος ἤρχετο ἀπὸ Γαστούνη. Τόσον τακτικὴ ἦτον ἡ ζωοτροφία, 4.000 σφαγτά, 80 κεφάλια γελάδια, ψωμι ἀπὸ τὴ Γαστούνη. Ἡ Γαστούνη ἦτον μελίσσι ἄφρυγο, καὶ μᾶς τὰ ἔστειλε ὅλα ὁ Σισίνης. Ὅσα ἐτρώγαμε τὴν ἐβδομάδα, μᾶς τὰ ἐμβαζαν ὀπίσω καὶ ἦτον πάντοτε οἱ 4.000. Τότε εἶχα γραμμένο εἰς τὴν Ἀρχιδιὰ νὰ ἔλθουν. Οἱ Ἀρχιδιανοὶ βάνουν ἀρχηγό

τὸν Μῆτρο Ἀναστασόπουλο, ἐκίνησαν 1.200 Ἐκίνησε καὶ ὁ Πονηρὸς καὶ ἤθελε νὰ πάρει τὰ ἄρματα τῆς Ἀρκαδίας, καὶ ἤθελε νὰ τὰ πάρει ἐκεῖνος, καὶ ἀνακάτωνα τὸ στρατό. Ἐν πρώτοις ἐρχόμενοι οἱ Ἀρκαδιανοὶ εἰς τὸ Σαραβάλι, ποῦ εἶχα τὸ ὄρδι ἐγώ, με εἶπε ὁ Πονηρὸς νὰ τὸν κάμω ἐπικεφαλῆς. «Δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάμω, νὰ ἐρωτήσω». Ἐρώτησα καὶ δὲν τὸν ἐδέχθησαν. — «Γι νὰ σοῦ κάμω ;» Ἐπῆγαν οἱ Ἀρκαδιανοὶ μόνοι τους καὶ ἔκχησαν ἕνα πόλεμον καλόν, καὶ ἐπολέμησαν ἀνδρειωμένα, καὶ ἐσιόττωσαν καμμιὰ δεκαριὰ Τούρκους 1.200 ἦτον Ἀρκαδιανοί. Ἦτον Παπατζωραῖοι, Γκριτζαῖοι καὶ ἄλλοι. Εἰς 15 ἡμέρας ἔφυγαν ὅλοι κρυφίως μπουλούκια - μπουλούκια, ἔμειναν οἱ καπεταναῖοι. Ἐπιασα μερικοὺς, τοὺς ἐντρόπιασα.

Οἱ Ἀρκαδιανοὶ ἀνεχώρησαν, ἔμειναν μόνο οἱ καπεταναῖοι, καὶ τοὺς ἐδιωξα καὶ αὐτούς. Ἐλαβα μίαν διαταγὴ ἀπὸ τὸν Μινίστρο τοῦ πολέμου διὰ νὰ περάσω εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα με τὰ στρατεύματα, καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθην, ὅτι δὲν ἔμπορῶ νὰ ἀφήσω 12.000 Τούρκους εἰς τὴν Πάτρα, καὶ νὰ ὑπάγω ἐμπροστά. Πρέπει πρῶτον νὰ σβήσουμε τὴ φωτιὰ ποῦ εἶναι μέσα, καὶ ἔπειτα νὰ ὑπάγεις καὶ εἰς βοήθειαν τοῦ γειτόνου σου. Καὶ αὐτὸς μοῦ δευτεροαποκρίθηκε, ὅτι : «Τὸ γράμμα ὅπου ἔστειλες δὲν τὸ ἐδειξα εἰς τὴν Κυβέρνησιν, διότι ἤθελες κακοπέσει, ὅμως τώρα, ἅμα λάβεις τὴν παροῦσα διαταγὴν, νὰ ἐκστρατεύσεις». Καὶ ἐγὼ ἄφηκα τὸν Κολιόπουλο εἰς τὰ στρατεύματα ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Κόρινθο διὰ τρεῖς ἡμέρας. Πηγαυόμενος, ὁ ὥρας μακριὰ, ἔστειλα εἰδήσεις τῆς Κυβερνήσεως ὅτι πηγαίνω, καὶ ἀπόκριση δὲν ἔλαβα. Ἐγὼ ἐκίνησα. Ἐνα τέταρτο μακρὸν ἔλαβα μίαν διαταγὴ καὶ μοῦ ἔλεγε ὅτι νὰ ἀφήσω τοὺς 80 ἀνθρώπους ὅπου εἶχα μαζί καὶ νὰ ἔλθω εἰς τὴν Κόρινθο με ὁ ἀνθρώπους. Ἐγὼ ἐμβῆκα μέσα, μοῦ ἔδωκαν ἕνα κονάκι χωρὶς πάτωμα. Τὸ βράδυ μᾶς ἄφηκαν ἀπεριποίητους καὶ ἔτσι ἀνεχώρησα καὶ ἐπῆγα εἰς ἕνα χωριὸ τὴν νύκτα. Σὺν με ἄκουσαν ὅπου ἀνεχώρησα, τὸ Βουλευτικὸ με τὸ Ἐκτελεστικὸ ἄρχισαν νὰ πρῶγονται καὶ νὰ λένε ὅτι : «Ὁχι, σεῖς φταῖτε, ὅχι σεῖς καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ φερθοῦμε ἔτσι». Ἐστειλαν μίαν ἐπιτροπὴν ἀπὸ τὸν Κωλέττην, ἀπὸ τὸν Κορίνθου, τὸν Σωτῆρ Νοταρᾶ καὶ μέρος Ἰδραίων. Ἐρχόμενοι ἐκεῖ τοὺς ἀποκρίθηκα ὅτι : «Σὺν δὲν δέχεσθε ἕνα στρατηγὸν ὅπου ἐρχεται νὰ σᾶς ὁμιλήσει, ἐγὼ ἀναχωρῶ καὶ πηγαίνω εἰς τὴν Τριπολιτζά, εἰς τὴν Γερουσίαν, καὶ ἔτι ἔχω νὰ εἰπῶ, θέλει τὸ εἰπῶ εἰς αὐτήν». — «Ὁχι, με λέγουν, νὰ γυρίσεις ὀπίσω, νὰ προβάλεις ὅτι θέλεις, διατὶ ἐστάθη ἕνα λάθος καὶ ἦτον ἄλλοις κονακίον». Ἐγὼ ἀποκρίθηκα τοῦ Κωλέττη, ὅπου μοῦ ὁμιλοῦσε, ὅτι : «Νὰ πᾶς νὰ γίνεις Μινίστρος στὰ Γιάννινα, καὶ ὅχι ἐδῶ». Μοῦ ἔπεσε ὁ Δεσπότης ὁ Κορίνθου καὶ οἱ λοιποὶ καὶ ἐπῆγα μέσα, ἔκχημα τὰς προτάσεις μου καὶ τὰς ἐδέχθηκε ἡ Κυβέρνησις. Τοὺς ἐπαράστησα ὅτι, ἂν περάσω εἰς τὴν Ρούμελη, οἱ Τούρκοι τῆς Πάτρας, ὅπου ἦτον 12.000, θέλει σκορπισθοῦν εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ θὰ τὴν χαλάσουν. Ἐτσι ἡ κυβέρνησις αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκην καὶ με ἔδωκε νέαν διαταγὴν διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὰς Πάτρας. Ἐπέρασα ἀπὸ τὸ Ἄργος, Τριπολιτζά καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Πάτρα ἀρχὰς Μαΐου. Εἰς τὴν Κόρινθο ἀντάμωσα τὸν Μάρκο Μπότσαρη, ὁ ὁποῖος ἐπρόσμενε ἐκεῖ διὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς φαμιλιᾶς του. Αὐτὸς μοῦ εἶπε νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ με κάμουν ἀρχηγὸν ὅλων τῶν στρατευμάτων, ἐγὼ τοῦ ἔκαμα τὰς ἴδιες παρατηρήσεις, ἐπρόβαλα εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ὑπάγει ὁ Μαυροκορδάτος, ὅπου ἦτον τότε πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, νὰ πάρει 1.000 τακτικούς Φιλέλληνες καὶ νὰ ὑπάγει εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ἐτσι ὁ Μαυροκορδάτος ἐπῆρε τοὺς τακτικούς τοῦ Μάρκο Μπότσαρη καὶ ἀπέρασε ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τῆς Πάτρας, ὅπου εὐρισκόμουν ἐκεῖ. Ἀφοῦ ἀπέρασαν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, με ἔγραψαν ἀπὸ ἐκεῖ, ὅτι ἔχουν ἀνάγκη καὶ νὰ τοὺς στείλω βοήθεια καὶ ἀπεφάσισα καὶ ἔστειλα τὸν υἱόν μου Γεωργίον με 200 στρατιώτας διαλεκτούς. Τότε ὁ Γιατράκος εἶχε ἔλθει ἐκεῖ καὶ τὸν ἔστειλα καὶ ἐκεῖνον με μὲ 40 — τοῦ εἶχαν φύγει οἱ ἄλλοι — καὶ τὸν Κονέλλο Δεληγιάννη με 200. Ἐγὼ ἔμεινα ὀπίσω καὶ ἔφερα στρατιώτας διὰ νὰ ἀναπληρώσουν ὅσους εἶχα στείλει εἰς τὴν Ρούμελη 6.000 εἶχα. Ἐβαλα ἀλώνια διὰ τὰς σταφίδας, καὶ εἶπα τῶν Ἑλλήνων νὰ τρυγοῦν τὴν σταφίδα, νὰ πάρουν τοὺς κόπους τους καὶ νὰ ἐβγάλομε καὶ τὸ ἔθνικόν δικαίωμα. Καὶ ἤρχισαν οἱ Ἕλληνες νὰ τὸ βάλουν εἰς πρᾶξιν. Οἱ Τούρκοι ἐστενοχωρήθησαν πολὺ εἰς τὸ Κάστρο, καὶ ἀπὸ νερό, καὶ κατὰ τὸν τρόπο ὅπου τοὺς ἐστενοχώρησα, εἰς ἕνα μῆνα ἤθελε παραδοθῆναι.

Σκοτωμένοι Τούρκοι εἰς τοὺς ἀκροβουλισμοὺς καὶ τοὺς πολέμους ἦτον 1000 καὶ ἄλλοι τόσοι λαβωμένοι καὶ ἄρρωστοι. (Τὸν Κονέλλο τὸν εἶχαν κρυφίως ἀφήσει στρατηγὸν τὸ Ἐκτελεστικόν. 7 ἢ 8 Μαρτίου ἦτον ὁ πόλεμος ὁ μεγάλος τοῦ Σαραβαλίου). Ἐστειλα τὸν Κολιόπουλο εἰς τὴν Καρύταινα διὰ νὰ κάμει νέαν στρατολογίαν. Τότε τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικόν, ἀφοῦ ἀκούσθῃ ὁ Δράμα-

λης εἰς τὰ Τρίκαλα τῆς Ρούμελης, ἐπυλόμενοι καὶ ἀπεφάσισαν νὰ πάγει ὁ Κρεβατᾶς εἰς τὸ Μυστρά νὰ πάρει 1.000 στρατιώτας καὶ νὰ ἐκστρατεύσει διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Ὁ Σωτὴρ Νοταρᾶς νὰ πάρει τοὺς Κορινθίους καὶ νὰ ἐκστρατεύσει καὶ ἐκεῖνος διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ζαΐμης, ὁ Σωτὴρ Χαρχαλάμπης μὲ τοὺς Καλαβρυτινοὺς, νὰ ὑπάγουν καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸν Ἀναγνώστη Δεληγιάννη μὲ 200 Καρυτινοὺς. Ἡ διαταγὴ λέγει¹ ὅτι : «Ὅποιος παρακλύσει καὶ δὲν κινήσει μὲ τοὺς ἄρχοντας νὰ εἶναι τὸ ἓνα τρίτο τῆς παρουσίας τοῦ ἔθνικου». Ὁ Πρωτοσύγκελος τῆς Ἀρκαδίας μὲ 1.000 Ἀρκαδινοὺς καὶ Φαναρίτας νὰ περάσει εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ ὁ Σισίνης μὲ ἄλλους 1.000 Γαστουναίους καὶ Πυργιώτας. Ἀφοῦ ἔλαβαν τὴν διαταγὴν οἱ ἄρχοντες, ἔστειλαν εἰς διαφόρους καπεταναίους, ποὺ εὐρίσκοντο μὲ ἐμὲ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Πάτρας, νὰ ἀναχωρήσουν καὶ νὰ ὑπάγουν μὲ αὐτοὺς. Οἱ καπεταναῖοι μὲ ἔδειξαν τὰς διαταγὰς τοὺς, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα ὅτι : «Δὲν συμφέρει νὰ διαλύσωμε τὴν πολιορκίαν, διότι οἱ Τούρκοι θὰ ἐβγουν καὶ θὰ χαλάσουν τὰς ἐπαρχίας. Νὰ ποὺ κοντεύει νὰ πέσει ἡ Πάτρα». Αὐτοὶ μὲ ἀποκρίθηκαν ὅτι : «Δὲν ἔμποροῦμε νὰ μείνομε, διὰτὶ ἡ διαταγὴ λέγει ὅτι, ἂν δὲν πᾶμε, θὰ μᾶς κυριεύσουν τὸ ἓνα τρίτο τῆς ἰδιοκτησίας μας». Τότε ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα : «Σὺν εἶναι ἔτσι, δώσετέ μου το διαγράφως, ὅτι ἐγὼ δὲν σᾶς διαλύω, παρὰ φεύγετε σεῖς, καὶ πηγαίνετε στὸ καλόν». Καὶ ἔπξι μὲ τὸ ἑκαμαν διαγράφως. Αὐτὸ ἦτον εἰς τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου. Τὰ στρατεύματα ἀνεχώρησαν καὶ ἔμεινα μὲ μόνον 600. Οἱ Τούρκοι ἐβγήκαν καὶ ἔκλῃσαν τὰ καρτέρια μας. Ἐγὼ τοὺς ἐκτύπησα ὀλίγοι. Ἐπειτα τὸ μεσημέρι ἐκίνησα διὰ τὸ (2) Γαστούνη. Ὁ σκοπὸς τοὺς ἦτον νὰ μὴν πάρω τὴν Πάτρα καὶ νὰ μοῦ σηκώσουν τὴν δύναμη τὴν στρατιωτικὴν. Εἰς τὴν Γαστούνη, ὅπου ἐπῆγα, ἐφοβήθηκα ὁ Σισίνης καὶ ἐκλείσθηκε εἰς τὰ σπίτια τοῦ μὲ 300. Τοῦ ἔστειλα ἕναν ἄνθρωπον καὶ ἤλθε· τοῦ εἶπα : «Σισίνη, τοῦτοι εἶναι ὁ σκοπὸς μου, νὰ μαζευθοῦμε ὅλα τὰ στρατιωτικὰ εἰς τὴν Κόρινθον, ἂν εἶναι ἀλήθεια πὺς ἔρχεται ὁ Δράμαλης, νὰ τὸν καρτερέσωμε εἰς τὰ Δερβένια καὶ νὰ κοιτάζωμε³ καὶ τὰ πράγματα τοῦ ἔθνους». Ὁ Σισίνης ἐσυμφώνησε μαζί καὶ μοῦ εἶπε ὅτι : «Εἶμαι ἑτοίμος καὶ μὲ δευτέραν σου διαταγὴν ξεκινᾶω». Ἐστειλα ἐγκύκλιον διαταγὴν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας Ἀρκαδίας, Φαναρί, Αἰοντάρι, Μεσσηνία, νὰ συνάξουν τοὺς στρατιώτας καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Τριπολιτζά. Ἐκίνησα διὰ τὴν Καρύταινα. Ἡμέρα καὶ νύκτα ἐπερπάτησα καὶ ἔφθασα εἰς τὴν Δημητζίαν, μαζώνοντας στρατιώτας. Φθάνοντας εἰς τὴν Δημητζίαν ἔρχεται ἕνας ταχυδρόμος μὲ μιὰ διαταγὴ τοῦ Μινίστρου τοῦ πολέμου καὶ μοῦ ἔγραφε : «Γενναϊότατε στρατηγέ Θ. Κολοκοτρώνη, λαμβάνοντας τὴν διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως, νὰ κτυπήσεις τὴν σιδηρὰν ράβδον τὴν σπηλαιωμένην, νὰ συνάξεις τοὺς στρατιώτας καὶ νὰ ὑπάγεις εἰς τὴν Πάτρα. Ἡ κυβέρνησις τῆς ἐκακοφάνη πολὺ διατὶ διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Πάτρας, καὶ ὅσο διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν Δερβενίων ἔλαβε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα».

Εἰς τὸν ἴδιον καιρὸ, ὁ ἴδιος ταχυδρόμος ἔφερεν ἕνα γράμμα τοῦ κύρ Ἀναγνώστη καὶ τοῦ ἔλεγε : «Φιλογενέστατε κύρ Ἀναγνώστη, νὰ πάρεις τὰ στρατεύματά σου καὶ νὰ ὑπάγεις εἰς τὰ Μεγάλα Δερβένια, διὰτὶ ὁ Δράμαλης ἔφθασε εἰς τὰς (3) ῥήβας». Καὶ ὁ κύρ Ἀναγνώστης ἦτον εἰς τὰ Λαγκά δια μὲ τὸν δοῦλόν του. Ἡ Κυβέρνησις ἔστειλε τὸν Ρήγα Παλαμίδην εἰς τὰ Μεγάλα Δερβένια μὲ 1.800 Κορινθίους καὶ Τριπολιτζώτας (καὶ εἰς τὸ Ἄργος ἐμοίραζαν 8.000 τάβλια) καὶ 1.000 Μανιάτες νεοφερμένοι. Ὁ Λουκόπουλος ἔδωσε 1.000 μαχμουντιέδες καὶ τοὺς ἔδωσαν εἰς τοὺς Μανιάτας, ὅπου δὲν ἐξεκινούσαν χωρὶς χρήματα. Μὲ 2.000 ἔφθασα εἰς τὴν Τριπολιτζά. Ἡ Γερουσία εὐρίσκετο ἐκεῖ. Μέρους ἀπὸ τοὺς Γερουσιαστὰς φοβούμενοι τὸν ἐρχομὸν μου, ἔφυγαν. Ἀφοῦ ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτζά, ἔβαλα ἄλλους ἀπὸ τὰς ἰδίας ἐπαρχίας καὶ ἐδυνάμωσα τὴν Γερουσίαν. Ἡ Γερουσία δὲν ἤξευρε παρὰ ἐκ φήμης τὸν ἐρχομὸν τοῦ Δράμαλη. Ἐβγαλα πεζοὺς εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας νὰ ἑτοιμασθοῦν. Ἐμείνα 4 ἡμέρας εἰς τὴν Τριπολιτζάν. Ἐρχοντο ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ μᾶς ἔλεγον, ὅτι ὁ Δράμαλης ἔρχεται, καὶ εἰς ἐμένα ὅπου μὲ ἄκουαν εἰς τὴν Τριπολιτζά δὲν μοῦ ἔγραφεν τίποτε ἡ Κυβέρνησις, οὔτε ἔστειλε τὰς 6.000 στὰ Δερβένια. Ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶχα εἶδῃσιν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, δὲν ἔστειλαν καὶ τὰ στρατεύματα, ἐνόμιζα ὅτι ἦτον ψεῦδη ὅλα. Ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν μου στέλνω δύο καβαλλαραίους νὰ πᾶν εἰς τὸν Ἀγιογιώργη καὶ τὸ ὅτι μάθουν

1. Ἐλεγε.

2. Τὴν.

3. Κοιτάζομε.

νά μοῦ στείλουν. Νά πᾶνε στήν Κόρινθο, στή Δερβένια ἕως εἰς τῆς Θήβας νά εὑρουν τόν Ὑψηλάντη καί Νικήτα, καί νά μοῦ στείλουν καθαρά εἶδησι τί πρέχει. (Εἰς τόν μήνα Ἰανουάριον 1822 ἐβγήκε ὁ Νικήτας καί ὁ Π. Ζαφειρόπουλος). Ὅσο νά πᾶν εἰς τήν Κόρινθο, ἀπάντησαν τοὺς Τούρκους καί ὀλίγον ἔλειψε νά τοὺς πιάσουν ζωντανούς, καί ἐγύρισαν πίσω. Ὁ Ρήγας, ὅπου ἦτον εἰς τὸ Δερβένι, κινώντας οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὰ Μέγαρα, ἄφηκαν δύο - τρεῖς σημαίας καί ἔφυγαν χωρὶς νά ρίξουν τουφέκι. Οἱ Τούρκοι ἐνόμιζαν, ἀφοῦ εἶδον τὰς σημαίας ἀνοιχτάς, ὅτι ἦτον στράτευμα καί ἤργησαν νά προχωρήσουν εἰς τὸν Ἀέρα. Ἀφοῦ εἶδαν ὅτι δέν ἦτο στράτευμα, οἱ καβαλλαραῖοι Τούρκοι ἐπῆραν ἀπὸ κοντὰ τοὺς Ἕλληνας. Ἄλλοι ἔφυγαν κατὰ τὴν Αἴγινα καί ἄλλοι κατὰ τὸ Σοφικό. Οἱ Τούρκοι ἐσκότωσαν Ἕλληνας. . . Ὁ Ρήγας ἐπῆρε τὸ φύσημα εἰς τὸ Ἄργος καί ἔδωσε τὴν εἶδησι, ὅτι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκε εἰς τὸ Δερβένι μὲ 60.000, ὥσάν νά τοὺς εἶχε μετρήσει. Τὸν ἐρώτησαν : «Τί ἔγινε τὸ στράτευμα ;» καί τοὺς ἀποκρίθηκε, ὅτι : «Ὅλοι ἐχάθηκαν, μόνον ἐγὼ ἐγλύτωσα». Ἡ Κυβέρνησις εἶχε φρούραρχον εἰς τὴν Κόρινθον ἕνα καλόγερον λεγόμενον Ἀχιλλέα, διδάσκαλος τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς καί βλέποντας τοὺς Τούρκους ἔφυγε μὲ τοὺς στρατιώτας, ἀφοῦ ἐσκότωσε τὸν Κιαμήλμπεη. Ὁ Δράμαλης ἔστειλε καί ἐπίασε τὸ Κάστρο. Τότε ἔστειλε 40 καβαλλαραῖους νά φέρουν τὰ συγχαρίκια εἰς τὸ Ἀνάπλι. Τὸ Ἀνάπλι, πρὶν ἕνα μήνα, εἶχε κάμει συνθήκη μὲ τὴν Κυβέρνησιν νά δώσουν οἱ Τούρκοι τὸ Καστέλι καί δέκα Τούρκους ἀξιωματικούς ἐνέχυρον καί ἐδικούς μας 30, καί νά τοὺς στέλνουν ζωοτροφίας ἕως ἔσται νά ἔλθουν τὰ Ἑλληνικὰ καράβια νά τοὺς πάρουν καί νά βάλουν εἰς τάξιν τὰ λάφυρα. Ἡ Κυβέρνησις βλέποντας τοὺς Τούρκους, ὅπου ἔφεραν τὰ συγχαρίκια, ἔφυγαν καί ἐμβῆκαν εἰς τὰ καράβια (τὸ Βουλευτικό), καί τὸ στράτευμα, ὅπου ἦτον ἐκεῖ συναγμένον, διελύθηκε. Οἱ δύο καβαλλαραῖοι μὲ ἔδωσαν εἶδησιν ὅτι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καί ἦλθε στήν Κόρινθον. Δέν ἤξευραν ἀκόμη ὅτι τὸ Κάστρο ἦτον εἰς τοὺς Τούρκους καί ἐλπίζαμε νά τοῦ πᾶμε βοήθεια. Ὁ πεζὸς ἦλθε μίαν ὥραν πρὶν νά βασιλεύσει ὁ ἥλιος. Λαμβάνοντας τὸ γράμμα, ἐπῆγα εἰς τὴν Γερουσίαν καί τοὺς εἶπα, ὅτι : «Νά ἔλθουν ὅσοι ἠξεύρουν γράμματα». Καί ἔτζι ἐγράψαμε ὅλη τὴν νύκτα καί ἐστείλαμεν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας διὰ νά προφθάσουν μίαν ὥραν ἀργότερα, διότι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἶπα τῆς Γερουσίας : «Νά σταθεῖς ἐδῶ καί νά μᾶς βοηθᾶς ἀπὸ τροφὰς καί πολυμορφόδια, καί ἐγὼ παίρνω τὰ στρατεύματα καί πηγαίνω ἐμπρός, καί ἂν ἰδῶ ὅτι δέν ἔμπορῶ νά βραστάξω, τότε σᾶς στέλνω εἶδησι καί ἀναχωρεῖτε». Καί ἔτζι ἐβάσταξαν τὴν θέσιν. Τὴν αὐτὴν ἔβαλα λόγο εἰς τοὺς στρατιώτας καί τοὺς εἶπα : «Ἕλληνες, μὴ φοβεῖσθε ! Ἐμεῖς ἐσκοτώσαμε τόσους Τούρκους ἐντόπιους, καί τούτους ἔτζι θὰ τοὺς κάμωμε. Δέν εἶναι πολλοὶ οἱ Τούρκοι, ἔσους τοὺς λέγουν. Νά ὑπάγωμε νά σκοτωθοῦμε μακρὰν ἀπὸ τὰ παιδιά μας καί τὰς φαμελιὰς μας. Μὴν παίρνετε μαζί σας οὔτε μουλάρια, καπότες, ὅλα μᾶς τὰ φέρουν ἐκεῖνοι». Ἐδιόρισα τὸν Κολιόπουλο καί τὸν Ἀντώνη Κολοκοτρώνη μὲ 1.700 νά τραβήξουν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον καί νά ὑπάγουν ἀντίκρυ νά ρίξουν δύο - τρεῖς μπαταριές, νά ἀκούσουν εἰ Ἕλληνες ὅπου ἦτον εἰς τὸ Κάστρο τῆς Κόρινθου καί νά ἐνθαρρυνθοῦν. Ἐλπιζα ὅτι τὸ κάστρο ἐβάσταγε ἀκόμη. Ἐβάσταξα μόνον 300 καί ἐκίνησα διὰ τὸ Ἄργος, ὅπου ἤξευρα ὅτι ἦτον ἐκεῖ 5 - 6 χιλιάδες στρατιῶτες καί νά τοὺς πάρω καί νά ὑπάγω ἐμπρός εἰς τοὺς Τούρκους εἰς τὰ Δερβένια. Ἐρχοντας εἰς τὸ Παρθένι, ἀπάντησα τὸν Ρήγα μὲ τὸν Κολιὸν τὸν Δαριώτην. Τοὺς ἐρώτησα τί ἠξεύρουν, καί αὐτοὶ μοῦ ἀποκρίθηκαν ὅτι ἐμβῆκαν 60.000 Τούρκοι μέσα, ὅτι μόνον αὐτὸς ἐγλύτωσε. Τὸν ἐμάλωσα, καί τοῦ εἶπα : «Νά μὴ ματαίεις τέτοια λόγια εἰς τὴν Τριπολιτζά». Αὐτὸς μόλις ἐπῆγε στήν Τριπολιτζά, ἔδωσε τὴν εἶδησι καί ἔφυγε ὅλος ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν Τριπολιτζά μόνον ἡ Γερουσία ἔμεινε. Οἱ στρατιῶτες ὅπου εἶχα μαζί, ὥσάν ἤκουσαν αὐτὰς τὰς εἰδήσεις ἐδείλιασαν, καί διὰ νά τοὺς ἐνθαρρύνω ἄρχισα καί ἐτραγούδαγα. Παρακάτω ἀπάντησα τὸν Λυκοῦργον Κρεστενίτη μὲ 15 καί τοὺς εἶπα : «ποῦ πηγαίνουν»¹ καί αὐτοὶ : «πηγαίνουν εἰς τὸν Πύργον καί πάλιν ἔρχονται». Οἱ Μανιάτες ἐγδυσαν τὸ Ἄργος καί ἔφυγαν. Τοὺς ἀπαντᾶω εἰς τὸν δρόμον, τοὺς ἐρωτᾶω ποῦ πηγαίνουν καί αὐτοὶ μοῦ ἔλεγον ὅτι : «Ἐχομεν ἄρρωστο, καί πᾶμε καί γυρίζομε». Τοὺς ἔλεγα : «Τὸν ἄρρωστο τὸν πάει ἕνας - δύο, ὅχι πόσοι». Εἰς τὸ Ταβούλι ἀπάντησα τὸν Ὑψηλάντη, τὸν Κρεβατᾶ, τὸν υἱόν μου Πάνο ὅπου ἦτον μὲ τὴν Γερουσίαν, τὸν Μαυρομιχάλη, τοὺς ἐρωτῶ : «Ποῦ πᾶτε ; Τοὺς εἶδατε μὲ τὰ μάτια σας τοὺς Τούρκους ;» -- «Ὁχι, μᾶς εἶπαν πὺς ἐμβῆκαν 50 καβαλλα-

1. Πάγουν.

ραῖοι εἰς τὸ Ναύπλιον». — «Ἐσεῖς ποῦ πᾶτε; Ἔχομε κανένα κάστρο νὰ ἐμβοῦμε; Ἔχομε καμμίαν δύναμιν νὰ τραβηθοῦμε καὶ ἡμεῖς, καὶ οἱ Τοῦρκοι νὰ σκλαβώσουν τὸν κόσμον» Καὶ ἐτῆζι τοὺς ἐκράτησα.

Ἐκραῖξα τότε τὸν Πέτρο Μπαρμπιτζιώτη καὶ τὸ Θεοδωρὴ Ζαχαρόπουλο καὶ τὸν Ἀντώνη Κουμουστιώτη, καὶ τοὺς λέγω: «Νὰ πᾶτε νὰ μοῦ πιάσετε τὸ κάστρο τοῦ Ἄργους μὲ 100 ἀνθρώπους δικλεκτούς, καὶ πιάνοντας τὸ Κάστρο, νὰ κάμετε φανό, ὅτι ἔπιασαν τὸ Κάστρο». Μὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι: «Πᾶμε, μὰ χανόμεθα». Τοὺς εἶπα: «Πηγαίνετε, κι ἐγὼ σᾶς παίρνω εἰς τὸν λαιμό μου». Καὶ ἐτῆζι ἐπῆγαν καὶ ἔκαμαν τὸν φανό. Εὐθὺς στέλνω τὸν Πάνο μὲ 150 στρατιώτας νὰ ὑπάγει νὰ πιάσει τοὺς Μύλους καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ τὰ καράβια τῆς πεθερᾶς του νὰ πλησιάσουν κοντά, κι ἂν τὸν εὔρει πόλεμος νὰ τὸν βοηθήσουν μὲ τὰ κανόνια. Τρεῖς ἡμέρες ἐκαθίσταμεν εἰς τὸν Ἀγλαδόκαμπον, καὶ ἐγράφαμεν νὰ ἔλθουν στρατεύματα. Ἦλθαν οἱ Ἀγιοπετρίτσι μὲ τὸν Ζαφειρόπουλον καὶ Μυστριώτες κι ἐγινήκαμε ὥς 1.000. Τότε εἶπα τοῦ Πετρόμπεη καὶ τοῦ Ὑψηλάντη νὰ πᾶν νὰ πιάσουν τοὺς Μύλους καὶ νὰ στείλουν βοήθεια εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐγὼ νὰ τραβήξω κατὰ τὴν Κόρινθο, νὰ ἰδῶ πόθεν πηγαίνουν οἱ Τοῦρκοι. Καὶ ἔγιναν δύο κολόνες, ἡ μία νὰ ὑπάγῃ κατὰ τὰ Βασιλικὰ καὶ ἡ ἄλλη κατὰ τὸ Ἄργος. Ἐπῆγαν εἰς τοὺς Μύλους. Ὁ Πάνος, ὁ Μπεηζαντὲ Γεωργάκης, ἐπῆγαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Ἄργος. Ἐγὼ ἐτράβηξα διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Κόρινθο. Ἦρθηκα τὸν Κολιόπουλο εἰς τὸ Σικηνοχώρι, ὁ Ἀντώνης ἦτον εἰς τὸν Ἅγιο - Γεώργη· οἱ Τοῦρκοι ἄρχισαν νὰ κατεβαίνουν εἰς τὸ Ἄργος. Οἱ Τοῦρκοι μὴν εὐρίσκοντας ἐναντιότητα, ἐξαπλώνονται. Ὁ Κολιόπουλος ἀπεντᾶται εἰς τὸ Χαρβάτι μὲ τοὺς Τούρκους, ἐσκότωσαν 20. Ὁ Κολιόπουλος μονομαχεῖ μ' ἓνα καβαλλάρη καὶ τὸν φονεῖ. Τότε ἐγύρισε εἰς τὸ Σικηνοχώρι, ἐκατέβηκαν καὶ ἀπὸ τὸ Κάστρο τοῦ Ἄργους μερικοί, καὶ ἐπολέμησαν μὲ τοὺς Τούρκους ποὺ ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Κόρινθο καὶ ἐσκοτώθηκαν καμμιὰ δεκαριά, Μανιάτες καὶ Παλοποννήσιοι. — Οἱ Κουμουτουραῖοι, ὁ Σισίνης, ἔμειναν ὅσοι ἦτον μὲ τὸν Μπέη· ὁ Ἀντώνης ἐκαρτέρησε εἰς τὸν Ἅγιο Γεώργιον τοὺς Τούρκους στὴν Κόρινθο καὶ ἐσκότωσε 17. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπῆγαν 2.000 καὶ τὸν ἐπολέμησαν καὶ τὸν ἐδιώξαν καὶ ἔκαψαν σπίτια.

Ἐγὼ, σὰν ἔστειλα τοὺς ἄλλους νὰ πᾶνε στοὺς Μύλους, ἐγὼ ἐτράβηξα κατὰ τὴν Κόρινθο καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Σικηνοχώρι καὶ ἐπῆγα καὶ ἦῤα τὸν Κολιόπουλο, καὶ μοῦ εἶπε τὸν ἀνχωρισμὸν τοῦ Ἀντώνη ἀπὸ τὸν Ἅγιον Γεώργιον. Καὶ ἐκίνησα νὰ πάγω στὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ πηγαينάμενος εἰς τὸ Μυλωνοδρόμιον, ἦῤα δέκα καβαλλαράς τοὺς Τούρκους, καὶ βλέποντάς μας ἐκλείσθησαν εἰς ἓνα σπίτι· δὲν ἠθέλησαν νὰ παραδοθοῦν, τοὺς ἐκάψαμεν. Ἐνας στρατιώτης ἐπιάσε τὸ τουφέκι ἑνὸς Τούρκου ἀπὸ τὴν θύραν, τοῦ τὸ πῆρε. Τραβάω καὶ πάγω εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον. Τὸ χωριὸ ἦτον γεμάτο ἀπὸ λάδι κλπ. Τὸ ἔπιασα, ἀγνάντευσα καὶ εἶδα, ὅτι ἀπὸ τὴν Κόρινθο ἐκίνησαν τὰ τούρκικα στρατεύματα διὰ τὸ Ἄργος καὶ Ἀνάπλι. Ὅταν ἐκκατέβηκαν οἱ Τοῦρκοι ἐπῆγαν καὶ ἐπολιορκήσαν τὸ Παλιόκαστρο τοῦ Ἄργους, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἦτον δύο πασάδες. Οἱ πασάδες ἔλεγον τῶν στρατιωτῶν, ὅτι: «Ἐδῶ εἶναι τὸ βίος τοῦ κόσμου. Τὸ Ἀνάπλι τὸ ἔχομε, τ' ἄλλα τὰ πέρνομε ὅλα». Τὸ πολιορκήσαν. Ἦπον συναγμένα στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους ὥς 5.000. Ὁ Κολιόπουλος ἦτον κλειστός εἰς τὸ Παλιόκαστρο μὲ Φαναρίτες καὶ Καρυτινοὺς, μὲ τὸν Δημητράκη τὸν Δεληγιάννη. Μοῦ γράφουν ἓνα γράμμα, ὅτι νὰ φθάσω, διατὶ ἐκλείσαν τὸ Κάστρο καὶ δὲν ἔχουν προβεζιό. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔκαμαν ἀρχηγὸ τοῦ στρατεύματος τὸν Ἀντωνάκη Μαυρομιχάλη, τοῦ στρατεύματος ποὺ εἶναι στοὺς Μύλους. Σὰν τὸν ἔκαμαν ἀρχηγόν, ἠθέλησαν νὰ κάμουν ἓνα πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους, καὶ τὸν Κολιόπουλον δὲν τὸν ἐτεμπήχισαν ποὺ ἦτον εἰς τὸ πλευρό τους, καὶ ὁ πόλεμος ἐπίσθη στὴν ἄκρην στ' ἀμπέλια, καὶ ἐβγήκαν Τοῦρκοι 10.000 καβαλλαράοι καὶ ἐτζάκισαν τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐχάθηκαν 150 Ἕλληνες. Σὰν ἔχασαν τὴν μπατάλια, μοῦ στέλνουν ἓνα γράμμα καὶ μοῦ λένε, ἂν τρώγω ψωμί νὰ τὸ ἀφῆσω, νὰ τοὺς βοηθήσω — ἔχουν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον — διατὶ ἡ πατρις ἐχάθη. Δὲν ἔλειψα εὐθὺς νὰ κινήσω μὲ 100 στρατιώτας καὶ τὸν Ἀντώνη Κολοκοτρώνη τὸν ἀφῆνω στὰ Δερβενάκια μὲ καμμιὰ χιλιάδα. Πηγαινάμενος εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους ἦῤα ὅλους τοὺς στρατιώτας λυπημένους ἀπὸ τὸν πόλεμον τῆς ἄλλης ἡμέρας ποὺ ἐχάθηκαν στρατιῶτες. Δὲν ἔλειψα νὰ τοὺς ὁμιλήσω καὶ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω, ὅτι ἂν οἱ Τοῦρκοι ἐσκότωσαν 150, ἡμεῖς χιλιάδες, καὶ νὰ ἐκδικηθοῦμε, καὶ ἄλλα πολλὰ τοὺς εἶπα καὶ ἐμψυχώθησαν. Τοὺς ἐμάλωσα πολὺ μὲ τὴν ἀταξία τοῦ πολέμου, ὅτι δὲν ὁμίλησαν καὶ τοῦ Κολιόπουλου. Ὁ Μαυρομιχάλης, ὁ Κρεβατᾶς ἦτον εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀφεντικοὺς (Μύλοι Ἀργίτικοι, Μύλοι Ἀφεντικοὶ διαφορά).

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἐπλάκωσαν 1.200 Ἀρκαδιοὶ. Οἱ Τοῦρκοι ἔριχναν βόμβες ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ ἔβαναν δύο κανόνια ἀπὸ μία ράχη καὶ ἐπολιορκοῦσαν τὸ Παλιόκαστρο. Οἱ κλεισμένοι δὲν εἶχαν τίποτε μέσα καὶ ἦτον στενοχωρημένοι. Στὴς 20 τοῦ Ἰουλίου, στὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Ἡλίου, ἔκραξα τὰ στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους καὶ τοὺς ὁμίλησα δύο ὥρες : «Νὰ πολεμήσουμε, νὰ βγάλουμε τοὺς κλεισμένους, οἱ Τοῦρκοι εἶναι ὅλοι¹ σαβούρα».

Ἀπεφάσισα νὰ κτυπήσουμε τὸ βράδυ ἀπὸ ὅλες τὰς μεριὰς τοὺς Τοῦρκους, διὰτὶ δὲν ἤμποροῦσε νὰ πάγει ἄνθρωπος νὰ τοὺς ἰδεῖ, ἀλλ' ἔτι ἔκαναν τὰ σινιάλα. Τότενες, διατάττω τὰς ἐπαρχίας νὰ κτυπήσουν τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν θέσιν καθομιᾶ πού εἶχε. Τότε καὶ τὸν Κολιόπουλο καὶ τοὺς Ἀρκαδιοὺς τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ κέντρον, νὰ κτυπήσουν τοὺς Τοῦρκους ὅπου εἶχαν τὰ κανόνια. Καὶ οἱ Ἀρκαδιοὶ καθὼς ἐπῆγα τὸ βράδυ καὶ ἐκτύπησα ἀπὸ ὅλες τὰς μεριὰς, ἐπῆγαν καὶ ἐχάλασαν μὲ τὰ πόδια τὰ ταμπούρια. Ἀναχωροῦν πάλιν διὰ νυκτός, διότι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν ἐκινήθησαν. Ἐκεῖνοι ἔμειναν ἀκόμη κλεισμένοι εἰς τὸ Παλιόκαστρο. Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἐστενοχωρήθηκα διὰ τοὺς μέσα, νὰ μὴ βλαφθοῦν. Ἐκαμα ἓνα στρατήγημα : νὰ πᾶμε ὅλοι ὀλοτρόγυρα νὰ ἀδειάσουμε ἀπὸ δύο τουφέκια, νὰ κάμουμε φανὸ καὶ ἐκεῖνοι νὰ κάμουν τρόπο νὰ ἔβγουν ἀπὸ τὸ Παλιόκαστρο. Ἐτῆς ἐξυγώσαμε κοντά, ἐκεῖνοι ἐβγήκαν τότε ἀβλαβεῖς ἀπὸ τὸ Παλιόκαστρο καὶ ἔφηκαν μέσα ἓνα ἀσπί-
τυρί, καὶ ἐβγήκαν ὅλοι εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἄργους ὕγιεις. Τὴν αὐγὴν μπαίνουν οἱ Τοῦρκοι στὸ Κάστρο καὶ δὲν εὗρισκαν οὐδέν. Αὗτοι (οἱ δικοί μας) εἶπαν ὅτι ἀναχωρήσαμεν. Τὰ στρατεύματα τὴν αὐγὴν βγαίνουν καμμιὰ δεκαριὰ χιλιάδες καβαλλαράϊοι καὶ βγαίνουν εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους νὰ ἰδοῦν. Βλέποντας ἡμεῖς τὴν καβαλλαρία, ἐγὼ ἔκαμα τοὺς δικούς μου κολόνα εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου καὶ κατέβηκαν καμμιὰ 20 καβαλλαράϊοι καὶ ἔκαμαν ἀκροβολισμούς εἰς τοὺς κάμπους, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐβγήκαν νὰ ἰδοῦν, ὅχι νὰ κάμουν πόλεμον. Ἐγύρισαν εἰς τὰ ἀμπέλια, ὅτι ἦτον προβαλμένα τὰ σταφύλια καὶ ἐπῆραν. Δίδαξα τὰ στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀφεντικούς νὰ πιάσουν ἐκεῖ καὶ νὰ ἀνάψει ἀπὸ καθένας 20 φωτιές, καὶ τὸ Τριπολιτζώτικο τὸ ἔβαλα ἀντίκρυ εἰς τὰς ράχας νὰ κάμουν καὶ αὐτοὶ τὸ ἴδιον. Ὁ Κολιόπουλος μὲ τὸ στράτευμά του νὰ πιάσει τὸ Σκηνοχώρι ἀνάμεσα εἰς τὰς δημοσιὰς πού πᾶνε εἰς τὴν Τριπολιτζά. Βλέποντας οἱ Τοῦρκοι ὅτι τόσες φωτιές ὀλοτρόγυρα, ἀπεφάσισαν ὅτι δὲν ἤμποροῦν νὰ περάσουν διὰ Τριπολιτζά. Εἶχαν ἔλλειψη ἀπὸ τροφᾶς, διότι ὁ Τζόρκης εἶχε κάψει μπροστύτερα τὸν κάμπον τοῦ Ἄργους. Ἐκα-
μαν συμβούλιον νὰ γυρίσουν πίσω στὴν Κόρθο, ν' ἀπεράσουν στὴ Βοστίτζα, νὰ πᾶνε στὴ Γαστούνη διὰ τροφᾶς, διότι δὲν εἶχαν. Ἐγὼ ἔκαμα συνέλευσιν μὲ ὅλους τοὺς ὀπλαρχηγούς εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους, τοὺς εἶπα : «Οἱ Τοῦρκοι θὰ νὰ γυρίσουν ὀπίσω κατὰ τὴν Κόρθο. Τὸ βλέπουν ὅτι ἀπὸ ἐδῶ δὲν ἤμποροῦν νὰ περάσουν, μόνον σταθῇτε ἐδῶ νὰ πάγω νὰ πιάσω τὸ Δερβενάκι, διὰτὶ οἱ Τοῦρκοι θὰ ἀπεράσουν». Ἀφήνω τὸν Γιατράκο τὸν Π. εἰς τὰ σώματα ὅπου ἦτον εἰς τοὺς Μύλους, καὶ αὐτοὶ δὲν ἤθελαν. ἔλεγον νὰ κάτσω ἐγὼ, τοὺς ἔλεγα νὰ πάγουν αὐτοὶ. Ἀναχώρησα πὲρ βίας νὰ πιάσω τὸ Δερβενάκι, ἀπὸ ἐκεῖθε ἤμουν βέβαιος, ὅτι θὰ περάσουν καὶ ὅχι ἀπὸ τὴν Τριπολιτζά. «Ὁ Κολοκοτρώνης, ἔλεγε ὁ Πετρόμπεης, πάγει κλέφτης εἰς τὰ βουνά». Καὶ ἀνεχώρησα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον. Στὴς 26 τοῦ Ἰουλίου, ἡμέραν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, εἶχε τὴν αὐγὴν ὁμίλησει ἡ βάρδια τοῦ Ἀντώνη, μὲ 300 νομάτους. Οἱ Τοῦρκοι ἐβγήκαν καὶ ἔρχονται εἰς δύο κολόνες. Τῆς ὀρδινάρησα εὐθὺς ἐγὼ εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον νὰ μαζώξουν ὅλες τὰς ζωστροφίας εἰς 4 σπίτια οἱ Τζαουσάδες, ὅπου ἔάν ἰδοῦν καὶ ἔρχονται εἰς δύο κολόνες νὰ σᾶς κάμω σενιάλι, νὰ κάψετε τὰς τροφὰς καὶ νὰ μὴν τὰ λάβουν οἱ Τοῦρκοι. Ἐγὼ ἐπῆρα τὸ λοιπὸν στράτευμα καὶ ἔπιασα τὸ Δερβενάκι. Ὁ Νικήτας καὶ ὁ Παπαφλέσσας καὶ ὁ Ὑψηλάντης μὲ 500 στρατιώτας τοὺς εἶχα βάλει καὶ εἶχαν πιάσει τὸ Κινάρι, χωρὶς δυνατὸν εἰς τὸν δρόμον τῶν Κορινθίων. Οἱ Τοῦρκοι, ἡ μπροστὴλα ἔφθασε εἰς τὸν Ἀντώνη καὶ καθὼς εἶδε τοὺς Ἕλληνας, ἐμπρός, ὁμίλησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ τοὺς ἀφήσουν τὸν δρόμον, διὰτὶ θὰ ἀπεράσουν ὀπίσω εἰς τὴν Ρούμελη, στὴν πατρίδα μας. Ἐγὼ ἔστειλα πεζὸ νὰ πάγει εἰς τὸ Σκηνοχώρι πού ἦτον ὁ Κολιόπουλος, νὰ ἔλθῃ νὰ μᾶς δώ-
σει βοήθειαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἦτον ὥρες 6, ἀπὸ τὸ Δερβενάκι ἕως τὸ Κινάρι ὥρες 2, ὅπου ἦτον ὁ Νικηταρᾶς, ἦταν καὶ ἀπὸ τὸν Ἅγ. Γεώργιον, ὁ παπὰ Νίκας ἀπὸ τὴν Κόρινθον μὲ τὰ Κορινθιακὰ στρατεύματα εἰς ἓνα χωριό, στὴ Μάγκαν. Ἐστειλα καὶ εἰς ἐκείνους νὰ ἔλθουν μεντάτι. Ἐγὼ πηγαί-
νόμενος εἰς τὸ Δερβενάκι, ἐκλεξα 800 στρατιώτας εἰς τὸ γελέκι, καὶ τοὺς ἔκαμα 4 κολόνες, καὶ

1. Ὅλο.

τούς εκχέβασα κάτω από εκείνο τὸ πόστο ὅπου ἐκρατοῦσα εἰς τὴν ράχη, καὶ ὁ Ἀντώνης ἐκρατοῦσε τὸ κεφάλι, ἦτον ὑμπροστώ. Καὶ οἱ Τούρκοι ἐβγαίνανε ἀπὸ τὸ Κάστρο καὶ οἱ ὑμπροστυοὶ ἐκαρτεροῦσαν νὰ συναχθοῦν ὅλοι. "Ὅσοι νὰ συναχθοῦν οἱ Τούρκοι, ἐβλάσα τὲς σηκίτες καὶ τὰ ζῶα καὶ καπότες, τὰ ἐβλάσα ἔλα εἰς μία ράχη, διὰ νὰ νομίσουν, ὅτι ἐκεῖ εἶναι οἱ πολλοὶ στρατιῶτες καὶ νὰ κάμουν κάτω, νὰ μὴν ἔλθουν ἐπάνω μας καὶ μᾶς χαλάσουν. Ἐγὼ ἐστεκόμουν μὲ 10 ἀνθρώπους στὴν κορυφή, οἱ φυλαγιοὶ μὲ τὰ μουλάρια ἀράδα. Τοῦ δὲ Νικήτα ὁ πεζὸς τοῦ εἶπε, ὅτι ἐβγήκαν οἱ Τούρκοι, καὶ ἔχει ἔτι ἔρχονται ν' ἀπεράσουν εἰς τὸ Δερβενάκι. Οἱ Κορίνθιοι ἐσκόρπισαν. Ὁ Κολιόπουλος ὁ ὥρεος ἀλάργα, ἐνύκτωσε ἕως νὰ πάγει ἐκεῖ ὁ πεζός. Στὲς 3 ἡ ὥρα συνάχθηκαν ὅλοι οἱ Τούρκοι, καὶ οἱ πασάδες ἦτον στὴν πίσω μεριά. Οἱ δὲ 6 χιλιάδες, ποὺ ἦταν εἰς τοὺς Μύλους, δὲν εἶχαν βάρδια διὰ νὰ ἴδωσιν, ἥτις ἄδειασε τὸ Ἄργος, νὰ ἔλθουν ἀπὸ κοντὰ. Οἱ 4 καλόνες τοὺς εἶχα τεμπίχι, νὰ μὴ κάμουν ἀρχὴ πολέμου, παρὰ ἀφοῦ ἀκούσουν τὰ 40 τουφέκια, καὶ ἔτζι ἐστέκονταν. Οἱ Τούρκοι, σὰν ἐσυνάχθηκαν ὅλοι, διέταξε ὁ πασάς νὰ κινήσει ἡ μπροστέλα. Καὶ ἔτζι οἱ Τούρκοι ἐξεκαβάλικαν διὰ τὸν τόπον καὶ ἐκίνησαν μὲ τὰ πόδια, καὶ ὁ Ἀντώνης ἦτον ταμπουρωμένος. Ὁ Ἀντώνης ἐκτύπησε, ἀφοῦ ἐφθασαν 100 βήματα οἱ Τούρκοι καὶ ἐκράτησαν καμμιὰ δεκακαρὶὰ Τούρκους. Ἐκεῖνοι ἔδωσαν τὲς πλάτες καὶ ἔκαμαν κατὰ τὸν Ἅγιο Σώστη, καὶ ἐκεῖ εἶναι ρεῦματα, καὶ ἐπῆρε τὸ ἀσκέρι τὸ τούρκικο τὲς ράχες. Ὁ Ἀντωνάκης δὲν ἔπεσε κοντὰ εἰς ἐδάχτους, παίρνει ἕνα μπαϊράκι μὲ 30 νομάτους καὶ πέρπει εἰς τὸν Ἅγιο Σώστη ἐμπρός, οἱ Τούρκοι ἐγένηκαν τρεῖς καλόνες, μία ὀπίσω, οἱ πασάδες, μία στὴν μέση, ἡ ἄλλη κατὰ τὸν Ἀντωνάκη ἕως 10.000 ἐκίνησαν κατὰ τὸν Ἀντωνάκη οἱ 30 ἐσκότωσαν πολλοὺς, δύο μόνον ἐσκοτώθηκαν, ἀνίψια μου.

Οἱ Τούρκοι ὅσοι ἔμειναν, ἐπέρασαν κατὰ τὴν Κουρτέσα καὶ ἐκεῖ ἔκαμαν στάση. Ἀκούοντας ὁ Νικήτας, ὁ Ἰψηλάντης, ὁ Φλέσσας, ἐφθασαν εἰς τὸν Ἅγιο Σώστη καὶ ἔπιασαν τὸν δυνατότερον τόπον εἰς τὸν Ἅγιο Σώστην. Τὸ μεσιχνὸ στράτευμα ἔπου ἐσκότωναν οἱ Ἕλληνες, ἔδωσε νὰ περάσει καὶ ἐκεῖνο, καὶ ἔπεσαν εἰς τὸν Νικήτα· ἐκεῖ ἐσκότωσαν ἕως 1.000. Ἐπέρασε καὶ αὐτήν ἡ καλὸνα κατὰ τὴν Κουρτέσα καὶ ἔσμιξε μὲ τοὺς ἄλλουνοὺς, οἱ δὲ πασάδες ποὺ ἔμειναν ὀπίσω ἐνύκτωσε καὶ δὲν ἤμπόραχναν ν' ἀπεράσουν. Ὁμιλήσαν τοὺς Ἕλληνες καὶ τοὺς εἶπαν : « Ποιὸς καπετάνιος ὑμπροστώ ; ». Ἀποκρίθηκε ἕνας παπὰς ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι : « Ὁ Κολοκοτρώνης εἶναι ». Ἀποκρίθηκαν οἱ πασάδες : « Νὰ κάμουμε μπέσα, νὰ ἀπεράσουμε καὶ τοῦ δίνουμε ἕτι ζητήσῃ ». Καὶ τότενας ἔστειλε ὁ παπα - Δημήτρης ἕναν ἄνθρωπον νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ. Λαμβάνοντας τὴν εἶδηση, καὶ ἐκίνησα νὰ ὑπάγω. Εἶχα στὸν νοῦν μου νὰ τοὺς χάσομερήσω, ὥστε νὰ ἔλθῃ τὸ πρωῒ, νὰ τοὺς χάσομε. Μέσα εἰς τὸ στράτευμα εἶχαμε καὶ μερικοὺς καβαλλαραίους, ὁ Φωτάκος καὶ ὁ Σπηλιωτόπουλος, καὶ ὁ Βούλγαρης ὁ Κῶισος καὶ ὁ Κωνστ. Ἀναστασόπουλος, καὶ ἄλλο ἕνα ἀνιψίδι μου. Ἐκεῖνοι ἐκίνησαν. Οἱ πασάδες, βλέποντας καβαλλαραίους δικούς μας, ἐνόμισαν ὅτι ἔχομε καβαλλαρία πολλή. Γυρίζουν, πᾶνε στὴν Τίρυνθο, ἀφήνουν ἕτι εἶχαν, ἐνύκτωσε, τὸ μπουχό τους ἐβλέπαμε. Ἐξημέρωσε καὶ ὁ Κολιόπουλος μὲ 2.000 μὲ τὸν Δημ. Δεληγιάννην καὶ μὲ τοὺς Φαναρίτες. — Οἱ ἐδικοὶ μας ἔπασαν στὰ λάφυρα καὶ εἰς τοὺς λόγκους. Οἱ Τούρκοι, ὅπου ἦτον εἰς τὴν Κουρτέσα, ἐδοκίμασαν νὰ μάθουν τί ἔγιναν οἱ πασάδες, καὶ ἐκίνησαν 1.000 νὰ ἔλθουν εἰς τὸν Ἅγιον Σώστη. Τοὺς ἐκαρτέρεσαν οἱ δικοὶ μας, τοὺς ἔρριξαν μία μπαταρία τουφέκια, τοὺς πσιωδρόμησαν. Οἱ πασάδες ἐπῆγαν, ἐστάθηκαν εἰς τὴν Τίρυνθο, εἰς τὴν Γλυκειά, καὶ ὁ Νικήτας ἐτραβήχθηκε μὲ τὸν Παπαφλέσσα πρὸς Ἅγιονόρι, πρῶτα ἦταν εἰς τὸν Ἅγιον Σώστη. Τὸ Δερβενάκι εἶναι πλευρὰ ἀπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος τὸ μνημεῖον. — Ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα ἐξημέρωσε, καὶ ὁ Κολιόπουλος καὶ ἐγενήκαμε ἡμεῖς 4.000 εἰς τὸ Δερβενάκι. Ὁ Γιατράκος μὲ τὸν Τζόκρη ἦλθαν εἰς τὸ Δερβενάκι, τοὺς λέγω : « Ποῦ εἶναι τὰλλα στρατεύματα ; » — « Εἶναι εἰς τὸ Κουτζοπόδι καὶ ἕως εἰς τοῦ Χαρβάτη ». Τοὺς εἶπα : « Οἱ πασάδες ὅπου εἶναι εἰς τὴν Τίρυνθο ταχιά θὰ ἐκστρατεύσουν διὰ τὴν Κόρινθο, μόνον ἐσεῖς νὰ πάρετε τὰ στρατεύματά σας καὶ νὰ πᾶτε εἰς ἕνα χωριὸ εἰς τὸν δρόμον ποὺ πηγαίνει ἀπὸ τὸ Ἀγιονόρι εἰς τὴν Κόρινθο, καὶ νὰ σταθῇτε ἐκεῖ νὰ βάλετε καρπούλι, νὰ μὴν περάσουν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὸ Ἀγιονόρι. Ἄν ἔλθουν κατ' ἐμᾶς, νὰ ἔλθῃτε ἀπὸ πίσω, καὶ ἡμεῖς τοὺς καρτεροῦμεν ἐμπρός — ἐσεῖς ἔργασθε ἀπὸ πίσω, σὰν προσπεράσουνε κατὰ μᾶς — διὰ νὰ πιάσομε τοὺς πασάδες ζωντανούς. Ἄν κάμουν κατὰ σᾶς, νὰ μᾶς κάμετε σενιάλο νὰ ἔλθουμε κατὰ σᾶς βοήθειά σας ». Αὐτοὶ ἐκίνησαν καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ στράτευμα, καὶ τὸ στράτευμα ἔφυγε καὶ ἐπῆγε εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀφεντικοὺς (ὁ Γιατράκος ὡς φαίνεται τοὺς παρεκίνησε νὰ φύγουνε). Ὁ Γιατράκος, σὰν ἀνεχώρησε τὸ στράτευμα, δὲν τοῦ τὸ ἐμήνυσεν, ὁμῶς ἐγὼ ἤλπιζα ὅπως θὰ πάγει ἐκεῖ ἔπου τὸν διόριζα καὶ ἔμεινα ἀναπαυμένος καὶ

είχα βάρδιες να ιδώ το σενιάλο που θα μου κάμουν. Οι Τούρκοι εκίνησαν και ετράβηξαν ίσια τοῦ Ἀγιονοριού τὴν στράτα, οἱ πασάδες. Ἐπῆγαν ἐπάνω στὴν μπροστοφυλακὴν τοῦ Νικήτα. Ἀρχινόν-
τας ἡ μπροστοφυλακὴ τὸν πόλεμο, ἐβγαίνειν ὁ Νικήτας νὰ τοὺς πάγει μεντάτι, καὶ δὲν ἤμπόρεσαν
νὰ βαστάξουν, ἀλλὰ ἐγύρισε ὅλη τὸ στράτευμα καὶ ἐπίασε τὸ χωριό. Οἱ Τούρκοι ἐπῆγαν στὴν ἄκρη
στοῦ χωριοῦ πολεμώντας τους. Οἱ Τούρκοι δὲν εἶχαν σκοπὸν νὰ πολεμήσουν τὸν Νικήτα, ἀλλὰ εἶχαν
σκοπὸ κατὰ τὴν Κλένια νὰ ἀπεράσουν, καὶ, καθὼς ἐκίνησαν οἱ Τούρκοι νὰ πᾶνε κάτω, ἐκίνησε ὁ
Νικήτας καὶ οἱ ντεπικοὶ καὶ οἱ γυναῖκες ἀκόμα. Τότε μᾶς ἔδωσαν εἶδηση εἰς τὰ Δερβενάκια
(δυσὶ ὥρες μακρὰν ἀπὸ τὸ Ἀγιονόρι τὰ Δερβενάκια). Ἐστειλα τὸν Δημήτρη Κολιόπουλον νὰ πιάσει
τὴν Κλένια, ἔπην ἄκουσα τὸν πόλεμο, μὲ 2.000. Ὁ Νικήτας τοὺς ἔπεσε ἀπὸ κοντὰ καὶ, ὥς τὴν
Κλένια πού τοὺς ἐπῆγε, 500 ἐσκότωσε καὶ ἕνα παπά. Ἀπαράτησαν τὰ καμήλια τους, τὰ φορτώματά
τους. Ὁ Κολιόπουλος δὲν ἔφθασε νὰ πιάσει τὴν Κλένια. Τὸ ἄσκέρι πού ἦταν στοὺς Μύλους βλέποντας
τοὺς Τούρκους πού ἔφυγαν, ἐκίνησαν ἀπὸ κοντὰ, πλὴν δὲν ἔκαμαν πόλεμο. Γιατράκος. Οἱ Τούρκοι
ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθο, ὅσοι ἔμειναν. Μανθάνοντας ἐγὼ ὅτι οἱ Τούρκοι ἀπέρασαν, καὶ ἐπῆγαν εἰς
τὴν Κόρινθο καὶ οἱ πασάδες, ἐπέικασα ὅτι ὁ ἀπεράσουν ἀπὸ τὰ Μαῦρα Λιθάρια διὰ Βοστίτζα καὶ
Πάτρα, διὰ Ζαερέδες. Εὐθὺς διέταξα ὅλα τὰ στρατεύματα νὰ μὲ ἀκολουθήσουν καὶ ἐπίασα τὰ
Βασιλικὰ τὸ στράτευμά μας ἕως 7.000.

Τὸ βράδυ ὅπου ἐνόκτωσε ἐτεμπίχισα τοὺς στρατιώτας νὰ κάμουν ἀπὸ 10 ἢ 15 φωτιές, πού
εἴμεθα ἀντίκρυ τῆς Κόρινθου, καὶ ἐρωτολόγησαν τὰ βουνά, καὶ οἱ Τούρκοι ἐνόμισαν ὅτι εἴμεθα τόσες
χιλιάδες στρατεύματα. Τὴν αὐγὴν οἱ Τούρκοι κινᾶν 15.000 νὰ δοκιμάσουν τὸ πέρασμά τους. Ἐπο-
λεμήσαμεν δὲν ἤμπόρεσαν ν' ἀπεράσουν· ἐσκατώθηκαν ὀλίγοι, τὸ βράδυ ἐγύρισαν πίσω εἰς τὴν
Κόρινθο. Ὅποτε ἐβγαίνουν ἐκεῖ, τοὺς καρτεροῦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς ἐπολεμοῦσαν μὲ ἀκροβο-
λισμούς. Μία ἡμέρα κινᾶν 2.000 ὅλοι νὰ ἀπεράσουν μὲ πόλεμο καὶ τοὺς ἀντιστάθηκαν οἱ Ἕλληνες
πεισματωδῶς καὶ ἡ καβαλλαρία κάνει γιουρούσι καὶ ἐτζάκισε ἕνα ταμπούρι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες·
τοὺς πλάκωσε κάτω στὲς ρίζες, ἐσκατώθηκαν 30, μετὰ αὐτῶν ὁ Ἀναγνώστης Πετιμεζῆς καὶ τὸ
παιδί του, πού ἦταν κουμάντο καὶ ἕνας παπάς σημαντικὸς ἀπὸ τὸ Μυστρά. Ἐκατέβηκαν τ' ἄλλα
ταμπούρια καὶ ἐβοήθησαν τοὺς φευγάτους. Οἱ Τούρκοι ἐγύρισαν ἄπρακτοι καὶ ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα. Ὁ
Δράμαλης ἐδιάλεξε 400 Τούρκους, καὶ τοὺς ἄφησε μὲ τὸ ζαερέ τους 6 μῆνες μ' ἕνα κουμάντο εἰς
τὸ Παλαμήδι, καὶ οὔτε ἔμβαινε οὔτε ἐβγαίνει κανένας ἀπὸ τοὺς ἄλλους Τούρκους. Ἐπῆραν τὴν
ἀπόφασιν, ὅτι δὲν ἤμποροῦν νὰ τοὺς ἔλθει μεντάτι — ἐπρόσμεναν τὴν ἀρμάδα — ἐβγαίνουν μόνο καὶ
ἔκαναν ἀκροβολισμούς. — Μπροστύτερα οἱ Κορινθιοὶ μὲ εἶχαν εἰπεῖ, νὰ τοὺς στείλω ἕνα κουμάντο,
καὶ στρατολόγησε τοὺς Κορινθίους καὶ ἐβασάνιζε τοὺς Τούρκους. Μοῦ ἦλθε μία διαταγὴ ἀπὸ τὴν
Γερουσίαν νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Τριπολιτζά καὶ εἰς τὸ μέρος τὸ Βασιλικὸν ἄφησα τὸν Γενναῖο καὶ Ἀπ-
Κολλοκοτρώνη (εἶχα καὶ ἑρδὶ στὴν Κλένια) ...

Ἀπὸ τὴν Κόρινθο ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτζά διὰ νὰ ὑποστηρίξω τὴν Γερουσίαν. Οἱ ἄρχοντες
ἐφθόνησαν διὰ τὰ κατορθώματα ὅπου ἔκανα εἰς τὸν Δράμαλη, ἐφθόνησαν καὶ τὴν Γερουσίαν ὅπου
μὲ ὑποστήριξε. Ὅταν ἐτζάκισα τὸν Δράμαλη εἰς τὰ Δερβενάκια τὸ στράτευμα μὲ ὑπόγραψε Ἀρχι-
στράτηγος καὶ ἔλαβα καὶ τὸ δίπλωμα ἀπὸ τὴν Γερουσίαν. Τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ δὲν
εἶχε καμμίαν δύναμιν, οὔτε ἐνῆργησε τίποτε εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν. (Ὁ Κανακάρης ἔλεγε :
«Γὰ ἀρχεῖα ὧς γλυτώσαμε καὶ τὸ ἔθνος ὧς πάγει.» — παραξενιά !).

Οἱ ἄρχοντες ἐνέργησαν διὰ νὰ γίνῃ συνέλευσις μὲ σκοπὸν νὰ γιγρεμίσουν τὴν Γερουσίαν (ἡ ὁποία
εἶχε κάμει τὰς μεγαλειτέρας ἐκδουλεύσεις) καὶ τὴν ἐδικὴν μου Ἀρχιστρατηγίαν, καὶ ἔτζι ἐκήρυξαν
τὴν συνέλευσιν. Ἐγὼ, εὐρισκόμενος εἰς τὴν Τριπολιτζά, ἔμαθα ὅτι ἐπέρασαν 200 φορτώματα ἀπὸ τὰ
Δερβενάκια καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ Νεόπλιον. Ἦμουν ἄρρωστος καὶ ἐστεναχωροῦμαι. Ἐπειτα ἀπὸ
5 — 6 ἡμέρας ἐκίνησαν μιὰ δεκαριά χιλιάδες μὲ 400 φορτώματα καὶ ἐπίασαν τὴν Θέσιν τοῦ Ἀγίου
Σώστη, καὶ τὰ ἔστειλαν εἰς τὸ Νεόπλιον καὶ ἐπρόσμεναν νὰ ἐπιστρέψουν ὀπίσω. Εἰς τὰ Δερβενάκια
εἶχα ἀφημένον τὸν Νικήτα, Πάνο, τὸν Κεφάλαν, τὸν Γενναῖον, τὸν Μῆτρον Ἀναστασόπουλον, τοὺς
Φαναρίτας. Τότε σὰν ἤκουσα δυσὶ φορές νὰ βάζουν ζωοτροφίας, ἐκίνησα καὶ ἐπῆγα εἰς τοὺς Μύλους
τοὺς Ἀφεντικούς, καὶ ἔγραψα ἕνα γράμμα τῶν πασάδων καὶ τῶν μπέηδων εἰς τὸ Ἀνάπλι, ὅτι :
«Ἄν θελήσουν ν' ἀδειάσουν τ' Ἀνάπλι, καὶ τοὺς βαρκάρη, νὰ πάγουν ὅπου θέλουν τώρα ὅπου ἔχουν
ζαερέ, εἴτε μὴ καὶ σταθοῦν εἰς τὸ πείσμα ἀκόμη, θέλει πάρουν τὰ παιδιὰ τους καὶ τὰς φαιμιλιὰς
τους εἰς τὸν λαγμόν τους, διατί πλέον ἐγὼ τραττάτα δὲν κάμνω, καὶ μὴν καρτερεῖτε πλέον ζαερέδες

ἀπὸ τὴν Κόρινθον, διατί πηγαίνω ἀπὲς μου εἰς τὰ Δερβενάκια καὶ δὲν θὰ ἀφήσω νὰ σᾶς περάσουν ζωοτροφίας καὶ ἂν δὲν ἀκούσετε, ἕς ἔχετε τὸ κρίμα εἰς τὸν λαϊκὸν σας». Ἀπὸ τοὺς Μύλους ἐπῆγα εἰς τὰ Δερβενάκια. Εἶχα ὁρδὴ καὶ εἰς τὴν Κλένια καὶ ὁρδὴ εἶχα εἰς τὸ Στεφάνι, μίαν ὥρα ἀλάργα ἀπὸ τὸν Ἅγιον Σώστη. Εἰς τὸ Στεφάνι ἦτον ὁ Χατζῆ Χρίστος καὶ εἰς τὴν Κλένια ὁ Ζαφειρόπουλος, καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γιατράκου μὲ 300 Μυττριώτες καὶ ὁ Νικήτας μὲ τοὺς Κρανιδιώτας εἰς τὸν Ἅγιον Σώστη, — εἰς τοὺς Τριπολιτζῶτες Ἀλέξης Καλὺς ἀρχηγός. Εἰς τὸν Ἅγιον Σώστη εἶχα φέροι μαστόρους καὶ ἔρτιανα ἕναν πύργον καὶ ταμπούρια διὰ νὰ μὴ μεταπεράσουν ζαερέ. Ὁ Γεωργῆς, ὁ Πάνος μὲ τὰ Καρυτινὰ στρατεύματα ἀποπάνω ἀπὸ τὸ Δερβενάκι καὶ ἐγὼ ἤμουν εἰς τὰς πλάτες των. Ὅταν ἐμβῆκαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸ Ἀνάπλι καὶ τοὺς ἔφεραν ζαερέ καὶ ἐπέστρεψαν, ἐπῆραν μαζί τους καὶ Ἀναπλιώτας καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθον μὲ σκοπὸν νὰ τοὺς στείλουν πίσω μὲ ζαερέδες. Οἱ ἐντόπιοι Τοῦρκοι ἤξευραν τὸν τόπον καὶ ἐκίνησαν 10.000 διὰ νὰ περάσουν ἀπὸ τὸν Ἅγιον Σώστη, καὶ στέλνουν 500 διὰ νὰ πᾶνε ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸν Νικήτα καὶ τὰ φερτώματα ἤρχοντο ἀπάνω εἰς τὸν Ἅγιον Σώστη, καὶ ἤρχισε ὁ πόλεμος, καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἦτον ἀπὸ τὰς πλάτες, τοὺς ἔπεσαν ἀπὸ πίσω, καὶ ἔτξι τὰ στρατεύματα ἐτζάκισαν τὰ ἐδικὰ μας καὶ ἐσκοτώθη ὁ παπα-Ἀρσένιος. Ὁ Νικήτας ἐκλείσθη μέσα εἰς τὸν πύργον. Ὁ Χατζῆ Χρίστος προφθάνει βοήθεια καὶ τοὺς βαρεῖ ἀπὸ τὰς πλάτες. Τότε ἐτζάκισαν οἱ Τοῦρκοι. Ὁ Νικήτας βγαίνει ἀπὸ τὸν πύργον, (ὁ πύργος τοὺς ἐγλύτωσε). Ἐπλάκισαν καὶ τὰ ἐδικὰ μας στρατεύματα, καὶ ἔτξι τοὺς ἐπῆγαν κυνηγώντας ἕως δύο ὥρας. Ἐσκοτώθηκαν μὲ σαρανταριὰ καὶ ἐμποδίσθησαν νὰ πᾶν ζωοτροφίας, καὶ ἀπὸ τότε δὲν ἐμπόρεσαν πλέον νὰ ὑπάγουν οἱ Τοῦρκοι βοήθεια εἰς τὸ Ναύπλιο, διότι εἶχαμε ὅλα τὰ πόστα πιασμένα, καὶ ὁ Γιαννάκης καὶ Ἀποστόλης Κολοκοτρώνης, ὅπου ἦσαν εἰς τὰ Βασιλικὰ, ἐπῆγαιναν καὶ τοὺς ἐπαιριαν εἰς ἕνα μῆνα διάστημα περισσότερα ἀπὸ 3.000 ἄλογα. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ Ναυπλίου ἐστενοχωρήθηκαν. Πῶθεν ὁ φθινόπωρος. Εἰς τὰς 25 Νοεμβρίου ἐπέθανε ὁ Δράμαλης· ἔμειναν οἱ ἄλλοι πασάδες καὶ ὅλο ἀδυνατίζαν. Ὁ θάνατος καὶ ὁ σκοτωμὸς τοὺς ἐπερικύκλωσε, καὶ ἔμειναν πολλὰ ὀλίγοι Τοῦρκοι. Ἀπέθαναν ἀπὸ τὴν πείνα ὅλο τὸ Δεκέμβριον, ἕως τὰς 27.

Εἰς τὸ Ναύπλιον εἶχα ἀφήσει τὸν Νικόλα ἀνεψιὸν μου, ἀρχηγὸν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ κάστρου. Μία ἡμέρα ἐβγήκαν οἱ Τοῦρκοι, ἐπαλέμησαν καὶ ἐσκοτώθη ὁ Νικόλας καὶ ἔμεινε ὁ Στάϊκος ἀρχηγός. Πρὶν μερικὸν καιρὸν, ἦλθε καὶ ἡ ἀρμάδα ἡ Τουρκικὴ ἦλθε ἕως τὸ Ἀστρο-τὰ ἐδικὰ μας τὴν ἐφοβέρισαν μὲ τὰ μπουρλότα καὶ τὴν ἐβγαλαν ἔξω ἀπὸ τὰς Σπέτζες, κυνηγώντας. Εἰς τὰς 27 τοῦ Δεκεμβρίου ἐβγήκαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐμίλησαν τοῦ Στάϊκου, νὰ στείλει στὸν Κολοκοτρώνη νὰ κάμουν τραττάτα, καὶ ὁ Στάϊκος μοῦ ἔστειλε αὐτὴν τὴν εἶδησιν μὲ τὸν ἀδελφόν του. Τοὺς ἔγραψα ἐγὼ ἕνα γράμμα, ὅτι: «Σεῖς ζητεῖτε τραττάτο, καὶ ἡ θέλησίς μου εἶναι νὰ παραδώσετε ὅλα τὰ φρούρια καὶ νὰ ἀφήσετε καὶ τὸ βιός σας καὶ νὰ σᾶς μπαρκάρω εἰς τὰ Ἑλληνικὰ καράβια καὶ νὰ σᾶς σταίλω ὅπου θέλετε, ἀφοῦ μᾶς δώσετε τὰ ἐνέχυρα. Ὅταν σᾶς ἔγραφα ἀπὸ τοὺς Μύλους, σᾶς ἔλεγα ἥτιι νὰ φύγετε καὶ νὰ πάρετε καὶ τὸ πράγμα σας, τώρα ὅμως ὅπου ἐπεινάσατε καὶ ἐστενοχωρηθήκετε, νὰ φύγετε ἔτξι. Τέτοια εἶναι ἡ θέλησίς μου καὶ ἂν δὲν ἀκούσετε καὶ τώρα, οἱ Τοῦρκοι τῆς Κορίνθου ἔλκωσαν ὅλοι καὶ εἰς 10 ἡμέρας τὰ στρατεύματα θὰ γυρίσουν καὶ θὰ ἔλθουν νὰ σᾶς πάρουν μὲ ρεσάλτο καὶ θὰ σᾶς περάσουν ὅλους ἀπὸ τὸ σπαθίον. Ἐπειδὴ καὶ εἶχαν ἀδυνατίσει οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸ Ἀνάπλι, εἶχα ἀφήκει πολλὰ ὀλίγους ἐκεῖ μὲ τὸν Στάϊκον, καὶ ἐβάσταγα τὰ Δερβενάκια, διὰ νὰ μὴν ἔρθουν βοήθεια ἀπὸ τὴν Κόρινθον. Τὸ γράμμα τὸ ἐπῆγαν τοῦ Στάϊκου, ὁ Στάϊκος, ἔκραξε τοὺς Τοῦρκους καὶ τοὺς ἔδωσε τὸ γράμμα εἰς τὰς 29 τὸ ἑσπέρας. Τὸ γράμμα, ἀφοῦ τὸ ἔλαβαν, ἔκαμν συνέλευσιν εἰς τὴν χώραν καὶ ἔκραζαν τὸν Τεζτάραγα καὶ ἄλλους σημαντικοὺς νὰ κατεβοῦν ἀπὸ τὸ Παλαμήδι, διὰ νὰ δώσουν τὴν ἀπόκρισιν καὶ ἄφηκαν 9 ἀνθρώπους εἰς Μπεζεῖραν τάπιαν καὶ καρυιὰ δεκαριὰ τζεταρτάσια 10 . . . καὶ 2-3 Ἀρβανίτες εἰς τὴν Γιουρτάπια. Ἄφηκαν τούτους ὀλίγους εἰς τὸ Παλαμήδι, διατί δὲν εἶχαν φόβον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, ὅπου ἦτον ἀπέξω, διατί ἦτον ὀλίγοι. Δύο Ἀρβανίτες κρεμοῦνται ἀπὸ τὴν τάπια καὶ πᾶνε εἰς τὸν Στάϊκον καὶ τοῦ λένε, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐκατέβηκαν εἰς τὴν χώραν καὶ πᾶμε νὰ πάρομε τὸ Κάστρο, καὶ ἂν δὲν σᾶς λέμε ἀλήθεια, βαστάτε τὸν ἕνα ἐδῶ καὶ σκοτώστε μας ἔπειτα, ἂν ἔβγει ψεῦμα. Ὁ Στάϊκος ἐπῆρε τοὺς στρατιώτας καὶ ἐπήδησε μέσα. Οἱ Τοῦρκοι, ὅπου ἦσαν εἰς τὰς ἄλλας τάπιες, ἐκατέβηκαν εἰς τὴν χώραν, καὶ μερικοὶ ὅπου ἦσαν εἰς τὴν Τζοτάρ . . . ἐμβῆκαν τὰ μεσάνυχτα ξημερώνοντας τοῦ ἁγίου Ἀνδρέος¹.

1. Ἀνδρέας.

Ἐρριξε κανόνια καὶ ἐκατάλαβα ὅτι ἐπῆραν τὸ Παλαμήδι. Ἐκαβάλληκα εὐθὺς ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὸ δρόμο, ἀπάντησα τὸν πεζοδρόμο. Ὁποῦ ἔστειλε ὁ Σπάρκος διὰ νὰ μὲ δώσῃ τὴν εἶδηση. Εἰς τὸ ὄρδι εἶχα ἀφήκει τὸν Πάνο, τὸν Γενναῖο κ.λπ. Τὸν πεζοδρόμο τὸν ἔστειλα εἰς τὸ στράτευμα διὰ νὰ δώσῃ τὴν εἶδησιν καὶ τῶν ἄλλων. Ὅσο νὰ πάγω εἰς τὸ Παλαμήδι, ὁ Σπάρκος εἶχε τὸ παστέφει ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἀνέβηκα εἰς τὸ Παλαμήδι, ρίχνοντας οἱ ἐδικοί μας 50 κανόνια. Ἀμα ἐπῆγαν ἐμπροστίας καὶ ἐγύρισαν τὰ κανόνια κατὰ τὴν χώρα καὶ τὸν Ἰτζ Καλέ. Ἐστειλα καὶ εἶπαν τῶν Τούρκων ἀρχηγῶν νὰ ἔλθουν νὰ ὁμιλήσωμε. Ἦλθαν εἰς τὸ Παλαμήδι οἱ μπέηδες καὶ ἓνας Ἀρβανίτης, ἀρχηγὸς τῶν Ἀρβανιτῶν τοὺς εἶπα : «Τί κάμνετε τώρα ; Νὰ μοῦ παραδώσετε ὅλα τὰ κάστρα καὶ τὰ ἄρματα σας, καὶ νὰ σᾶς γλυτώσω τὴν ζωὴν καὶ τὰ παιδιὰ σας, νὰ πάρτε δύο μόνον ἀλλαξές καὶ νὰ σᾶς βαρκάρω εἰς καράβια Ἑλληνικά, καὶ νὰ πάτε ὅπου θέλετε. Ὅταν μοῦ δώσετε τὰ κλειδιά ὅλων τῶν Κάστρων καὶ βάλω ἀνθρώπους μου, τότε σᾶς δίδω στρατιώτας καὶ σᾶς συντροφεύουν καὶ σᾶς βαρκάρουν ἀπὸ τὰ Πέντε Ἀδέλφια».

Ὁ Ἀρβανίτης λέγει : «Τὰ ἄρματα μας δὲν τὰ δίδωμε καὶ θὰ πολεμήσωμε, θὰ κάψωμε τὴν χώρα, καὶ νὰ μὴν ἀφήσωμε πέτρα εἰς τὴν ἄλλην πέτρα». Τοῦ ἀπεκρίθηκα : «Βρὲ Ἀρβανίτη, πῶς τὰ λές αὐτά ; Ἄς πολεμήσωμε καὶ μιὰ φορὰ καβάλλα, καὶ τότε βλέπετε ! Τὴν χώρα ἂν τὴν κάψετε, οἱ πρόγονοί μας τὴν ἐφκιασαν, καὶ πάλι τὴν φκιάνουμε, ἐσεῖς ἡμεῖς θὰ σᾶς περάσωμε ὅλους ἀπὸ τὸ σπαθίον. Οἱ μπέηδες μὲ εἶπαν : «Μὴν τὸν ἀκούς αὐτόν, διότι εἶναι ἐργένης, ἄς ἐρωτήσῃ καὶ ἡμεῖς ὅπου εἴμεθα φαμαλίτες. Ἐμεῖς πᾶμε κάτω, κάμνωμε τὸ τραπάτο, τὸ ὑπογράφωμε καὶ σᾶς τὸ στέλνωμε μὲ τὰ κλειδιά, καὶ νὰ μᾶς δώκετε τὸ ἴδιον ἀπὸ τὸ μέρος σας καὶ τὸν ἔρκον σου». Ἐπῆρξεν ἑκατέβηκαν κάτω, ἔκαμαν συνέλευση, ὑπόγραψαν τὴν συνθήκην, καὶ τὴν ἔστειλαν μὲ τὰ κλειδιά. Ὁ Ἀλὴ πασᾶς καὶ ἄλλος ἓνας πασᾶς δὲν ὑπόγραψαν, διατὶ ἐφοβοῦντο ἀπὸ τὸν Σουλτάνον, καὶ ἐκείνους μὲ 45 ψυχὰς τοὺς ἐβάσταζαν αἰχμαλώτους τοῦ πολέμου. Μετὰ τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου 3 - 4 ἡμέρες ἔστειλα στρατεύματα, ἐπίασα τὸν Ἰτζ Καλέ, τὰ Πέντε Ἀδέλφια, τοῦ γιαιοῦ τῆς ξηρᾶς, τὴν τάπικ, καὶ ἔστειλα ἀνθρώπους καὶ ἐμάζωναν τὰ πράγματα τὰ τούρκικα εἰς τὰ τζαμιά. Ἐγραψα νὰ ἔρθουν ἀπὸ τὴν Ὑδρα καὶ Σπέτζες καὶ ἔστειλαν καράβια. Τὸ Κάστρο τὸ εἶχα κλεισμένο, διὰ νὰ μὴ γενοῦν καταχρήσεις. Εἰς τὰ φρούρια ἔστειλα ἀπὸ ὅλα τὰ σώματα. Τοὺς ἐμβαρκάρησα τοὺς Τούρκους διὰ τὴν Σμύρνην καὶ ἔστειλε καὶ ἡ Γερουσία διὰ νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὴν πτώσιν καὶ εἰς τὰ λάφυρα. Τὰ καράβια τὰ ἔκαμα παζάρι 110.000 γρόσια. Ὅσο πράγμα ἔμεινε, τὸ ἔβαλαν εἰς τὰ τζαμιά, τὸ λοιπὸν τὸ ἄρπαξαν οἱ Ἕλληνες. Χρήματα μετρητά δὲν εὐρέθησαν, διότι τὰ εἶχαν ἐξοδεμένα διὰ ζωοτροφίας εἰς τὴν πολιορκίαν. Ἀσχημὰ καὶ σκουτικὰ ἦσαν πολλά, τοὺς ἔδωσα ἀσχημὰ καὶ σκουτικὰ διὰ τὸν ναῦλον τοὺς τῶν καραβιῶν. Εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐκατέβηκα ἀπὸ τὸ Παλαμήδι εἰς τοῦ Ἀγᾶ πασᾶ τὰ σπίτια. Τὰ λάφυρα τὰ ἔβαλαν εἰς δημοπρασίαν, καὶ κάθε ἐπαρχία καὶ τὰ νησιά ἐπῆραν τὸ ἀνάλογόν τους. Ἐτσι ἐγλύτωσα καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐγνοια τοῦ Ἀναπλιῶ.

Τὸν ἴδιον καιρὸ οἱ μεινεμένοι Τούρκοι ἕως 3.000 εἰς τὴν Κόρινθον ἔμαθαν τὴν πτώσιν τοῦ Ἀναπλιῶ καὶ ἐκίνησαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Πάτρα καὶ ἄφηκαν εἰς τὸ Κάστρο τῆς Κόρινθου 400. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἐτρώγοντο μεταξύ των. Ὁ Ζαῖμης, Σωτὴρ Χαραλάμπης καὶ Πατιμεζαῖοι, αὐτοὶ ἐτοιμάζοντο νὰ κτυπηθοῦν, ἔμαθαν τοὺς Τούρκους, ἀφήνουν τὰς διχόνοιές των καὶ κτυποῦν τοὺς Τούρκους, τοὺς χαλοῦν καὶ τοὺς ἐπολιορκήσαν εἰς τὴν Ἀκράτα. Τὸ στράτευμα ὅπου εἶχα ἀφήσει εἰς τὸ Δερβενάκι τὸν Πάνο, Γενναῖο, ἔμαθαν ὅτι ἔφυγαν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν Κόρινθον, καὶ ἦλθαν καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὸ Ἀνάπλι. Μανθάνοντες ἡμεῖς, ὅτι τοὺς Τούρκους τοὺς ἐπολιορκήσαν εἰς τὴν Ἀκράτα, ἐταίμασα τὸν Νικήτα, τὸν Γενναῖο, τὸν Πάνο, διὰ νὰ τοὺς στείλω εἰς βοήθειαν. Ἐκεῖνοι (οἱ ἄρχοντες) μᾶς γράφουν νὰ τοὺς στείλωμεν πολεμοφόδια, καὶ νὰ μὴ στείλω στράτευμα — καὶ ἡ ὑπόθεσις των ἦταν διὰ τὰ λάφυρα. Εἰς τὴν Ἀκράτα τοὺς ἐπολιορκήσαν δύο μῆνας. Οἱ Τούρκοι, στενοχωρημένοι, ἔκαμνον συμφωνίας χωρὶς νὰ τὰς ἐκτελοῦν. Τὰ καράβια τὰ τούρκικα ἐφθασαν μὲ μεντάτι, τοὺς ἐπῆραν καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτραν, ὥστε ἀπὸ 32.000 τοῦ Δράμαλη μὲ 7 πασάδες, ἐγλύτωσαν 4.000 ὅπου ἔμειναν εἰς τὴν Ἀθήνα καὶ Εὐβοίαν, καὶ 2.000 ὅπου ἐγλύτωσαν εἰς τὴν Ἀκράτα. Ἐρωτοῦσα τὸν Ἀλὴ πασᾶ καὶ ἄλλους σημαντικοὺς Τούρκους, καὶ μοῦ εἶπαν 28.000 ἐμβῆκαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, 20.000 ἔλθοιαν τῆς σέλλας καὶ 30.000 ἀλογομουλάρια φορτηγὰ καὶ 500 καμήλια. Ὅλα αὐτὰ ἔμειναν εἰς τὴν Πελοπόννησον, θησαυροὺς καὶ ἄρματα ὥραϊν τὰ ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες. Αὐτὸ τὸ στράτευμα ἦτον ὅλο πλοῦσιον, διότι τὰ εἶχαν πάρει ἀπὸ τὸν θησαυρὸ τοῦ Ἀλὴ πασᾶ, ὅπου τὸν ἐπολιορκοῦσε.

Ἀνάπλι. Οἱ Τούρκοι τοῦ Ἄργους ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Ἀνάπλι. Οἱ Ἀργῖτες μαζί με τὸν Τζόρκη, καὶ ὁ Κακάνης, ὁ Νέζος, ὁ Στάικος καὶ οἱ Κρανιδιώτες ἐπὶ κεφαλῆς Ἀρσένης, Ἀναγ. Λέκας καὶ λοιποί, καὶ ἀπὸ τὸ Καστρί ὁ Γιάννης Μίτζος καὶ ὁ Σταμάτης ἐπολιόρκησαν τὸ Ἀνάπλι, ἐπολιόρκειτο ἀκόμη ἕως ὅπου ἔπεσαν ἡ Τριπολιτζά. Μᾶς ὠφέλησε τὸ Ἄργος πολὺ ἀπὸ τὸ μολύβι ἀπὸ τὰ τζαμιὰ. — Ἡ Κόρινθος ἐπολιόρκειτο ἀπὸ τοὺς Καλαβρυτινοὺς, Ἀναγ. Πετιμεζᾶς, Γ. Χελιώτης καὶ Νικολάκης Σολιώτης. Τὰ 1822, εἰς τὸν Ἰανουάριον μῆνα, ἐπῆγε ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Μεθώνη, τὴν Κορώνη με Ἀσυνταρίτας, με Σπαρτιάτες, με Ἀνδρουσάνους, με Καρυτινοὺς. Οἱ Καρυτινοὶ πάντοτε ξεχείμαζαν ἐκεῖ καὶ ἦτον καμιὰ διακοσχαριά. Ἦσαν λαδιὰ. Τὸν ἴδιον καιρὸ ἐπρόσταζε ἡ Κυβέρνησις τὸν Νικηταρᾶ καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸν Ὀδυσσεά καὶ με τὸν Π. Ζαφειρόπουλον με τοὺς Ἀγιοπετρίτες. Πόλεμος τοῦ Νικηταρᾶ με τὸν Ζαφειρόπουλον.

Πάντοτε ἐπρὸςπαθοῦσα καὶ ἐπὶ Ρώσων καὶ ἐπὶ Γάλλων (καθὼς καὶ ἐπὶ Ἀγγλίων) διὰ νὰ ἀποστατήσω τὸν Μορέα, ἔχι διότι περιοριζόμην μόνον εἰς αὐτὴν τὴν τόπον, ἀλλὰ τότε ὁ κόσμος δὲν εἶχεν εἶδησιν. Τὸ πράγμα δὲν ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ γενικόν, διότι δὲν ἦτον προετοιμασμένον. Τὰ μέσα τὰ ἔβλεπα ὀλίγα, ἀλλ' ὁ σκοπός μου ἦτον, μίαν φορὰν νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν Πελοπόννησον, ἐκάμναμεν μίαν βάσιν, ἓνα quartier, καὶ ἔπειτα προσδεύαμεν καὶ ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου. Ἐπειτα ἡ Πελοπόννησος ἦτον ὡς νησί καὶ ἦτον εὐκόλουν νὰ ὑπερασπισθεῖ αὐτὸ τὸ μέρος. Ἡ ἐποχὴ τοῦ 1821 με τὴν ἐποχὴ τοῦ 1805, 1806 καὶ 1807 ἦτον πολλὰ μεγάλη ἡ διαφορά. Ὅταν ἐκατέφευγα τὴν πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ζάκυνθον, 1806, ἦλθε ἓνας ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν ἐξουσία νὰ με ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς Ρώσους καὶ ἔδιδαν 50.000 γρόσια. Ὁ Ρώσος Διοικητὴς με εἶπε νὰ κρυφθῶ καὶ ἔκαμα κρυμμένος ἓνα μῆνα. Τοῦ Τούρκου τοῦ ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἔφυγε ὁ Κολοκοτρώνης καὶ δὲν εὕρισκόμην εἰς τὴν Ζάκυνθον, καὶ ἔτσι ἀνεχώρησεν. Μίαν φορὰν με ἐζήτησε ὁ Ἀλή-πασάς διὰ τοῦ Μάνθου καὶ με ἔκαμε μυρίας καὶ μεγάλας ὑποσχέσεις διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἀλλ' ἐγὼ δὲν τὸ ἐδέχθηκα.

Αἱ ἐπαρχίαι ἐτοίμαζον τοὺς Πληρεξουσίους διὰ τὴν Β' Συνέλευσιν. Τοὺς ἔγραφα νὰ ἔλθουν νὰ γίνῃ ἡ Συνέλευσις εἰς τὸ Ναύπλιον. Τὸ κόμμα τῶν ἀρχόντων δὲν ἤθελε νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ, πρῶτον διότι ἦτον φρούρια, καὶ δεύτερον, διότι τὸ εἶχα ἐγὼ. Ἄφησα τὸν Κολιόπουλον φρούραρχον καὶ ἐπέρασα εἰς τὴν Τριπολιτζά, ἀντάμωσα τὴν Γερουσίαν καὶ τὸν Μαυρομιχάλη, ἐκάμαμε συμφωνίαν διὰ νὰ βαστάξομε εἰς τὴν Συνέλευσιν τὴν Γερουσίαν καὶ νὰ μείνῃ ἡ Ἀρχιστρατηγία, ὀρκωθήκαμε διὰ νὰ βαστάξωμεν τὴν σειράν. Τέλος πάντων ἀποφασίσθη εἰς τὸ Ἄστρος νὰ γίνῃ ἡ Συνέλευσις. Ἐσυνάχθησαν μέρος. Ἐκεῖ ἔγραψαν εἰς τὸν Μαυρομιχάλη, τάζοντές του νὰ τὸν κάμουν πρόεδρον νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ. Ὁ Μαυρομιχάλης ἀλησμόνησε τοὺς ὅρκους μας καὶ ἐπῆγε, τόσον καὶ ὁ Παπα-Φλέσσας καὶ λοιποί. Ἐσηκόθηκα καὶ ἐγὼ καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄστρος. Ἐκεῖ εἴμεθα χωρισμένοι φανερὰ δυὸ κόμματα, τὸ ἓνα ἐλέγετο τῶν Προεστῶν καὶ τὸ ἄλλο τοῦ Κολοκοτρώνη. Τῶν προεστῶν ἦτον οἱ περισσότεροι, ἦτον 150 Πληρεξούσιοι καὶ 6.000 στρατιῶτες (Ἀπρίλιος 1823). Ἐγὼ εἶχα τὸν Ὀδυσσεά, τὸν Μούρτζινο καὶ ἄλλους 40 Πληρεξουσίους με 800. Αὐτοὶ ἔφεραν στρατιώτας γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν γνώμην τους με τὴν δύναμιν καὶ ἐγὼ με τὴν δύναμιν ἐγύρευα νὰ τοὺς ἀνατρέψω τὴν γνώμην. Ἐμεῖς ἐκαθήμεθα εἰς τὰ Μελεγιτικὰ κονάκια καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὰ Ἀγιαννίτικα, μία τουφεκία μακριά. Ἐκεῖνοι ἔκαμαν συνεδρίασιν καὶ ἡμεῖς δὲν ἐπηγαίναμε. Αὐτοὶ ἤθελαν καὶ ἐψήφισαν νὰ γίνουν 50 στρατηγοὶ καὶ 150 βουλευταί. Αὐτὴ ἡ πολυαρχία δὲν με ἄρεζε ἐμένα διὰτὶ ὁ πολὺς ἀριθμὸς ἤθελε μᾶς χάσει, καθὼς καὶ μᾶς ἔχασε. Ἐψήφισαν τόσους στρατηγοὺς, διατὶ ἐνόμισαν νὰ γκαρεμίσουν με τοῦτο τὴν ἐπιτροπὴν τὴν ἐδικήν μου. Ἐψήφισαν νὰ ἐκποιήσουν τὴν γῆν, με σκοπὸν νὰ βγάλουν ἕτι εἶχαν ἐξοδεύσει, ἥσα ἤθελαν, καὶ νὰ ἀποζημιωθοῦν εἰς γῆν καὶ νὰ ἀφήσουν τὸν λαὸν γυμνὸν καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐλπίδα τῆς γῆς. Τότε ὁ λαὸς ἐγύρισε με τὴν γνώμην τὴν ἐδικήν μου. Αὐτοὶ σὰν εἶδαν τὴν κακὴν ἐντόπωσιν ὅπου ἔκαμεν ἡ ἐκποίησης, ἐβιάσθησαν νὰ τὸ σβήσουν αὐτὸ τὸ ἄρθρον. Αὐτοὶ ἄρχισαν νὰ κολακεύουν τοὺς φίλους μου καὶ τοὺς ἑπαινοναν ἓναν - ἓναν με τὸ μέρος των. Με ἐπροσκέλεσαν νὰ ὑπάγω. Ἐπῆγα εἰς ἓνα περιβόλι, ἔπου ἔκαμαν τὴν Συνέλευσιν καὶ ἄρχισα νὰ τοὺς εἰπῶ : «Σεβαστὴ Συνέλευσις, δὲν εἶναι καλὰ αὐτὰ τὰ ψηφίσματα ὑποῦ ἐκτάματα, νὰ εἶναι τόσο πολλοὶ βουλευταί καὶ τόσο πολλοὶ στρατηγοί, διὰτὶ ὁ μᾶς φέρουν τόσα ἐξοδα καὶ τόσες ζημίαις, διότι τὸ ἔθνος μας εἶναι πτωχὸ καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ πληρώσῃ τόσους πολιτικούς καὶ πολεμικοὺς ἀνωφελεῖς». Ὁ Ζαῖμης ἐσηκώθη τότε καὶ λέγει : «Κολοκοτρώνη ! Κολοκοτρώνη ! εἰς τὸ χέρι σου στέκεται νὰ χαθεῖ ἡ Ἑλλάς ἢ νὰ ἐλευ-

θερωθεῖ ἂν ἐνωθεῖς μαζί μας». Τὸν ἐρώτησα τρεῖς φορές : «Ἐγώ, κύρ Ἀνδρέας;» Μὲ ἀπεκρίθηκε «Ἐσύ Ι». Ἐτῆζι ἐπῆγα καὶ ἐγὼ καὶ ὑπόγραψα, λέγοντας : «Ἄς ὤρεσθε διὰ ἐκεῖνα ὅπου θὰ ἀκαλουθήσουν κακὰ εἰς τὴν Πατρίδα μας διὰ τὴν πολυχρῆαν». -- Εἶχαν ψηφίσει πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τὸν Μαυρομιχάλη, μέλη τὸν Ἀνδρέα Ζαῖμη, Σωτήρη Χαρχαλάμπη, Ἀνδρέα Μεταξᾶ καὶ Ἀρχιγραμματεῖα τὸν Μαυροκορδάτο. Εἶχαν ψήφισμα νὰ μὴ βάλουν ἄλλον εἰς τὴν δούλευσιν κανέναν ἀπὸ τοὺς νεοφερμένους ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, παρὰ μόνο τοὺς αὐτόχθονας. Ὁ Παπα - Φλέσσας, μινίστρος τῶν Ἑσωτερικῶν. Βάρβουγλης μινίστρος τοῦ Δικαίου, Περραιβός, Ἀναγνωσταρᾶς, μινίστροι τοῦ Πολέμου, τὸν Αἰνιάν μινίστρο τῆς Ἀστυνομίας, Περούκα μινίστρο τῆς Οἰκονομίας. Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τοῦ Ἐκτελεστικοῦ εἶχε καὶ τὰ χρέη τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τότε ἐπροβάλαμε τὸν Γ. Κουντουριώτη πρόεδρον καὶ τὸ ἐδέχθη, πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ τὸν Ὁρλάνδο, ἀντιπρόεδρο τὸν Βρουσθένης καὶ ἐταλείωσε ἡ Συνέλευσις, ἀφοῦ ὑπόγραψα ἐγὼ καὶ οἱ ἐδικοί μου. Ἐπῆγαμε εἰς τὴν Τριπολιτζά, ἐκεῖ ἔκαμαν διαταγὴ Βουλευτικὴ καὶ Ἐκτελεστικὴ καὶ ἐδιώρισαν τὸν Πάνο φρούραρχον τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐβγῆκε ὁ Κολιόπουλος. Εἰς τρεῖς ἡμέρας ἔβαζον ἅλους ἐδικούς τους καὶ ἐκατάτρεχαν τοὺς δικούς μας. Ἐπῆρα τὸν Νέγρη. Ἐβγαίνομε εἰς τὴν Σιλήμνα καὶ κάνομε νόμους, αὐτοὶ ἔμειναν μονάχοι εἰς τὴν Τριπολιτζά. Ὁ σκοπὸς μας ἦτον νὰ στείλωμεν ἀνθρώπους εἰς τὰς ἐπαρχίας νὰ οἰκονομοῦν τοὺς στρατιώτας καὶ ἡμεῖς νὰ κινήσωμεν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ νὰ μὴ γνωρίζομε τὴν κυβέρνησιν. Αὐτοὶ εἶδαν τὴν ἀδυναμίαν τους, ἔκαμαν συμβούλιον, ἔκραξαν τὸν κύρ Ἀναγνώστη Δεληγιάννη ὡς μεσίτη, διὰ νὰ δεχθῶ τὰς προτάσεις των. Ὁ Ὑψηλάντης ἦτον με ἡμᾶς ἡ γνώμη τους ἦτον νὰ μὲ βάλουν ἀντιπρόεδρο τοῦ Ἐκτελεστικοῦ διὰ νὰ ἐβγῶ ἀπὸ τὰ ἄρματα, νὰ μὲ ἀδυνατίσουν. Ἐστεῖλαν πρέσβεις· μὲ εὗρήκαν εἰς τὴν Πιάνα, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς δυσκολίας ἔρχονται ἐπέστρεψα εἰς τὴν Τριπολιτζά.

1823. Ἀπρίλιος, στοχάζομαι, Ἄστρος.

Εἰς τὴν Συνέλευσιν ἐγένεν πρόεδρος ὁ Μαυρομιχάλης τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ὁ Ζαῖμης στὸ Ἐκτελεστικόν, ὁ Σωτήρ Χαρχαλάμπης, ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, Ἀρχιγραμματεὺς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ Ἑσωτερικῶν ὁ Μαυροκορδάτος. Εἰς τὸ Βουλευτικὸν Ὁρλάνδος, καὶ Ἀντιπρόεδρος ὁ Βρουσθένης καὶ 70¹ Βουλευτικοί. Ἐκάμαμεν τὸν ὄρκον εἰς τὸ Ἄστρος καὶ ἐκινήσαμεν διὰ τὴν Τριπολιτζάν. Μινίστρος τῆς Δικαιοσύνης ὁ Μπάρμπογλους, μινίστρος Ἑσωτερικῶν ὁ Παπα - Φλέσσας, τῆς Ἀστυνομίας ὁ Γ. Αἰνιάν, μινίστρος τοῦ Πολέμου, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Περραιβός, ὁ ἓνας διὰ τὴν Ρούμελην καὶ ὁ ἄλλος διὰ τὴν Πελοπόννησον. Πηγαίνόμενοι εἰς τὴν Τριπολιτζάν ἀρχίνησαν τίς ραδιοιργίαι, ὅτι ἤθελαν νὰ βάλουν ἀπὸ τὸ μέρος τους εἰς² ὅλα τὰ ὑπουργήματα, πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ, ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τους. Ἐκάμαμεν τὴν Συνέλευσιν διὰ ἑλθὴν τὴν Ἑλλάδα³ καὶ ἐκεῖνοι τὸ καταμέρισαν εἰς τὴν συγγένειαν καὶ εἰς τὰ κόμματα. Ἐπῆγα ὁ ἴδιος μία βολὰ καὶ τοὺς εἶπα : «Τί εἶναι αὐτὸ ποὺ κάνουνε οἱ Μινίστροι, ὅτι σᾶς προβάλλουν κάνετε. Ἡ συνέλευσις σᾶς ὤρκωσε νὰ τηρᾶτε τοῦ ἔθνους τὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ βάλετε εἰς τὰ ὑπουργήματα ἀπὸ ὅλους νὰ δουλεύουν τὴν Πατρίδα καὶ νὰ πορεύονται καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὴν δυστυχίαν, καὶ ἐγὼ βλέπω τοὺς ὑπουργοὺς νὰ κάνουνε κατὰ μέρος, καὶ ἔτζι διαιροῦνται καὶ οἱ πολιτικοί, διαιροῦνται καὶ τὰ ἄρματα».

Μοῦ ἀπεκρίθησαν : «Καὶ ἀφτοῦνα τὸ διηρθώνομε». Μὲ λόγος καὶ μὲ ἔργον ἦτον ἡ γνώμη των νὰ βάλουν ἀπὸ τοὺς ἐδικούς των⁴ καὶ ἐγὼ νὰ ἀδυνατίσω. Βλέποντας ἐγὼ⁵ τὸ πρᾶγμα, ὅσον ἐπῆγαινε τόσο χειρότερα, ὁμίλησα καὶ κάμαμε συνέλευσιν.

Στὴν συνέλευσιν ἐγένε ψήφισμα, ὅτι νὰ μὴ βάλουν ἄλλους ξένους, εἰμὴ τὸν Μαυροκορδάτον διὰ τὰ ἐξωτερικά. Ἀρχίνησαν καὶ ἔβαλαν φιλικῶς, καὶ ἐκεῖνα ποὺ ὑπογράψαμεν, τὰ ἀλησιμόνησαν. Τότενες, σὺν ἑκάμῃ συνέλευσιν, εἶπαμε : «Τί εἶναι τοῦτο ποὺ γίνεται πατριῶτες; Ἀλλὰ ὑπογράψαμε καὶ ἄλλα βλέπομεν νὰ κάνουν. Ἡμεῖς εἶπαμεν, ὅτι πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἀξιούς, καὶ ἐκεῖνοι νὰ ὁμιλοῦν ὅλοι συμφώνως, καὶ ἔτζι νὰ τοὺς διορίζουν, καὶ αὐτοὶ τὸ ἐναντίον». Τότε ἐκίνησα τὸ μεσημέρι καὶ ἐπῆγα εἰς ἓνα χωριὸν ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτζά μία ὥρα, καὶ εἶχαμε καὶ τὸν Νέγρη (τὸ χωριὸ Σιλήμνα). Ὁ Ὑψηλάντης ἦτον. Οἱ βουλευταί, πλείότεροι ἦλθαν.

1. 150.

2. Σὲ.

3. Ἑλλάς.

4. Τους.

5. Ἐγὼ ὅτι.

Ἀποφασίσαμεν καὶ ἐκάμαμε ἓνα νόμον νὰ μὴν ἀκούομεν τὰς διαταγὰς, καὶ ὅσοι εἴμεθα στρατιωτικὰ νὰ πᾶμε κατὰ τοὺς Τούρκους, ὅσοι πολιτικοὶ νὰ μᾶς προβλέπουν ἀπὸ τροφὰς καὶ γλυτώσωμεν τὴν πατρίδα μας, καὶ ἐκεῖνοι ἄς κάθονται. Βλέποντας τὴν πανουργίαν ὅπου εἶχαν διὰ νὰ μὲ ἐξοντώσουν, ἐκεῖνοι μὲ ἐδυνάμωσαν. Τότε ἄρχισαν καινούργια σχέδια, καὶ βάνουν μεσίτας, καὶ τὸν Ἀναγνώστη τὸν Δεληγιάννη, ποὺ ἐκράταε τὸ μέσο ὄρο, νὰ ἰδεῖ ποῖος νικάει καὶ στέλνει τὸν διδάσκαλον τὸν Θεόδωρον καὶ τὸν Γιάννην Ράγκον νὰ ἔλθουν νὰ μοῦ εἰποῦν νὰ γυρίσω ὀπίσω, νὰ μὴ χαλάσει ἡ Κυβέρνησις, καὶ ἔμβα καὶ σὺ Ἀντιπρόεδρος. Παρακινώντας ὁ Ἀναγνώστης ὁ Δεληγιάννης, καὶ διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἐμφύλιος πόλεμος ἐγύρισεν νὰ ἰδῶ τί θὰ γίνῃ καὶ ἀπὸ τούτῃ τὴν Κυβέρνησιν. Ἐτῆς ἐπῆγχα εἰς τὸ Ἐκτελεστικόν. Τὴν πρώτην ἡμέραν ποὺ ἐπῆγχα, ἐχαίρετῃς τὸν Μαυρομιχάλη καὶ λοιπούς, καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Πετρόμπεης, ὅτι : «Ὡς πότε θὰ χορεύεις Κελοκοτρώνη ;» Καὶ τοῦ εἶπα : «Ὅσο τραγουδᾷτε σαῖς, χορεύω ἐγώ. Παῦτε τὰ τραγούδια καὶ παύω τὸν χορόν».

Ἀκολουθοῦσμεν τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Ἀρχιγραμματέας μας βάνει τὸν Περραιβὸν καὶ τὸν Αἰνιὰν νὰ κάμουν μίαν ἐταιρίαν διὰ τὴν Ἀττικὴν καὶ Εὐβοίαν, ὅτι νὰ ἔλθουν ἐδῶ νὰ κάμουν ἄλλο Γκυβέρνο. Κάνουν ἓνα μήνα Συνέλευσιν μυστικῶς, κάνουν δεκατέσσερα κεφάλαια, τὰ ὅποια δὲν τὰ ἐνθυμοῦμαι, καὶ ὑπογραφώθηκαν πολλοί, καὶ οἱ δύο μινίστροι, ὁ ἓνας τῆς Ἀστυνομίας καὶ ὁ Περραιβὸς καὶ ἄλλοι ὅπου ἔκαναν το μυστικοσυμβούλιον : νὰ τὸ ὑπογράψωμεν καὶ ἡμεῖς. Τότες τὸ ἐπῆρε ὁ Μαυροκορδάτος νὰ τὸ διαβάσει ὡς Ἀρχιγραμματέας. Ἀρχίνησε καὶ ἐδιάβασε τὸ πρῶτον κεφάλαιον, ἄργά, τὸ δεύτερον κεφάλαιον, ποὺ εἶχε τὴν δύναμιν, τὸ ἐδιάβασε ὀγλήγορα, διὰ νὰ μὴ καταλάβομε τίποτε. Τοῦ λέγω ἐγώ : «Γιὰ διάβασε αὐτὸ τὸ κεφάλαιον νὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσεις καλὰ, νὰ ἰδοῦμε τί εἶναι». Τὸ ἐκατάλαβα ὅτι ἐμούδιασε, — τὸ ἐδιάβασε τζάτρα - πάτρα — διάβασε καὶ τὸ τρίτον κεφάλαιον — τὸ ἐδιάβασε, τὸ ἐτελείωσε. Τελειώνοντας τὰ κεφάλαια, ἔγραψαν ὅτι ὅλα τὰ κεφάλαια νὰ ἀλλάξουν, ἂν ἀνάγκη, ἔχι ποτὲ τὸ δεύτερον, νὰ μὴ ἐγγιχθεῖ (εἶχαν καὶ τσεκούρι μέσα). Ἐγὼ ἐμβῆκα σὲ ὑποψία. Ἀκαρτερῶ νὰ ὁμιλήσουν ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ σύντροφοί μου· δὲν ὁμίλησε κανεὶς. Τότε ἐπετάχθηκα ἐγὼ καὶ λέγω : «Κύριε Αἰνιάν, σὺ εἶσαι Μινίστρος, αὐτὰ τὰ γράμματα — ξεύρω ποὺ μαζώνεστε τριάντα ἡμέρες — διατί δὲν εἰδοποιούσατε τὴν Κυβέρνησιν¹ καὶ τὰ φέρετε τώρα νὰ ὑπογραφτοῦμε ; Δὲν εἶσαι ἄξιός τῆς Ἀστυνομίας, κόπιασε στὸ καλόν — καὶ τὰ γράμματα ἐκεῖνα τὰ ἐκρατήσαμε. Τὸ ἴδιο ἔκαμα καὶ τοῦ Περραιβοῦ. Δὲν ἐπέρασε καὶ ἐκεῖ ἡ ραδιουργία τους. Μετὰ ἡμέρας κάνουνε ἄλλο σχέδιον, ὅτι ἦτανε γέννημα τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ Ζαΐμη : Τὸ Ἐκτελεστικὸ εἶναι εὐλογο νὰ θγεῖ εἰς τὰ Δερβένια, νὰ βρεῖ στρατεύματα καὶ νὰ τὰ βαστάξῃ — τὸ ἔρπιασαν μόνοι τους, πρῶτα τὸ ἐστόλιζαν καὶ ὕστερα τὸ ἐβγαναν ἔξω ἓνα ἓνα πρόβλημα. — Παράστησαν τὴν ἀνάγκη τοῦ νὰ ὑπάγῃ τὸ Ἐκτελεστικὸ στὰ Δερβένια, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα : «Νὰ σταχαστῶ, ἄς μείνῃ διὰ κύριον αὐτὴ ἡ σκέψις». Ἐρώτησα καὶ τὸν Ἀναγνώστη τὸν Δεληγιάννη, καὶ τὸν Παπαφλέσσα, καὶ ἄλλους τοῦ κόμματός μου, καὶ πρῶτα δὲν τὸ εὗρηκαν εὐλογο. Γυρίζω ἐγὼ καὶ τοὺς λέγω : «Δὲν ἐβγῆκα μὲ τὰ ἄρματα εἰς τὴν Ρούμελην, δὲν ἐβγῆκα οὔτε πολιτικός², μόνον τοῦτο ἄς πᾶμε». Ἐτσι ἀποφασίσαμε τὴν δευτέραν ἡμέραν διὰ τὸν πηγαμιόν μας. Ὅσο ποὺ ἔστερξα τὸν πηγαμιόν μου, ἄρχισαν ἄλλα σχέδια, ὅτι νὰ πάγῃ ὁ Ἀνδρέας ὁ Ζαΐμης διευθυντὴς εἰς Βοστίτσα καὶ Καλάβρυτα καὶ Πάτρα, διὰ νὰ πολιορκήσῃ τοὺς Τούρκους μὲ ἄρματα, καὶ νὰ πάρῃ καὶ τὸν Ἀνδρέα Μεταξᾶ. Ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης φοβούμενος μὴ πάγῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, εἶπε : «Νὰ ὑπάγω καὶ ἐγώ», καὶ ἐμείναμε οἱ τρεῖς, καὶ ἦτο πλήρες τὸ Ἐκτελεστικόν. Ἀποφάσισε νὰ ὑπάγῃ καὶ ὁ Χαραλάμπης, καὶ ἔπειτα νὰ γυρίσῃ ὅπου εἴμεθα ἡμεῖς. — Λογαριάζαμε νὰ πᾶμε στὰ Δερβένια· ἐτῆς ἀνεχώρησαν διὰ τὰ Καλάβρυτα. Ἐκεῖνες τὲς ὥρες ποὺ ὀρδινιζόμεθα ἡμεῖς νὰ πᾶμε στὰ Δερβένια μὲ τὸν ἀρχιγραμματέα, τῆς ἐπαρχίας Κορίνθου ἦτον ἀγοραστής ἓνας Κορθινὸς καλόγηρος μὲ ἄλλους συντρόφους, καὶ οἱ Νοταράδες τοὺς κακοφάνηκε, ὅτι ἔβαλε περισσότερον καὶ τὴν πῆρε· καὶ πηγαίνόμενος εἰς τὴν Κόρινθον νὰ συνάξῃ τὰς προσόδους τὸν ἐσκότωσαν καὶ ἐδιώξαν καὶ τοὺς συντρόφους του· ἦλθε εἰδῆσις εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Μοῦ εἶπε ὁ πρόεδρος καὶ οἱ ἄλλοι οἱ σύντροφοί μου, διὰ νὰ πάγω μὲ δύναμιν διὰ νὰ παιδεύσω τοὺς φρονεῖς καὶ συστήσω τοὺς ἀγοραστάς, καὶ εἶχαν καὶ ἑπτὰ χιλιάδας γρόσια ἔρανον εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ νὰ τα συνάξω καὶ αὐτά, καὶ ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα : «Δὲν πάγω μοναχὸς μου, διατί, ἂν καλὸ κάμω, κανὸ θὰ εἰποῦνε· δόμουτε καὶ τὸν Μεταξᾶ, ποὺ εἶναι μέλος τῆς

1. Νὰ ξεύρω.
2. Πολιτικῶς.

Κυβερνήσεως, νά είναι αὐτόπτης, καί εἰς τὸ καλὸ καὶ εἰς τὸ κακόν, νά δώσῃ τῆς Κυβερνήσεως λόγον τῶν πράξεών μου». — Φεύγοντας ἐγὼ δὲν ἔμεινε πλήρης ἡ Κυβέρνησις, ἥμως πᾶμε οἱ δύο καὶ ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς συνάξουν τὰ πρακτικὰ καὶ τὰ ἀρχεῖα καὶ ἔρχονται εἰς τὴν Κόρινθο καὶ τραβᾶμε διὰ τὰ Δερβένια. Ἐπὶ ἀποφάσισα νά κινήσω μὲ τὸν Μεταξᾶ, καὶ ἐκίνησα μὲ 400 στρατιώτας. Ἀναχωρῶντας ἐγὼ μὲ τὸν Μεταξᾶ διὰ τὴν Κόρινθο, ἐγύρισε καὶ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης εἰς τὴν Τριπολιτζά. — Ἐκεῖνες τὲς ἡμέρας τὸ Βουλευτικὸν καὶ τὰ δύο ἄτομα, ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης, καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς, ποῦ ἔμεινεν ἐκεῖ μὲ τὸ Βουλευτικόν (τὸν πρόεδρον ποῦ εἶχε τὸ Βουλευτικόν, ὁ Ὀρλάνδος, ἀνεχώρησε, ἔμεινε ὁ Βρυσηνὴς Ἀντιπρόεδρος) ἔκαμαν συνέλευσιν, καὶ ἀποφάσισαν νά στείλουν πρέσβην τὸν Δεληγιάννην καὶ ἄλλους, νά στείλουν εἰς τὴν Πορτογαλίαν νά ζητήσουν Βασιλέα. Ὁ Δεληγιάννης τοὺς ἀπεκρίθηκεν ὅτι : «Ἄν δὲν ρωτήσω τὸν ἀδελφόν μου τὸν Κανέλλο καὶ τὸν Κολοκοτρώνη, δὲν ἠμπορῶ νά σοῦ δώσω λόγον, διατὶ εἶμαι φαμελίτης».

Ὁρδυνιάστηκε τὸ Ἐκτελεστικὸν νά ἔλθῃ στὴν Κόρινθο, νά πᾶμε στὰ Δερβένια καὶ ἐπυντροφεύθηκε ὁ κύριος Ἀναγνώστης Δεληγιάννης νά ἔλθῃ διὰ ἡμᾶς, διὰ τὴν ὁμιλίαν ποῦ τοὺς ἔκάμαμεν, καὶ ὁ Μαυροκορδάτος τοὺς εἶπεν ὅτι : «Δὲν εἶμαι ἕτοιμος . . . ἔρχομαι καὶ ἐγώ». Ὁ σκοπὸς τοῦ ἦτον νά μᾶς συνεβγάλῃ. Ἐκίνησαν καὶ ἦλθαν καὶ μὲ τῷραν στὸ Κλημεντοκαϊσάρι μὲ τὸν Μεταξᾶ, καὶ εἶχα καὶ τοὺς ἀγοραστάς βαλμένους εἰς τάξιν, καὶ τὸν ἔρχοντον μαζωμένον. Ἐξετάζοντας ποῖος ἐσκότωσε τὸν καλόγερον ὑπογράφτηκαν ὅλοι ἡμεῖς καὶ ὁ Σωτὴρ Νοταρᾶς. Ἐκράτησε τὸ γράμμα ἡ Κυβέρνησις, νά θεωρήσῃ τοῦτο τὸ φονικόν. Οἱ ἐνοικιασταὶ ἐκουβιάζαν τροφάς διὰ τὰ Δερβένια· ἔφθασε καὶ ὁ Πατρόμπεης, καὶ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης καὶ Δεληγιάννης. Ἐφθασαν τὴν Παρχσκευὴν. Τοὺς ἐρωτήσαμεν, ποῦ εἶναι ὁ Ἀρχιγραμματεὺς. — «Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς δὲν εἶχε φορτηγὸ καὶ ἔμεινε νά ἔλθῃ, τὴν Δευτέρα μπουτλάει εἶναι ἐδῶ» — μὲ αὐτὸ τὸν λόγον ἐμείναμε ἡσυχυοί. Ἐρχάμενη Δευτέρα τὸ βράδυ καὶ δὲν ἦλθε, ἐγὼ ἔλαβα ὑπαίλιαν. Τὴν Τρίτην ἕως τὸ γεῦμα δὲν ἦλθε καὶ τότες ἔβαλα ἓνα ζῦλο καὶ ἐτήραγα κατὰ τὴν Τριπολιτζά. — Ποῦ ἡ Κόρινθος, ποῦ ἡ Τριπολιτζά ; Μὲ ἐρώταγαν : «Τί τηρᾷς ;» — «Τηρᾶω στὴν Τριπολιτζάν». «Ἄμ' τί βλέπεις ;» «Βλέπω τὸν Μαυροκορδάτον, τὸν Δεσπότη Ἀρτῆς καὶ Σπετζῶτες καὶ Ὑδραῖους καὶ πλέκουν ἓνα γαιτάνι στοῦ Ἀναπλιοῦ τὴν πόρτα, μὰ τὸ τί γαιτάνι εἶναι δὲν τὸ ἤξεύρω». Αὐτοῖνοι ἐγαλάγανε. Τρεῖς ἡμέρες κοντὰ κοντὰ ἔκανα τούτῃ τὴν τέχνην. Ὁ Μαυροκορδάτος ἔμεινε γιὰ νά γίνει Πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ ὅχι νά ἔλθῃ εἰς τὸ χρέος του. — Ὦντας εἵμεθα εἰς τὴν Τριπολιτζά ἀποφασίσσαμε τὸν Παν. Γιατράκον νά πολιτοκρήσῃ τὴν Πάτρα μὲ Μυστριῶτες, καὶ τὲς ἄλλας ἐπαρχίας τὰς εἶχαμε νά ἔλθουν εἰς τὸ Δερβένι, καὶ ἔφθασε εἰς τὴν Τριπολιτζά μὲ ἄλλαι πασαλίτικαι, μὲ δέκα ζυγίαις ταβούλια καὶ μὲ ἄλλα μασκαραλίκια τοῦ Γιατράκου. — Ἐπὶ ἔδωκε ὥραν ἦλθαν εἰς τὴν Τριπολιτζά τετρακόσιοι Ἀρκαδινοὶ μὲ τὸν Γρίτζαλη, Μῆτρο Ἀναστασόπουλο, Παπατζώρη, νά ἔλθουν εἰς τὰ Δερβένια. Εἰς τὸ παζάρι ἐπιάσθησαν οἱ Ἀρκαδιοὶ καὶ οἱ Μυστριῶτες, ἐπάνω εἰς τὸ κρασί, καὶ σκοτώνονται δεκαπέντε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἄλλο. Τῆς εὐθὺς τὸ Βουλευτικὸν ἔστειλε ταχυδρόμον καβαλλάρη καὶ μᾶς τὸ εἶπεν. Ἐκράταγαν τὴν μιστὴν χώραν οἱ Ἀρκαδιοὶ, τὴν ἄλλην Μυστριῶτες καὶ τὸ τουφέκι ἐδοῦλεν. Ἀκούοντας ἡμεῖς αὐτό, μὲ ἀποφασίζομεν νά πάγω στὴν Τριπολιτζά τὸ γληγορότερον, νά παύσω τὴν φωτιάν. Τοὺς εἶπα : «Δὲν πάγω» — μὲ φορτώθηκαν διὰ νά πάγω, ἀπεφάσισα. Τοὺς ἄφησα μὴ ἐντελεῖς. Ἐκίνησα μὲ τὰ ἡλιοβασιλεύματα, ὅλονυχτις καὶ μὲ βίαν ἔφθασα εἰς ἓνα χωριόν, τρεῖς ὥρες μακρὰ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἔστειλα ἓνα γράμμα : «Σακίμ, ὅπου εἰς τοῦφέκι εἶναι ἐχθρὸς μου, κι ἄς μὲ καρτερεῖ». Πηγαίνοντας ἡ διαταγή μου, ἐσκόλασε τὸ τουφέκι. Μετὰ δύο ἡμέρας ἐπῆγα καὶ ἐγώ. Πηγαίνόμενος ἐκεῖ ἔκραξα τοὺς Ἀρκαδίου. Τὴν ἄλλην ἡμέραν τοὺς ἔστειλα, πᾶνε στὸ Δερβένι. Τὴν ἄλλην ἡμέραν πάγει καὶ ὁ Γιατράκος στὴν Πάτρα. Ἐμείνα ἐγὼ ἐκεῖ καὶ ἔστειλα ταχυδρόμον καὶ ἔδωσα εἰδήσιν τῆς Κυβερνήσεως τὰ ὅσα ἔκαμα. Μία ἡμέρα βλέπω καὶ ἔρχεται ὁ Μαυροκορδάτος νά μὲ χαιρετήσῃ, ἦσαν ἔπαυσαν τὰ δεινὰ τῆς πόλεως. Τοῦ εἶπα : «Γιατί, κύριε Ἀρχιγραμματέα, δὲν ἦλθες κοντὰ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ; Μοῦ ἀποκρίθηκε προφάσεις, ποῦ δὲν εἶχαν τὸν τόπον τους, καὶ μοῦ βγάνει ἓνα γράμμα προσκλητικόν, ποῦ τὸν προσκάλεσε διὰ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ. Μοῦ ἔβγαλε καὶ μία κόπια τῆς ἀπαντήσεώς του, ποῦ δὲν ἤθελε γιατί εἶναι Ἀρχιγραμματέας τοῦ Ἐκτελεστικοῦ. Ἐγὼ τοῦ εἶπα : «Ἐκαμεις ὡς πατριώτης, καὶ στέκεσαι εἰς τὸν λόγον σου, γιατί ἂν ἔμβαινες εἰς τὸ Βουλευτικόν, τὸ Ἐκτελεστικὸν ἐχάλαγε, γιατί ἡ ζυγὴ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ εἶσαι ἡ εὐγενία σου, καὶ ἀποκρίθηκες πολὺ καλὰ». Ἐγὼ ἐξέγνοιασα καὶ ἡ δουλειὰ ἐδοῦλεν εἰς τὸ Βουλευτικόν. Μία τῶν ἡμερῶν τὸ Βουλευτικὸν ἔκλεξε τὸν Ἀρτῆς καὶ ἄλλους νά μοῦ ὁμιλήσουν διὰ νά δώσω γράμμα, νά τοὺς δεχθῇ ὁ μακαρίτης Πάνος, ποῦ

ήτον εἰς τὸ Ναύπλιον προύφαρχος διὰ νὰ κάτσει τὸ Βουλευτικὸ εἰς τ' Ἀνάπλι. Ἐγὼ ἐπῆρα τὸν Ἀναγνώστη Δεληγιάννη καὶ τὸν Παπα - Φλέσσα διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν χωριστὰ εἰς μίαν κάμαραν τοῦ Βουλευτικοῦ. Σὺν ἐπῆγαμε, ἔρχισε ὁ Ἄρτης τὴν ὁμιλίαν, νὰ τοὺς δώσω τὸ γράμμα : «Τὰ ἀσκήρια τουφεκίζονται κ.λπ.». Ἀποκρίθηκα : «Δὲν εἶναι καιρὸς νὰ πᾶτε στ' Ἀνάπλι, τὸ Ἐκτελεστικὸ πάει στὰ Ντερβένια καὶ νὰ πάει τὸ Βουλευτικὸ στὸ Νάπλι δὲν φθάνει νὰ παρακινεῖ τὰς ἐπαρχίες. Ὅταν γυρίσει καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ, συναζόμεθα καὶ πᾶμε στ' Ἀνάπλι». Ὁ Ἄρτης ὁμιλήσας μὲ θυμὸ καὶ ἐβάρεσε τὸ χέρι του εἰς τὸ μηρί του, λέγει : «Ἔτσι τὸ θέλει τὸ ἔθνος», μὲ πεισματώδη ὁμιλία. Καὶ ἐγὼ σηκώθηκα διὰ νὰ τοῦ ἀποκριθῶ καθὼς ἔπραπε, ὅμως μὲ ἐμπόδισεν ὁ Δεληγιάννης καὶ ὁ Παπαφλέσσας, καὶ ἔτσι ἀνεχώρησε καὶ ἔπαυσε αὐτοῦνο τὸ ζήτημα. Σὲ δύο ἡμέρας ἀκοῦμε, ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος κάθεται ἐπὶ θρόνου πρόεδρος. Ἀκούοντας ἡμεῖς, ὅτι ἕκαστος πρόεδρος, μᾶς ἐφάνη παράξενο, γιατί οὔτε τὰ ἀρχεῖα ἔδωσε, καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ θὰ ἐχάλαγε. Λέγει ὁ Δεληγιάννης : «Ἄσε νὰ τὸν ρίξουμε πολιτικῶς». Τοῦ εἶπα : «Καλὰ . . . πολιτικῶς δὲν ρίχνεται, μόνε ἐγὼ , ἐγὼ ἔχω τὸν τρόπον, θέλει βία τὸ ριζιμό του». Κάθεται τρεῖς ἡμέρες κοντὰ-κοντὰ πρόεδρος. Ἐπάνω σὲ τοῦτες τὰς τρεῖς ἡμέρας ἡ γνώμη τοῦ Βουλευτικοῦ ἦτον νὰ τὸν κάμουν πρόεδρον καὶ νὰ τὸν σταίλουν μὲ τὸν Ἄ. Δεληγιάννην εἰς τὴν Πορτογαλίαν διὰ βασιλέα καὶ μᾶς προσκάλεσαν νὰ κάμουμε συνέ- λεψιν εἰς τοῦ Πανοῦτσου Νοταρᾶ τὸ σπίτι. Ἐκάλεσαν καὶ μένα. Μέρος Βουλευτικοῦ συνάχθη. Ὁ Δεσπότης Ἄρτης, ὁ Παπαφλέσσας, Δεληγιάννης, ἐμαζώχθησαν ἕως τριάντα ὅλοι. Ἐγὼ κάτι ἐχασο- μέρησα καὶ ἐπῆγα ὅλο στερνά. Ὁμιλοῦσαν μέσας, ἐπῆγα καὶ ἐγὼ σὺν μὲ προσκάλεσαν. Μπαίνοντας μέσας ἐπροσηκώθησαν καὶ μοῦ εἶπαν νὰ κάτσω στὴν ἀπάνω μεριὰν ὡς Ἀντιπρόεδρος τοῖς εἶπα : «Κάθομαι ἐδῶ», καὶ ἕκαστος στὴν πόρτα. Παύουν τὴν ὁμιλίαν καὶ κάμνουν σιωπὴν ἕως δέκα λεπτά. Τοὺς εἶπα : «Ἄν ἔχετε καμμία μυστικὴ δουλειὰ καὶ σᾶς ἀντίσκοφα, νὰ πᾶγω νὰ σεργιανήσω ἐγὼ». Μοῦ ἀπεκρίθησαν : «Ὅχι, ἔχομεν ὁμιλίαν νὰ εἰποῦμεν, καὶ σὺν ἔντεσες ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ Ἀντι- πρόεδρος, νὰ εἰπεῖς τὴν γνώμην σου». Ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα : «Τί ἀνάγκη ἡ γνώμη μου νὰ τὴν δώσω; Εἰς μερικὰ ἐρωτᾶτε τὸ Ἐκτελεστικὸ, εἰς ἄλλα ὄχι, τί πάει νὰ εἰπεῖ αὐτό;» — Ἐπετάχθηκε ὁ Ἄρτης : «Σὲ πρὶν δὲ σ' ἐρωτήσαμε;» «Δὲν μ' ἐρωτήσατε ὅταν ἐβά- λετε καὶ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ» — Ἐνα μῆνα πρωτότερα ὁ Ἄρτης καὶ ὁ Μαυρο- κορδάτος ἦτον εἰς τὰ μαχαίρια. «Τὸ Βουλευτικὸ, λέγει ὁ Ἄρτης, ἦτο χηρευόμενον». Ἐγὼ εἶπα : «Ἐχάθησαν τόσοι πατριῶται νὰ βάλετε, μόνε νὰ βάλετε τὸν Ἀρχιγραμματέα;». «Μὲ ἀποκρίθηκε : «Δὲν εἶναι κανένας προκηρυσσόμενος σὺν τὸν Μαυροκορδάτῳ». Καὶ ἐγὼ τοῦ εἶπα : Μοῦ φαίνεται καὶ κου- βεντιάσαμε . . . καὶ μοῦ λεγες τόσα γιὰ τὸν Μαυροκορδάτο . . . πῶς εἰς ἕνα μῆνα ἔγινε καλὸς;» Ἀπεκρίθηκε : «Ὁ καλὸς εἶναι καὶ κακός». — «Σὺν τὸν ἔκλεζες γιὰ καλόν, πάρτον εἰς τὴν Ἄρτα, ὄχι ἐδῶ εἰς Ἑλλάδα . . . καὶ μὴ μοῦ βροντᾷς τὸ πόδι, γιατί βροντῶ τὸ σπαθί καὶ σοῦ κόβω τὸ κεφάλι.» Εἰς τὸν θυμὸν μου λέγω τέτοια¹. — Ἀκούοντας ὁ Δεσπότης σηκώνεται νὰ φύγει. «Σὺν δὲν μᾶς θέλατε τοὺς ξένους . . .» καὶ ρόρεσε τὰ πασουμάκια του. — «Προφάσεις εἶναι αὐτὲς διὰ τοὺς ξένους, αὐτὰ εἶναι τῆς φαντασίας σου λόγια», καὶ ἔτσι ἐδιαλύθηκε ἡ ὁμιλία. Τὴν ἴδιαν ὥραν ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι μου, καὶ ἐβγῆκε καὶ ὁ Δεληγιάννης, καὶ ὁ Δεληγιάννης ἔβαλε ἀστυνομία στὸ σπίτι μου νὰ μὴ κράξω τὸν Μαυροκορδάτο. Ἐστειλα νὰ ἔλθῃ ὁ Μαυροκορδάτος εἰς τὸ κονάκι μου, ἦτον τὸ βράδυ- βράδυ. Μπαίνοντας ὁ Μαυροκορδάτος, ἦλθε καὶ ὁ Ἀναγνώστης. Ἐκάτσαμε οἱ τρεῖς, καὶ ἐκλείσαμε τὴν πόρταν καὶ ἀρχίνησα νὰ εἰπῶ τοῦ Μαυροκορδάτου : «Διατί νὰ κάμεις αὐτό;» Αὐτὸς ἀρχίνησε νὰ μοῦ ἀπολογηθεῖ μὲ τὰ γέλια τὰ συνηθισμένα, καὶ μοῦ λέγει ὅτι : «Εἶναι συμφερότερον διὰ τὸ ἔθνος τὸ Βουλευτικὸ παρὰ τὸ Ἐκτελεστικὸ». «Σοῦ λέγω τοῦτο, κύριε Μαυροκορδάτε, ὅτι ἐσυναναστράφη- μεν σαράντα ἡμέρας εἰς τὸ Ἐκτελεστικὸ, καὶ δὲν ἔμπορῶ . . . σοῦ λέγω, μὴ καθήσεις πρόεδρος, διότι ἔρχομαι καὶ σὲ διώχνω μὲ τὰ λεμόνια, μὲ τὴν βελάδα ποὺ ἦλθες». — Καὶ ἐβγῆκα εἰς σουλάτσο. Ὁ κύρ Ἀναγνώστης, ὅπου ἔμεινε ὀπίσω, τοῦ εἶπα : «Ἦντασα ἐγὼ καὶ ἐγλύτωσες, εἰμὴ θὰ πὲ ἐσκό- τωνες» — καὶ ἔρριξε τὸ φαρμάκι του καὶ αὐτός. Τὴν ἴδια νύκτα ἐπῆρε τὰ πλυμένα του ὁ Μαυροκορ- δάτος καὶ ἐπέρασε στὸ Κρανίδι καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Ἰδρυκν.

Ὅταν ἦτον εἰς τὴν τάξιν τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ, ἐδόθη ἡ ἄδεια νὰπραγματευθεῖ² τὸ δάνειον. Ἐκάμαμεν τὴν πράξιν διὰ τὸ δάνειον, πρὶν νὰ διαιρεθοῦμεν τὸ Βουλευτικὸ μὲ τὸ Ἐκτελε-

1. Καὶ τοῦ λέγω γιατί δὲν τὰ κάνουν.

2. Πραγματοποιηθεῖ.

στικό. Ἐμείνα μερικὲς ἡμέρες εἰς τὴν Τριπολιτζά καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Μεσσηνίαν, διὰ νὰ συνάξω τὸν ἔρκανον ὅπου εἶχαμεν ρίξει διὰ νὰ βαστάξωμεν τὰ στρατεύματα εἰς τὰ Δερβένια. Εἰς τὴν Δημητριάναν ἦτον συλαχμένοι διὰ τοὺς προσόδους καὶ ἐκεῖ ἐπιάσθησαν τοῦ Κολιόπουλου οἱ ἄνθρωποι μὲ ἄνθρώπους των Δεληγιανναίων. Ἐκεῖ ἔρριξεν ἓνας στρατιώτης τοῦ Κολιόπουλου καὶ ἐλάβωσε τὸν Ἀνάστο Δεληγιάννη. Ὁ Κανέλλος, ὅπου ἦτον διακρισμένος διὰ τὰ Δερβένια, ἐγύρισεν ὀπίσω εἰς τὴν Καρύταινα. Εἰς τὴν Καλαμάταν ἀρρώστησα ἐγὼ, ἀρρώστησε καὶ ὁ Κανέλλος, καὶ ἐγύρισαν εἰς τὴν Τριπολιτζά. Ἀπὸ τότε ἄρχισαν ἀνταφρονδὸν νὰ ἐχθρεύονται οἱ Δεληγιανναῖοι μὲ τὸ Κολιόπουλον. Ἐγὼ δὲν ἤθελα τὴ κακὴ οὔτε τοῦ ἑνὸς, οὔτε τοῦ ἄλλου· ὁ ἓνας ἦτο συγγενὴς μου καὶ ὁ ἄλλος συμπατριώτης μου. Τὸ Ἐκτελεστικόν, συνθεμένον ἀπὸ τὸν Μαυρομιχάλην, Σωτῆρ Χαραλάμπην καὶ Μεταξᾶν ἔμεινε τρεῖς μῆνες εἰς τὴν Σαλαμίνα, καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Τριπολιτζάν. Ἐκεῖ ἐσμίξαμεν ἡμουν ἀκόμη ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ. Ἐνα μέρος τοῦ Βουλευτικοῦ ἔφυγεν¹ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζά καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Ἄργος. Ὁ Πάνος ἔλαβε διαταγὴν ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸν νὰ πάρει τὰ ἀρχεῖα τοῦ Βουλευτικοῦ. Ὁ Θεοδωρὴς Ζαχαρόπουλος, ὁ ὁποῖος ἦτον φρούραρχος τοῦ Βουλευτικοῦ τοῦ κόμματός των, ὑπερχοπίσθη καὶ δὲν τὰ ἔδωκε τὰ ἀρχεῖα ἀπ' ἐκεῖ τὸ Βουλευτικὸ ἀνεχώρησε διὰ τὸ Κρανίδι. Ἐκεῖ ἔρριξαν τὸ Ἐκτελεστικόν, ὅπου ἦτον ἐκλεγμένον ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν τοῦ Ἔθνους, καὶ ἐδιώρισαν τὸν Κουντουριώτην, πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, Ἰωάννην Κωλέττην, Π. Μπότσαρη καὶ Ἀ. Σπηλιωτάκη. Ἐπειτα ἐμβῆκαν εἰς τὰ καράβια, καὶ ἔστειλαν εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ παραδώσει ὁ Πάνος τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου. Αὐτὸς ἀπεκρίθηκεν ὅτι: «Ὁ Κυβέρνησις τοῦ Ἔθνους τοῦ ἐμπιστεύθηκε καὶ εἰς τὸ Ἔθνος μόνον χρεωστεῖ νὰ τὸ δώσει». Καὶ ἔτσι ἄρχισε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Αὐτοὶ ἦταν ἓνα μέρος τοῦ Βουλευτικοῦ καὶ ἐνόμιζαν ὅτι εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ κηρυγίσουν τὸ Ἐκτελεστικόν. Τὸ Ἐκτελεστικὸν ἔλεγεν, ὅτι αὐτοὶ παρέλαβαν τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸ Ἔθνος, καὶ δὲν ἔχει δικαίωμα ἓνα μέρος βουλευτῶν νὰ κάμει ἄλλην Κυβέρνησιν, τὸ ἄλλο μέρος τῶν βουλευτῶν ἦτον εἰς τὴν Τριπολιτζά. Τὸ Ἐκτελεστικὸν ἦτον τότε ἀπὸ τὸν Μαυρομιχάλην πρόεδρον, τὸν Σωτῆρ Χαραλάμπην, Ἀνδρέαν Ζαῖμην καὶ Ἀνδρέαν Μεταξᾶν. Ἐγὼ, ὅταν ἦμουν εἰς τὸ Ναύπλιον, πρὶν νὰ ἀρχίσαι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, εἶχα δώσει τὴν παραίτησίν μου ὡς Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, διότι ἐπρόβλεπα αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἡ παραίτησίς μου ἔλεγεν, ὅτι εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἀντιπροέδρου ἂς βάλουν ἄλλους πατριώτας, μόνον τὸν Κολοκοτρώνη δὲν ἔμποροῦν νὰ μὴ² βγάλουν. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγα εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου ἐπολιορκεῖτο καὶ δευτέραν φορὰν ἀπὸ τοὺς Κορινθίους καὶ Στάϊκον. Οἱ Τοῦρκοι τῆς Κόρινθου ἐζητοῦσαν νὰ ἔλθαι ὁ Κολοκοτρώνης νὰ παραδοθῶν. Ἐτῆς ἐπῆγα καὶ ἔκαμα συνθήκην, ν' ἀφήσουν ὅλα τοὺς τὰ πράγματα καὶ νὰ πάρουν τὰ ἄρματα τοὺς καὶ νὰ τοὺς μπαρκάρω νὰ τοὺς στείλω εἰς τὴν Σαλονίκην. Ἐτσι ἐδέχθησαν. Τοὺς ἐμπαρκάρησαν εἰς τὸ Καλαμάκι εἰς δύο Σιλαβούνικα καὶ ἓνα Κεφαλονίτικον. Οἱ Κορινθιοὶ μὲ ἐζήτησαν νὰ βάλουν φρούραρχον τὸν Χαλιώτην. Τὸν ἔβαλαν προσωρινῶς, ἕως ὅτου νὰ διατάξει ἡ κυβέρνησις. Τὰ χρήματα, τὰ ὅποια εὐρήκαμεν εἰς τὴν Κόρινθον τὰ διανομήσαμεν εἰς ὅλους τοὺς Κορινθίους. 1823, μῆνα Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον. — Ἀπὸ τὴν Κόρινθον ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα³, νὰ συμβιβάσω τὸν Κολιόπουλον μὲ τοὺς Δεληγιανναίους ὅπου ἦτον εἰς πόλεμον. Ὁ Δημητράκης Δεληγιάννης ἐμάζωξε⁴ στρατιώτας καὶ ἐπῆγε νὰ χαλάσει τὸ χωριὸ τοῦ Παλούμπη ὅπου εὐρίσκοντο τὰ σπίτια τοῦ Κολιόπουλου. Ἐσκοτώθηκε ἓνας γαμβρὸς τοῦ Κολιόπουλου. Ὅταν ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταιναν, ἔγραψα νὰ ἔλθαι ὁ Μεταξᾶς διὰ νὰ εἰρηνεύσουν ὑποὺ ἐτρόγοντο. Ἠλθεν. Ἐτσι εὐρηκεν ἀφορμὴ τὸ Βουλευτικὸν ὅτι ἐπῆγεν ὁ Μεταξᾶς εἰς τὴν Καρύταιναν χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ Βουλευτικοῦ, τὸν ἔκαμαν ἐκπτώσαν, καὶ ἔτῆς τὸ Ἐκτελεστικὸν δὲν ἦτον πλήρες, καὶ ἔκαμαν τὸ ἄλλο Ἐκτελεστικόν⁵. Πρὶν νὰ γίναι αὐτὸ εἰς τὴν Καρύταινα, ὁ Ζαῖμης, Λόντος καὶ ἄλλοι ἔκαμαν μίαν Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν. Ὁ Σισίνης δὲν ἦτον μὲ τὴν γνώμην τοὺς καὶ ἦτον ἐνάντιος. Αὐτοὶ ἐμάζευσαν στρατιώτας καὶ ἐπῆγαν ἐναντίον τοῦ Σισίνη, διὰ νὰ τὸν χαλάσουν καὶ νὰ ἐνώσουν τὴν Γαστούνην μὲ τὴν Ἀχαϊκὴν τοὺς συμμαχίαν. Ἐτῆς ἄρχισε ὁ πόλεμος. Μαθαίνοντας ἐγὼ αὐτό, ἐπῆγα εἰς βοήθειαν τοῦ Σισίνη. Οἱ Ἀνδρέηδες ἄμα μὲ ἤκουσαν ὅτι πηγαίνω ἐναντίον τοὺς ἀνεχώρησαν καὶ ἄφησαν τὴν Γαστούνην ἐλεύθερη. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγα εἰς

1. Ἐφυγαν.

2. Μὲ.

3. Διὰ.

4. Ἐμάζωσε.

5. Ὁ Λόντος.

τὴν Ἀρκαδίᾳ. Εἰς τὴν Ἀρκαδίᾳ ἔλαβον γράμματα ἀπὸ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ μεῖς ἐλεγε νὰ προρῶμεν, καὶ ἔτσι ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτζά. Ἐγὼ ὑπεστήριξα τὸ Ἐκτελεστικὸ αὐτὸ ὡς τὸ μόνον νόμιμον ἔτσι τὸ ¹ ἐνόμιζα. Ἀρχισε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Πολιορκοῦν τὸ Ναύπλιον διὰ ξηρῶς καὶ θαλάσσης, στέλνουν καὶ στρατεύματα εἰς τὴν Τριπολιτζά, μᾶς πολιορκοῦν κάμνομεν ἕνα μῆνα πολιορκημένοι. Ὁ Λόντος, Νοταρᾶς, Ζαφειρόπουλος, Μπάμπουγλης, Γιατράκος, ἔκαμαν τὴν πολιορκίαν. Ὅταν μᾶς ἐπολιορκήσαν μᾶς ἐπρόλαβαν νὰ τοὺς δώσωμεν τὸ Ἐκτελεστικόν, — Πετρόμπεη, Σωτὴρ Χαραλάμπη καὶ Μεταξᾶ νὰ τοὺς πᾶνε κάτω. Ἡμεῖς τοὺς ἀπεκρίθηκαμεν, ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται, πλὴν, ἂν θέλετε, νὰ πᾶρωμεν καὶ τὸ ἕνα Ἐκτελεστικὸ καὶ τὸ ἄλλο, καὶ τοὺς κρίνωμεν, καὶ ἵππους ἔχει ἄδικον, ἐκεῖνος νὰ ² παιδευθεῖ. Δὲν ἤκουσαν, ἀκολούθησαν διάφοροι ἀκροβολισμοί. Ὁ Κολιόπουλος ἦλθεν ὡς μεσίτης καὶ ἐσυμφωνήσαμεν: ὁ Πετρόμπεης νὰ μείνῃ ἀπεΐραγος καὶ νὰ πᾶει εἰς τὴν Μάνην, καὶ τὴν Τριπολιτζάν νὰ τὴν ἀφήσωμεν εὐκαιρῇ, καὶ νὰ μὴν ἔμβουν μέσα οὔτε τοῦ ἑνός, οὔτε τοῦ ἄλλου τοῦ μέρους στρατιῶται. Ἀπὸ τὴν Τριπολιτζά ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα, ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης εἰς τὰ Καλάβρυτα. Τὸ Ναύπλιον ἐπολιορκεῖτο ἀκόμη. Ὁ Νικήτας ἦτον εἰς τοῦ Μπουγιάτι. Ἀκούσθηκε μετὰ τὸν Κουντουριώτη· ὁ Κουντουριώτης τοῦ ἐπρόβαλε νὰ γυρίσῃ μετὰ τὸ μέρος του, αὐτὸς ἀποκρίθηκε: «Εἰσακουσθῆτε μετὰ τὸν μπάμπη μου, καὶ ἂν ἐνωθεῖ, ἐνώνομαι καὶ ἐγὼ». Τοῦ ἔγραψα νὰ ὑπάγω νὰ ὁμιλήσωμεν. Μετὰ ἔγραψε νὰ ὑπάγω στὸ Τσιβέρι μετὰ μόνον 50 ἀνθρώπους καὶ νὰ περάσω ἀπὸ ἐδικούς του ἀνθρώπους. Ἐγὼ ὑποπευθῆκα καὶ δὲν ἐπῆγα. Εἰς τὴν Καρύταινα ἐσυναξα στρατιώτας καὶ τοὺς ἐκτόπησα εἰς διάφορα μέρη. Ἐπιασα 300 ζωντανούς, χωρὶς νὰ χυθεῖ αἷμα. Ἐμβῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζά καὶ τοὺς ἐπολιορκήσα. Ὁ Γενναῖος, ὁ Κολιόπουλος καὶ ὁ Νικήτας, ἐπῆγαν εἰς βοήθειαν τοῦ Πάνου καὶ ἐπέστρεψαν ὀπίσω. Τότε ἦλθε ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης καὶ ἐσμίξαμεν ἀπ' ἐξῶ ἀπ' τὴν Τριπολιτζά. Μετὰ εἶπε νὰ γράψω τοῦ Πάνου νὰ παραδώσῃ τὸ κάστρο. Ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα ὅτι: «Δὲν ἔμπορῶ νὰ παραδώσω εἰς τοὺς τυχοδιώκτας, εἰς ἐσᾶς, ἂν εἰσθε ἱκανοὶ νὰ τὸ βαστάξετε, σᾶς τὸ παραδίδω, καὶ ἔχω καὶ 300.000 γρόσια ἐξοδα εἰς μισθοίς». Αὐτὸς μ' ἀποκρίθηκεν ὅτι: «Ἐμεῖθα ἱκανοὶ νὰ τὸ βαστάζωμεν καὶ ἀποκρινόμεθα ὅλα τὰ ἐξοδα ὅπου ἔχετε καμωμένα». Καὶ ἔτσι ἔγραψα τοῦ Πάνου καὶ τὸ παράδωκε τὸ φρούριον εἰς τοὺς Ἀνδρέηδες, ὅχι εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Τοὺς προεῖπα νὰ βάλουν φρουρὰν εἰς τὸ Παλαμήδι ἐδικούς τους καὶ ὅχι χαϊμένους· καὶ ἐκεῖ ἔβαλαν τὸν Φωτομάρα, καὶ ἔπειτα ὁ Γρίβας, καὶ ἔγιναν ἐκεῖνα τὰ κακὰ ὅπου ἔγιναν. Ὁ Πάνος ἦλθε εἰς τὴν Καρύταιναν, ἔγινεν ἀμνηστία διὰ τὸν Πάνον καὶ ἔτσι ἔλαβε διαταγὴν διὰ τὴν Πάτρα νὰ τὴν πολιορκήσῃ. Ἐκεῖ ἐσμίξεν ὁ Πάνος μετὰ τὸν Ζαΐμην καὶ Λόντον. Αὐτοὶ ἦσαν δυσανεστημένοι μετὰ τὸν Κουντουριώτην, ἐνώθησαν μετὰ ἡμᾶς. Ὁ Παπα-Φλέσσας ἐβγῆκε διὰ νὰ καθυποτάξῃ τὰς ἐπαρχίας Ἀρκαδιᾶς, Φαναρίου καὶ λοιπὰς. Τὰ δάνεια ἐδυνάμωσαν τὴν Κυβέρνησιν Κουντουριώτη καὶ ἡ δύναμις τὴν ἔκαμε νόμιμη. Ἐγραψα νὰ ἔλθῃ ὁ Πάνος καὶ ὁ Γενναῖος εἰς τὴν Καρύταιναν διὰ νὰ ἀντισταθοῦν, τὸν Παπα-Φλέσσα, τὸν ἐκυνήγησαν (ἐπολέμησαν εἰς τοὺς Κωνσταντίνους) αἱ ἐπαρχίαι καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἐστειλαν δύναμιν τὸν Βάσον μετὰ 800, ἀπαντήθηκαν οἱ στρατιῶται μετὰ τὸν Πάνον καὶ ἐσκοτώθη.

Ὁ Ζαΐμης ἔφθασε διὰ νὰ ἐμβοῦμεν εἰς τὴν Τριπολιτζάν. Οἱ Τριπολιτζῶται ἐφοβήθηκαν διὰ τὸν σκοτωμὸν τοῦ Πάνου καὶ ἀντιστάθηκαν τοὺς ἐφοβέρισε καὶ ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης ³. Ἡ Κυβέρνησις τοῦ Κουντουριώτη ἐδυνάμωσεν, ἔστειλεν εἰς τὴν Ρούμελην, ἔφερε τὸν Γκούρα, καὶ οἱ ἄλλοι καπεταναῖοι τῆς Ρούμελης ἐμβῆκαν εἰς τὴν Κόρινθον, ἐκυνήγησαν τὸν Νοταρᾶν. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὴν Κερπενή, χωρὶς τῶν Καλαβρύτων, ἔκλεισαν τὸν Ζαΐμη, ἦλθεν καὶ ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Τζαβέλας ἐναντίον τοῦ Ζαΐμη, τὸν ἐχάλασαν τὸν Ζαΐμη, καὶ ὁ Ζαΐμης, Λόντος καὶ Νικήτας κατέφυγαν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Τζαβέλας μ' ἔγραφαν διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ μετὰ παίρνουν ἀπάνω τους ἂν πάθω τίποτε. Ἐγὼ ὅμως δὲν ἔμουν πλέον εἰς τὴν Καρύταιναν, διότι ἦλθεν ὁ Κολιόπουλος σταλμένος ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι νὰ πᾶμε εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ συμβιβασθοῦν τὰ πράγματα. Ἐπῆγαμεν εἰς τὴν Τριπολιτζάν. Ἐκεῖ ἦτον μία ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν Σκούρτην, τὸν Γ. Μαυρομάτην καὶ Κ. Ζαφειρόπουλον, καὶ μετὰ ἔκαμαν ὅρκους, ὅτι νὰ πᾶγω κάτω νὰ συμβι-

1. Τὴν.

2. Ἄς.

3. Ὅταν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ἔμαθον τὸν σκοτωμὸν τοῦ Πάνου ἐμαζώχθηκαν οἱ καπεταναῖοι μετὰ 7.000 καὶ ἐκίνησαν διὰ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν θάνατον. Οἱ στρατιωτικαὶ εἶχαν συμπάθειαν.

βαστούν τὰ πράγματα καὶ ἀπὸ αὐτά. Ἐνεπιστεύθηκα ἐγώ, ἐπῆγχα εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἐκεῖ εἰς ἓνα δύο ἡμέρες βλέπω νὰ διώχνουν τοὺς ἀνθρώπους μου καὶ νὰ μὲ ἀφήνουν μοναχόν, in arresto ἕως ὅτου νὰ μαζώξουν καὶ τοὺς ἄλλους. Μᾶς ἐβαρκαρίσαν εἰς μίαν γολέτταν, Γοργώ¹, ἦταν καὶ ὁ Σκούρτης, καὶ μᾶς ἐπῆγχαν εἰς τὴν Ὑδραν. Ἐκαθίσταμεν δύο ἡμέρες καὶ μᾶς ἐστεῖλαν στὸν Προφήτην Ἀγιὸν Ἡλίαν, ἓνα μοναστήρι. Ἐκαθίσταμεν 4 μῆνας, 20 ἡμέρες μετὰ τὸ πιάσιμόν μας, ἦλθεν ὁ Μπραῖμης εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν Ὑδραν ἄρχισε νὰ γίνεταί ἀπὸ τὸν λαὸν μία ἐταιρία διὰ νὰ μᾶς βγάλουν. Ὁ Κουντουριώτης ἐτοιμάζετο διὰ τὴν Πάτρα, ἔπειτα σὰν ἤκουσα ὁ Μπραῖμης ἦλθεν εἰς τὰ Μοθωκόρων, ἔκαμαν διαταγὰς διὰ νὰ γυρίσουν τὰ στρατεύματα διὰ τὸ Νεόκαστρον. Ἐπῆγχαν ὁ Κουντουριώτης εἰς Τριπολιτζάν καὶ ἐστεῖλε τὸν Σκούρτην ἀρχιστράτηγον εἰς ὅλα τὰ στρατεύματα. Εἶχε μαζί ἓνα ἥμισυ μιλιοῦνι² γρόσια. Τὰ Ρουμελιώτικα στρατεύματα ἐκίνησαν καὶ αὐτά, πηγαίνουν εἰς τὸ Νεόκαστρον. Ἐκεῖ βάζουν φρουράρχους τὸν Π. Γιατράκο καὶ Γεώργ. Μαυρομιχάλη. Ὁ Ἱμπραῖμης ἐπολιόρκησε τὸ Νεόκαστρο, ἔπειτα ἐξεμβαρκαρίσαν εἰς τὸ παλιὸ Ναβαρίνο, ἐκεῖ ἐκλείσθησαν 1.000 Πελοποννήσιοι, στενοχωρημένοι ἀπὸ ζωοτροφίας ἐπροσκύνησαν, καὶ ὁ Ἱμπραῖμης τοὺς ἄφησεν ἐλευθέρους. Ἦτον ἐκεῖ ὁ Τζόκρης καὶ ὁ Τζανέτος καὶ ἄλλοι. Ὁ Ἱμπραῖμης ἀφέθηκε μὲ γλυκὸ τρόπο εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, διὰ νὰ τραβήξει τοὺς Ἕλληνας διὰ νὰ προσκυνήσουν. Ὁ λαὸς ἄρχισε νὰ λέγει, ὅτι δὲν πολεμοῦμεν, ἀν δὲν βγάλετε τοὺς ἀρχηγούς μας. Τὰ Ρουμελιώτικα καὶ Σουλιώτικα στρατεύματα, μάλιστα ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Τζαβέλας ἐπρόβλεψαν διὰ νὰ μὲ βγάλουν. Ἐκεῖ ἔκαμαν ὅλα τὰ στρατεύματα μίαν ἀναφορὰν καὶ ἐζητοῦσαν τὴν ἐλευθερίαν μας. Ἐπαρυσίασαν τὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν Ἀναγνωσταράν, ὅπου ἦτον Μινίστρος τοῦ πολέμου, καὶ αὐτὸς τὴν ἔσκισε λέγοντας : «Μὴν ἀνακατώνεσθε σ' αὐτὰς τὰς δουλειὰς, ἀφήσετε αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν». Γίνεται εἰς τὸ Κρεμμύδι πόλεμος καὶ νικῶνται οἱ ἐδικοὶ μας. Ὁ Καρατάσος ἔκχμεν ἓναν καλὸν πόλεμον. Τότε ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ Ρουμελιῶται ἐσυνάχθησαν καὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ βοηθήσουν τὴν Ρούμελην, καὶ μάλιστα τὸ Μεσολόγγι, ὅπου ἄρχισε νὰ πολιορκεῖται. Τότε ἐπῆγχαν εἰς τὸν Κουντουριώτην, ἐπῆραν τοὺς μισθοὺς των καὶ ἀνεχώρησαν ἄλλοι διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ ἄλλοι διὰ τὴν Δυτικὴν. Ὁ Ἱμπραῖμης ἔκαμε ντεσμπάρκο καὶ εἰς τὴν Σφακτηρίαν, καὶ ἐσκοτώθη καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, καθὼς καὶ ὁ Τζαμαδός. Ἐπιάσθησαν εἰς τὴν Σφακτηρίαν μερικοὶ ζωντανά, ὁ Π. Ζαφειρόπουλος, ἐπιάσθη σκιάβος εἰς τὸ Κρεμμύδι, πηγαίνει καὶ ὁ Κ. Ζαφειρόπουλος, πιάνεται καὶ αὐτός, καὶ ὁ Χατζῆ Χρίστος. Τὸ Νεόκαστρον σὰν ἐστενοχωρήθη πολὺ, ἔκαμε συνθήκας καὶ παρεδόθηκεν. Ὁ ἐχθρὸς τοὺς μὲν στρατιώτας, χωρὶς τὰ ἄρματα τους, τοὺς ἄφησεν ἐλευθέρους, εἰς τοὺς ἀξιωματικούς τοὺς τὰ ἄφησε, καὶ μόνον ἐβάσταξεν αἰχμαλώτους τὸν Γεωργάκην Μαυρομιχάλην καὶ Παναγιώτην Γιατράκον. Μανθάνοντας ὁ Κουντουριώτης, ὅτι τρατάρει τὸ Νεόκαστρον, ἐμβαρκακρίσθηκεν εἰς τὸ Ἀλιμυρὸ καὶ ἦλθε εἰς τὴν Ὑδραν. Ἐκεῖ ἐκατέβημεν καὶ ἡμεῖς. Σὰν εἶδαν τὸν κίνδυνον τῆς πατρίδος καὶ τὴν ἐπιμονήν, ὅπου ἔδειχνεν ὁ λαὸς διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσουν, μᾶς ἐλευθέρωσαν. Ἠλθαμεν εἰς τὸ Ἀνάπλι. Ἐρχόμενοι εἰς τὸ Ναύπλιον ὀρκωθήκαμεν τὸ Βουλευτικόν, τὸ Ἐκτελεστικόν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι νὰ ἀφήσωμεν τὰ περασμένα, νὰ τὰ λησμονήσωμεν, νὰ ἐνωθῶμεν καὶ νὰ μὴν ἔχωμεν ἄλλην ἰδέαν, παρὰ νὰ δουλεύσωμεν τὴν πατρίδα μας. Ἔτσι μ' ἔκαμαν γενικὸν Ἀρχηγόν. Ἐσυνάχθηκε τότε τὸ Βουλευτικὸν καὶ τὸ Ἐκτελεστικόν εἰς ἓνα μέρος καὶ ἐπῆγχα καὶ ἐγώ.

Εἰς τὴν Ὑδραν εὐρισκόμεθα ὁ Κολοκοτρώνης³, ὁ Ἀναγνώστης Δεληγιάννης, Κανέλλος Δεληγιάννης, Νικολάκης καὶ Δημητράκης Δεληγιάννης, Ἰωάννης καὶ Παναγιώτης Νοταρᾶς, Γέρο Σισίνης, Χρῦσανθος Σισίνης, υἱὸς του. Μήτηρος Ἀναστασόπουλος, ὁ Γρίτζαλης⁴, ὁ Ἀναστάσης Κατζαρός, ὁ Δημήτριος Παπατζώνης, ὁ Θεόδωρος Γρίβας.

Εἰς τὴν Σφακτηρίαν ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἦτον ἀρχηγός, ὁ Ἀναστάσης Τσαμαδός μὲ 10 κομμάτια καράβια εἶχε τὴν θάλασσαν.

Καθὼς ἐσυνάχθηκε τὸ Ἐκτελεστικὸν καὶ Βουλευτικὸν μὲ ἐπροσκάλεσαν ἐμέ, κι ἐγὼ τοὺς εἶπα :

1. Ἡ γολέττα ἐλέγετο Γοργώ.

2. Μιλιοῦνικα.

3. Ἐγὼ ὁ Κολοκοτρώνης.

4. Κρίτζαλης.

«Σεβαστή Διοίκησης, ν' ἀκούσετε τὴν γνώμην μου ὅπου θέλει σᾶς εἰπῶ. Στὴν Πάτρα, στὴν Κορώνη καὶ στὰ Μοθωκόρων Τούρκος νὰ μὴν ἀκούεται πουθενά, μόνον νὰ εἶναι ὅλο Ἑλληνικό. Τῆς Τριπολιτζᾶς τὸ Κάστρο πρέπει νὰ τὸ χαλάσουμε, διατὶ δὲν συμφέρει μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησον νὰ εἶναι μιὰ τέτοια ¹ μάνδρα, διατὶ βγάνει ἀπὸ μέσα ὅλο ἐμφυλίους πολέμους [καὶ ὅχι τώρα ὅπου ὁ Ἰμπραήμης εἶναι μὲ πενήντα χιλιάδες στράτευμα εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ κρατεῖ τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας πρῖον, καὶ κρατεῖ καὶ τὴν Πάτραν, καὶ ἔκαμα καὶ τόσες νίκας εἰς τοὺς Ἑλληνας, καὶ ἐσκότωσε καὶ τὸν Φλέσσαν μὲ τοὺς πεντακοσίους, καὶ ὁ Φλέσσας ἔμπορεῖ νὰ ἐσκότωσε 1000, καὶ ἔκαψε καὶ τὴν Καλαμάτα καὶ τὰ στρατεύματα ἔφυγαν, καὶ ἔχει καὶ τόσες νίκας κατωμένες. Θὰ ἔλθει καὶ στὴν Τριπολιτζά, καὶ σὰν ἔλθει στὴν Τριπολιτζά, πιάνει καὶ τὸ κάστρο ² καὶ τότε χαλάει καὶ ὅλην τὴν Πελοπόννησον, διατὶ εἶναι εἰς τὸν κέντρον». Μὲ ἀπεκρίθησαν : «Δὲν ἔχουν ἔξοδα». Ἀπεκρίθηκα ἐγώ : «Δότε ³ μου τὴν ἄδειαν, καὶ μὲ τὸν λαὸν τὸ χαλῶ διὰ πέντε ἡμέρες, καὶ τότε δὲν εὐρίσκει ὁ Μπραῖμης νὰ κάμει φωλιά, καὶ τὸν κυπῶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Ἄν πιάσει τὴν Τριπολιτζά δὲν τοῦ χρειάζεται ἄλλη φωλιά διὰ νὰ χαλάσει τὴν Πελοπόννησον. Ἐάν ⁴ καὶ χαλάσωμεν τὴν Τριπολιτζά, δὲν εὐρίσκει φωλιά καὶ τὸν κατατρέχω μὲ τὰ στρατεύματα τῆς Πελοποννήσου. Τότε ἐνώνονται τὰ στρατεύματα, ἀλλέως δὲν θὰ ἐνώνονται διατὶ θὰ φοβοῦνται ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μέρη. Καθὼς καὶ ἐγινε.

Αὗτοὶ ὑποπεύθησαν ὅτι ἔχω μίσος νὰ χαλάσει ἡ Τριπολιτζά, τὰ τείχη, καὶ ἀπεκρίθησαν : «Νὰ ἰδοῦμεν». Ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος, ἔκαμα ἀναφοράν, ἔκαμαν καὶ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζά, καὶ δὲν ἀκούσθηκα. Τότενες ἔμασα 8.000 στράτευμα. Ἦλθαν τὰ στρατεύματα εἰς συναπάντησίν μου. Οἱ Ἀργίτες εἰς τὸ Ναύπλιον, οἱ Τριπολιτζῶται εἰς τὸ Ἄργος· τοὺς ἔλεγα : «Γρέζατε, ἀδελφίκα μου, νὰ μὴ μᾶς πάρουν σκλάβους οἱ Ἀραπάδες, δὲν ἔχομεν βοήθειαν εἰμὴ ἀπὸ τὰ ἄρματα μας». — Δοξολογίαις εἰς τὸν ὕψιστον ἄνδρες καὶ γυναῖκες. — Ἐστειλα διαταγὴν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας ⁵ καὶ ἐσυνάχθησαν διὰ τρεῖς ἡμέρες 8.000. Ὅταν ἤμουν ἀκόμη στὴν Τριπολιτζά, ἦλθεν ἡ εἰδησις τοῦ Φλέσσα. Ἐκαψε τὴν Καλαμάτα ὁ ἐχθρὸς, δυνατὸς, ἐκυρίευσε τὴν Μεσσηνίαν. Ἐγὼ ἐπίασα τὰ Δερβένια, ἐπέρασα καὶ ἀπὸ τὸ Λεοντάρι ἔφτιασα φούρνους, διὰ νὰ κουβαλοῦν τροφὰς εἰς τὸ Δερβένι, ἔφτιασα ταμπαῦρι δυνατό διὰ νὰ τὸν πολεμήσουν. Αὐτὸς εἶχε κατασκόπους, καὶ εἶδε ὅτι ἤθελε νὰ περάσει ἀπὸ τὰ Δερβένια μὲ χαλασμόν. Ἐνας Τούρκος Λιονταρίτης, σκλάβος εἰς τὴν Μπουλιανήν, ἦτον φευγάτος εἰς τὸν Ἰμπραήμην, εἶπε : «Ἐγὼ ἤξεύρω ἓνα τόπον νὰ πᾶμεν ἀπὸ τὰς πλάτες, νὰ ἀναβοῦμεν εἰς τὸν ἀπάνω ⁶ κάμπον». Ἐπζι ἐγώ, μὴν ἤξεύροντας ὅτι θὰ περάσει ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μονοπάτι ὅπου ἐγὼ δὲν ἔλπιζα ποτὲ — ὁμοῦς μὲ παρεκίνησε ὅτι οἱ Μεσσήνιοι ἦτον τραβηγμένοι εἰς τὰ βουνά, καὶ ἐκίνησα νὰ πιάσω ἐκεῖνην τὴν θέσιν ὅπου ἐπέρασε. Οἱ Τούρκοι ἐντόπιοι σκλάβοι ἔφρουγαν καὶ ὁδηγοῦσαν τὸν Μπραῖμην. Ἐστειλα τὰ ἀνψίδια μου νὰ τὸ πιάσουν, ἐγὼ ἐκίνησα εἰς τὰ Σαρπάζικα μὲ 80 ἀνθρώπους νὰ μαζώξω τὰ χωριά, νὰ πιάσω τὰς θέσεις. Ἐξημέρωσα εἰς ἓνα χωριό, εἰς τὴν Ἀκοβο, ἦλθαν καὶ ἄλλα χωριά νὰ πιάσωμεν τὴν θέσιν. Δὲν ἔφθασαν τρεῖς ὥρες τῆς ἡμέρας, καὶ μὲ τοὺς ὁδηγοὺς τοὺς Τούρκους ἐπίασε τὸ βουνό ⁷, πρὶν νὰ πᾶμε ἡμεῖς μὲ στράτευμα. Ὁ κόσμος ὅπου ἦτον εἰς τὸ χωριό, σὰν εἶδαν καὶ ἐκαβάλληκε τὸ βουνό, ἐτῆκισαν κι ἔφρουγαν καὶ ἐγὼ ἤμουν σὲ μίαν ράχην, κ' ἔφρουγαν ἀπὸ μπροσθὰ μου. Οἱ Τούρκοι ἐμβαίνουν εἰς τὴν Μπουλιανήν, χωριὸ ἀπὸ 250 οἰκονόμους. Οἱ πεζοὶ ἔβαλαν φωτιά εἰς τὸ χωριό, οἱ καβαλλαρχοὶ ἐκυνηγοῦσαν τὰ παιδιὰ νὰ τὰ σκλάβώσουν, ἀποπίσω ἤρχετο τὸ στράτευμα. Ρίχνω μιὰ μπαταριά τουφέκια. Οἱ Τούρκοι ἐφοβήθησαν καὶ ἐγλύτωσεν ἐκεῖνος ὁ λαός, καὶ ἦτον τὸ μεσημέρι. Ἐκεῖνο τὸ βουνό ὅπου ἤμουν ἐγὼ ἦτον δυνατό, καὶ τῆς εὐθὺς ἔστειλα διαταγὴν εἰς τὸ Δερβένι νὰ γυρίσει ὅλο τὸ στράτευμα κατ' ἐμέ, διατὶ οἱ Τούρκοι ἦλθαν ἀπὸ τὴν Μπουλιανήν, καὶ τρέζατε ⁸ νὰ μὴν πιάσουν τὸν κάμπον. Τὸ στράτευμα ἦτον ὥρες ἑξ̄ μακράν, ἐνύχτωσε κι ἐγὼ ἔμεινα τοποτηρητής, νὰ ἰδῶ οἱ Τούρκοι ποῦ θὰ κάμουν. Λαβαίνοντας τὸ

1. Τοιοῦτη.

2. Τῆς Τριπολιτζᾶς.

3. Δώστε.

4. Διὰτὶ ἐάν.

5. Εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας.

6. Ἀπάνω.

7. Μὲ 4000.

8. Τρέζατε.

γράμμα μου ἐκίνησε ὁ Γ. Γιατράκος μὲ 800, καὶ τὰ ἄλλα ἐκίνησαν ἀπὸ κοντά, Γενναῖος, Κολιόπουλος, Κανέλλος Δεληγιάννης, Παπατζώνης, Ἀρκαδινοί, Γρίτζαλης, οἱ Τριπολιτζῶτες, ὁ Κολιός (ἐσκοτώθη). Ἐγὼ ἐπισυδρόμῃσα μίαν ὥραν κατὰ τὸν δρόμον ὑποῦ ἤρχονταν οἱ δικοί μας. Μὲ τὰ χαράγματα ἔφθασε ὁ Γιατράκος, ἔκαμε νὰ πιάσει ἓνα χωριό, Δυρράχι, ἐπειδὴ ὑποπτεύθηκα μὴ περάσουν οἱ Τούρκοι κατὰ τὸ Μυστρά¹. ἀνεχώρησε καὶ ἐπῆγε. Ἐγὼ ἔμεινα εἰς τὴν ἰδίαν τοποθεσίαν. Ὁ Ἀντώνης ὁ Κολοκοτρώνης, ποὺ ἤξευρε τὸν τόπον, ἐπέρασεν ἀπὸ ἓνα μονοπάτι καὶ ἐβγήκεν μπροστὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τὰ στρατεύματά μας ἐρχότανε καμιατιστά. Ἦλθαν ἄλλοι 1000 καὶ τοὺς ἔστειλα καὶ ἐπιάσαν κατὰ καταράχια, καρσὶ τῶν 500 (Κανέλλος, Γενναῖος, Γρίτζαλης, Παπατζώνης)· ὁ Κολιόπουλος ἐρχόντουσε ἀπὸ κοντὰ μὲ τοὺς Ἀρκαδινούς καὶ μὲ ἄλλα στρατεύματα· οἱ Τούρκοι ἐβγήκαν πρῶτ καὶ ἔκαμν κατὰ μᾶς, ὅχι κατὰ Δυρράχιον. Ἀπαντήθηκαν, καὶ τὰ δικά μας δὲν τοὺς βάσταζαν, καὶ ἔκαμναν ρετιράδα κατ' ἐμένα². Ἐρχόμενοι εἰς ἐμένα τοὺς ἀποφασίζω, στέλνω 3.000 εἰς τὴν ράχην, νὰ τοὺς βαστάξωμεν ἐδῶ. Οἱ Τούρκοι ἦλθαν ἴσια μὲ τὸν Γενναῖον, καὶ ἐστάθηκαν. Δὲν τοὺς ἐδίδε χέρι νὰ περάσουν ἐμπρός, διότι ἄφηναν τὸ στράτευμα πίσω. Ἐπιάσθηκαν πόλεμον μὲ Γενναῖον, Κανέλλον καὶ λοιπούς. Οἱ δικοί μας ἔφτιασαν ταμπούρια οἱ 3.000, καὶ τοὺς ἔβαλε εὐθὺς τὸ κανόνι, μὰ δὲν τοὺς ἔκανε τίποτε. Ἐγὼ ἐπέρασα μισὴν ὥραν μακριὰ διὰ νὰ εἶμαι ἀγνάντια τοῦ πολέμου, καὶ ἐπρόσταξα τὸν Κολιόπουλον νὰ πάγει βοήθεια εἰς τὸ πρόποδον τοῦ βουνοῦ, ποὺ ἦτον ὁ Γενναῖος ἐπάνω, καὶ ἐπῆγε καὶ ἐπολέμει καὶ ὁ Κολιόπουλος μὲ τοὺς Τούρκους. Ὁ Γενναῖος κατεβαίνει καὶ τοῦ λέγει: «Μπάρμπα, τραβήξου ἀπ' αὐτὴν τὴν θέσιν, καὶ πήγαινε στοῦ πατέρα μου, νὰ δυναμώσετε ἐκεῖ». Ἦλθε ὁ Κολιόπουλος εἰς ἐμέ, ἦλθαν καὶ Ἀρκαδιανοί³, καὶ εἴμεθα ἓνα σῶμα καλόν. Ὁ Γενναῖος μὲ τὸ στράτευμά του πολεμεῖ ἕλην τὴν ἡμέραν. Ἐφηναν μπόμπες καὶ κανόνια. Πολεμᾷν ὅλη τὴν ἡμέραν. Ὁ Γιατράκος, ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ χωριό, σὰν ἤκουσε τὸν πόλεμον, ἦλθε μαντάτι ἀπὸ ἓνα μέρος, καὶ οἱ Τούρκοι ἦσαν⁴ πολλοὶ καὶ τοῦ ἔπεσαν ἐπάνω καὶ τὸν χάλασαν. Δὲν μᾶς βόλκε νὰ τοῦ δώσωμεν βοήθειαν, διότι ἦτον βράχοι στὴν μέσσην. Αὐβώθηκε ὁ Γιατράκος, ἐσκόρπισε ἐκεῖνο τὸ στράτευμα. Περιμένωμεν βοήθειαν καὶ ἀπ' τ' ἄλλα χωριά, πλὴν δὲν ἦλθαν. Ὁ Γενναῖος, μὲ τοὺς ἄλλους εἰς τὸ καταράχι, ἐπολέμησε καὶ ὅλην τὴν νύκτα, μὰ οἱ Τούρκοι δὲν ἐπῆραν τὰ ὀμπρός. Τὴν ἄλλην ἡμέραν στέλνω τοὺς Ἀρκαδινούς νὰ πιάσουν ἓνα μονοπάτι διατὶ εἶδα τοὺς Τούρκους καὶ ἐπιάσαν ὅλα τὰ καταράχια. Βλέποντας ὅτι ἔστειλα νὰ πιάσω τὸ μονοπάτι, ἐκίνησαν οἱ Τούρκοι ἐκεῖ. Οἱ Ἀρκαδινοί, ἀφοῦ ἐπολέμησαν, δὲν τοὺς βάσταζαν καὶ ἦλθαν κατ' ἐμένα. Οἱ Τούρκοι ἐπῆραν τὸν κάμπον. Ἡ καβαλλαρία ἡ τουρκικὴ ἦλθεν ἕως εἰς τὸ Αἰωντάρι, καίοντας τὰ χωριά. Καμμιὰ δεκαρὶά χιλιάδες ἐπέντωσαν ἀπὸ τὰς πλάτες τοῦ Γενναίου στὸν κάμπον. Βλέποντας ἐγὼ ἐκείνους, ὅτι ἐπλεύρωσαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μας, ἔκατέβηκα μὲ τὸν Κολιόπουλον ἓνα κάρτο μακρὰν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, νὰ τοὺς φοβίσω. Δύο μέρες καὶ τρεῖς νύχτες ἄπαυτα ὁ πόλεμος. Σὰν εἶδα ὅτι δὲν ἐμποροῦσα νὰ τοὺς κάμω βοήθειαν, — μιὰ βρυσούλα ἦτον, δὲν ἐκόταγαν νὰ στείλουν νὰ πάρουν νερό, διατὶ τοὺς ἔφευγαν, δὲν εἶχα πολυμοφύδια, τροφὰς καὶ νερό· τοὺς ἔκαμα σινιάλο νὰ φύγουν μὲ φωτιὰς. Εἰς ἐκεῖνον τὸν πόλεμον ἐσκοτώθηκαν ὁ δικοί μας, Τούρκοι ἀρκετοί. Ἐφυγαν οἱ ἐδικοί μας καὶ ἐτράβηξαν κατὰ τοῦ Τουρκολέκα, καὶ ἐπῆραν τὰ Δερβένια. Ἡμεῖς ἐτραβηχθήκαμεν κατὰ τὴν Καρύταιναν, ὅπου ἦτον τόπος δυνατός. Οἱ Τούρκοι ἐτράβηξαν κατὰ τὴν Τριπολιτζά, ἐμπῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζά. Ὅταν⁵ ἐφύγαμεν τὸ βράδυ, ἔστειλα, νὰ κάψω τὴν Τριπολιτζά, τὸν Τζούρκην, καὶ δὲν ἐπρόφθασε. Ἀρχίνησε νὰ κάψει τὴν πόλιν, ἔφθασε ὁ Μπραῖμης, καὶ ἐπῆρε τῆς Τριπολιτζᾶς τὸ πράγμα ὅλο. Ἐκατῆς ἡμέρες δέκα διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν τὰ στρατεύματά του. Ἐκεῖνες τὰς δέκα ἡμέρας ἐγὼ ἐσυναῖξα Κολιόπουλον, Κανέλλον Δεληγιάννην, Παπατσώνην· τὴν νύκτα ὁποῦ ἔφυγαν ἐσκοτώθηκε ὁ Κολιός, ὅχι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς — καὶ ἐγινήκαμεν ὡς 4.500. Ἐξυγώσαμεν κοντὰ διὰ νὰ πιάσωμεν τὰ πόστα, νὰ μὴν τραβήξει κατὰ τὴν Καρύταιναν καὶ χαλάσει τὰς γῶρας. Ὁ Ζαΐμης καὶ τὸ Ἀρχοντόπουλο ἦτον εἰς τὸ Τορνίκι, ὡς 2.000. Οἱ Μυστριῶτες καὶ οἱ Ἀγιοπετρίτες μὲ τὸν Ζαφειρόπουλον καὶ μὲ τὸν Π. Μπαρπετζιώτην. Ὁ Ἰμπραῖμης ἐκίνησε, καὶ πάγει εἰς τὸ Ἄργος. Ἀφήνει στράτευμα εἰς τὴν Τριπολιτζά, πάγει στὴν Γλυκειά (περιβόλι τοῦ Μιχαήλη). Ἡμεῖς

1. Καί.

2. Κατὰ μένα.

3. Κι οἱ Ἀρκαδινοί.

4. Ἦταν.

5. Ὅντας.

σάν ἐμάθαμεν ὅτι ὁ Ἱμπραϊμὴς ἐκατέβηκε στὸ Ἄργος, τοὺς ἔκαμα ἓνα στρατήγημα νὰ ἐβγοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτζά, νὰ τοὺς πολεμήσωμεν καὶ πηδήσωμεν μέσα. Ἔστειλα τὸν Κολιόπουλον μὲ 1.000 νὰ πιάσει τὴν μάνα τοῦ νεροῦ κρυφίως, πού νὰ μὴ φαίνεται τὸ στράτευμά του, τὸν Γενναῖον εἰς τὸ Περιθώρι μὲ 2.000 καὶ τὸν Κανέλλον Δεληγιάννην, Παπατζώνην καὶ λοιποὺς εἰς τὸ κέντρον, ψηλὰ εἰς τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου τὴν πόρταν, κρυμμένοι καὶ ἐκεῖνοι ἐγὼ στεκούμουν εἰς τὸ κέντρον. Ὁ Κανέλλος, ὅπου ἦτον εἰς τὴν μέσην, νὰ βγάλει 50 ἀνθρώπους. Οἱ Τοῦρκοι βλέποντές τους ὀλίγους νὰ βγοῦν. Ὁ Κολιόπουλος, Γενναῖος νὰ ἐμβοῦν ἀνάμεσα Τούρκους καὶ Τριπολιτζά, καὶ νὰ ἐμβοῦν μέσα ἀπὸ τοῦ Ασνταριοῦ τὴν πόρταν. Τὸ στρατήγημά μου ἔγινε ἀνωφελές. Οἱ Τοῦρκοι ἐβγήκαν ὀλίγοι καὶ δὲν ἄρρησαν τὸ κάστρο. Ἐγινε καμιὰ ὥρα ἀκροβολισμός, εἶδαν οἱ Ἕλληνες ὅτι δὲν ἔβγαιναν καὶ ἐφανερώθηκαν καὶ ἐπύκνωσαν τὰ τάμπιες οἱ Τοῦρκοι. Τὴν ἰδίαν ὥραν λαμβάνω ἓνα γράμμα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἀπὸ τ' Ἀνάπλι¹. Ἡ Κυβέρνησις μᾶς ἔγραψε, ὅτι ὁ Ἱμπραϊμὴς πάγει εἰς τὴν Ἀκροκόρινθον, καὶ τὰ στρατεύματά μας νὰ πᾶν κοντά. Ἡμεῖς οὔτε πολεμοφόδια εἶχαμεν, οὔτε τροφάς ἐτρώγαμεν κριάρια καὶ ψάνη, διατὶ τὰ χωριά ἔφυγαν ἀπὸ τὴν τρομάρα τους. Οἱ Τοῦρκοι τῆς Τριπολιτζᾶς γράφουν εἰς τὸν Ἱμπραϊμὴ νὰ φθάσει. Σάν ἔλαβα καὶ τὸ γράμμα ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση, διορίζω τὸν Δημήτριον τὸν Κολιόπουλον νὰ πᾶμε εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀφεντικούς, νὰ πάρωμε τζοπχανέ καὶ τροφές. Ἀφήνω τὸν Κανέλλο καὶ τὸν Παπατζώνην μὲ 1.500, νὰ φοβίζουν τοὺς Τούρκους. Ἐγὼ μὲ 300 ἐκίνησα νὰ κάμω κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως. Ἐκεῖνην τὴν ἡμέραν ἔρριξε ἓνα νερὸ καὶ ἔγινε ἓνα πέλαγος. Οἱ ἄνθρωποι περνοῦν ἀπὸ μερικὰ χωριά, πίνουν κρασί, τοὺς πιάνει καὶ ἐμέθυσαν, καὶ ἀργαπόρησαν νὰ βγοῦν εἰς τὸ Παρθένι. Ἔστειλα τὸν Κωνσταντῖνο Ζαφειρόπουλον, νὰ μετρήσει τ' ἀσκέρι τοῦ Κολιόπουλου, ἀπὸ κοντὰ ἐπῆγα καὶ ἐγὼ. Ἐτράβηξα νὰ ξημεσημεριάσωμεν εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον. Ἐγὼ ἐκατέβηκα εἰς τὸ χάνι τοῦ Ἀχλαδόκαμπου, νὰ ξανασάνουν τὰ στρατεύματα, καὶ ἐγὼ νὰ κινήσω. Ἐγραψα εἰς τὴν Κυβέρνηση νὰ μοῦ βγάλουν τσοπχανέδες καὶ ψωμί εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀφεντικούς, νὰ πάγω ἔπειτα εἰς τὴν Ἀκροκόρινθον.

Ὁ Ἱμπραϊμὴς ἐκίνησε ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ ἐκοιμήθηκε εἰς τὰ Βρυσάκια. Ὁ τόπος ἦτον σκάπετα. Ὅταν ἐστείλαμεν τοὺς ταχυδρόμους, αὐτοὶ συναπαντήθηκαν μὲ τὴν μπροστέλαν τοῦ Ἱμπραϊμῆ, καὶ ἐγύρισαν φεύγοντας ὑπίσω, καὶ μᾶς εἶπαν ὅτι ἔφθασαν οἱ Τοῦρκοι². Ὁργάνισα εἰς 4 κολόνες τὸ στράτευμα· τὸν Βασίλη τὸν τουρμπετιέρη³ τὸν ἔστειλα νὰ μᾶς κάμει σημάδι, ἂν οἱ Τοῦρκοι εἶναι ὀλίγοι, νὰ βαρέσει τὴν τρουμπέτα, ἂν ὅλο τὸ στράτευμα, νὰ ρίξει ἓνα ντουφέκι. Ἐπῆγε καὶ ἔρριξε τὸ ντουφέκι. Ὁ Κολιόπουλος νὰ πάγει εἰς τὴν Γύρα, ὁ Γ'. Ἀλωνιστιώτης νὰ πάγει στοῦ Μπέγη στὴν Σκάλα, καὶ ὁ Γενναῖος νὰ πιάσει τοῦ Παρθενιοῦ τὴν στράτα, καὶ ἐγὼ εἰς τὴν ἄκρην⁴. Βλέπομεν καὶ ξαγναντάει ὅλο τὸ στράτευμα τοῦ Ἱμπραϊμῆ ἕως 3.000 καὶ ἔπεσε στὸν κάμπον τοῦ Ἀχλαδόκαμπου. Τοὺς ἔκαμα 4 κολόνες καὶ ἐκαῖνος ἐμοίρασσε τὴν πλειότερη καβαλλαρία κατὰ τὴν Γύρα. Οἱ Ἕλληνες ἔμου ἀποσταμένοι, ἔμου δὲν εἶχαν ταμπούρια, ἐπέικασα ὅτι θα χλασθοῦμεν. Ἄν εἶχαμεν τὴν εἶδησιν ἀπὸ τὴν νύχτα, καὶ ἤθελε ταμπουρωθοῦμεν καὶ ἔλθει⁵ καὶ ὁ Ζαΐμης θὰ ἐπολεμούσαμεν καλά. Ἐστοχάσθηκα, τὸ στράτευμα νηστικὸ καὶ χωρὶς τζοπχανέ. Ἐβάρεσα ριτιράδα νὰ γλυτώσω τὸ στράτευμα. Ὁ Κολιόπουλος ἐτράβηξε κατὰ τὸ μοναστήρι τὸν Ἅγιο Νικόλα, ὅπου ἦτον δυνατὸς ὁ τόπος. Βαρῶ τὴν τρουμπέτα νὰ σηκωθεῖ καὶ ὁ Γενναῖος, δὲν θέλει νὰ σηκωθεῖ. Βλέποντας ὁ Ἱμπραϊμὴς αὐτὸ ὅτι μένει, ἔβαλε κολόνες κολόνες εἰς τὸν ἄγριον τόπον, ἐγὼ ἐκ νέου διέταξα τὴν ριτιράδα. Βγαίνοντας εἰς τὸ Παρθένι μὲ καμιὰ εἰκοσάρια καβαλλαρκίους, ἐπῆγα νὰ πιῶ νερὸ εἰς ἓνα χωριό, στὰ Μπερτσοβᾶ. Ὁ Γενναῖος ἐπίασε ἓνα καταράχι ἀντίκρυ τοῦ χωριοῦ στὴν κορφὴν τοῦ βουνοῦ μὲ 1.500. Ἐκεῖ ποῦ ἐπῆγα νὰ πιῶ νερό, δὲν εὔρα⁶ καὶ ἦτον σκάπετα μία βρυσούλα, καὶ ἐπῆγα νὰ πιῶ νερό. Οἱ Τοῦρκοι ἐστάθηκαν στ' ἀμπέλια τὰ Μπερτζοβίτικα, ἕως ὅπου νὰ βγοῦν ὅλοι, καὶ ἡ καβαλλαρία ἡ τούρκικη ἐσκόρπισε στὸν κάμπον, καὶ μᾶς πλάκωσαν στὴν βρύση. Τοὺς βάλλομεν στὸ ντουφέκι, καὶ ἔφυγαν. Ἐτουφεκίσθημεν, στοὺς Ἀγίους ...⁷. Ἐπῆγα καὶ ἐκά-

1. Ὁ Ἱμπραϊμὴς ἐγύρισε στὴν Τριπολιτζά (γραμμμένο καὶ σβησμένο).

2. Μαῦ εἶδον τὴν εἶδησιν οἱ Τοῦρκοι ἔρχονται.

3. Τρουμπετιέρη.

4. Στὴν ἄκρη.

5. Καὶ νὰ ἔλθει.

6. Εὔρα.

7. Ἐτουφεκίσθημεν εἰς τοὺς Ἀγίους Δέκα.

Οἱ Τούρκοι δὲν ἐκστράτευσαν· ἔμειναν ἐκεῖ στ' ἀμπέλια· τὸν ἐβλεπαν τὸν Γενναῖον, καὶ δὲν τοῦ πῆγαν ἀπάνω. Τὸ δειλινὸ ἐκάλεσα τὸν Γενναῖον μὲ τὴν τρομπέτα νὰ ἔλθουν σ' ἐμᾶς, καὶ μὲ τὸ ἐσπέρας ἀνταμωθήκαμεν· ἀνταμώνοντας τοὺς λέγω : «Ὁ Κανέλλος εἶναι ἐκεῖ θαρρευμένος καὶ ὁ Παπατζώνης ὅτι οἱ Τούρκοι εἶναι ὀλίγοι νὰ πᾶμε ἐμπρὸς νὰ τοὺς σηκώσωμεν, διὰ νὰ μὴν τοὺς κλείσουν¹ οἱ Τούρκοι». Ἐφθάσαμεν τὸν ἐσηκώσαμεν, καὶ ἐπήγαμεν κατὰ τὴν Ἀλωνίσταινα ὅλοι. Ὁ Ἱμπραῖμης ἔμεινε στὴν Τριπολιτζά. Ἐγραψα εἰς τὰς ἐπαρχίες καὶ ἐσυναχθήσαν εἰς τὰ Δερβένια 7.000. Ἦλθε τὸ Ἀρχοντόπουλο, ὁ Ζαῖμης καὶ ὁ Λόντος, καὶ εἶχαν τὸ Λεβίδι μὲ 2.000 καὶ ἐγὼ εἶχα 5.000, τὸν Κολιόπουλον, τὸν Κανέλλον, τὸν Παπατσώνην καὶ τὰ Καρυτινὰ στρατεύματα μὲ τὸν Γενναῖον. Ἐμάθαμεν ἀπὸ ἕναν Τούρκον, ὅτι τοῦ ἦλθε μεντάτι ὁ γαμβρός του μὲ στρατεύματα εἰς τὴν Μοθώνην, καὶ θεὸς νὰ κινηθεῖ διὰ βοήθειαν τοῦ Ἱμπραῖμης. Καὶ τότε ἔστειλα νὰ πιάσουν τὰ Δερβένια, διὰ νὰ μὴ περάσει πρὸς βοήθειαν. Ἐγραψα ἕνα γράμμα εἰς τὰ Δερβένια², νὰ ἔλθοῦν καὶ ἐκεῖνοι εἰς βοήθειαν, διότι θὰ πιάσω τὰ Βέρβενια καὶ νὰ ἔλθουν εἰς βοήθειαν, τόσον καὶ τοῦ Ζαῖμης νὰ ἔλθει εἰς τὴν Πάνω Κρέπα, καὶ τὸν Κολιόπουλον τὸν ἔστειλα μὲ 2.000 νὰ πιάσει τὰ Βαλτέτζια³, καὶ τὸν Γενναῖον καὶ τὸν Παπατζώνην τὸν ἔστειλα νὰ πιάσουν τὰ Τρίκορφα. Καὶ τὸ βράδυ ἦλθε ὁ Ζαῖμης εἰς τὴν Ἐπάνω Κρέπα καὶ ἀναψαν φωτιές, τὰς εἶδαν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν Τριπολιτζάν καὶ ὑποπευθθήκαν μήπως πιάσουν τὰ Τρίκορφα οἱ Ἕλληνες, καὶ τὴν αὐγὴν ἀπεφάσισε ὁ Ἱμπραῖμης, καὶ ἔστειλε ἕνα δύο χιλιάδες νὰ πιάσουν διὰ νυκτὸς τὰ Τρίκορφα. Ὁ Γενναῖος ἐκίνησε, δὲν ἐπρόφθασε νὰ πιάσει τὰ ταμπούρια ὅλα, παρὰ τὰ μισά, καὶ τὰ μισὰ ἔπιασε ὁ Ἱμπραῖμης. Ἀρχίνησε⁴ τὸν πόλεμον· ἐγὼ ἦμουν εἰς τὴν Πάνω Κρέπα, ὅπου εὕρισκοντο τὰ Καλαβρυτινὰ καὶ Κορινθιακὰ στρατεύματα. Ὁ Κολιόπουλος ἐκίνησε νὰ ἔλθει μεντάτι εἰς τὸν Γενναῖον. Ἐστειλε ὁ Ἱμπραῖμης τὴν καβαλλαρίαν, ὅπου ἐθέρισε στὸν κάμπον. Ἐπῆγε στὴν Σιλήμνα, ὅπισθογύρισε τὸν Κολιόπουλον. Ἦτον κάμπος καὶ δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἀντισταθεῖ ὁ Κολιόπουλος. Τὰ στρατεύματα ἦσαν εἰς τὰ Βέρβενια 7.000· ἄκουσαν τὸν πόλεμον καὶ δὲν ἦλθαν εἰς βοήθειαν. Ἄν αὐτοὶ ἤρχοντο εἰς βοήθειαν, δὲν ἔστελνε ὁ Ἱμπραῖμης ὅλον τὸ στράτευμα⁵ ἐναντίον τοῦ Γενναῖου. Ὁ Ἱμπραῖμης ἔσον ἔστελνε ἀπὸ Τριπολιτζά βοήθειαν, τόσον ἔστελνα καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἄλλο εἰς βοήθειαν τῶν ἐδικῶν μας. Ὁ πόλεμος διήρκεσε ἀπὸ τὴν αὐγὴν ἕως δύο μετὰ τὸ μεσημέρι. 9 ὥρες. Κανόνια ἔριχναν⁶ ἐναντίον τὸ ταμπούρι τοῦ Γενναῖου⁷. Ὁ Γενναῖος ἐβγῆκε δύο φορές ἀπὸ τὸ ταμπούρι διὰ νὰ τοὺς πάρει κανόνια. Ἄλλ' εὕρισκε πολλὴν δύναμιν καὶ ἐγύρισε ὀπίσω. Τὰ κανόνια τῶν ἐχθρῶν δὲν ἐπροξενοῦσαν βλάβην. Εἰς τὸ ταμπούρι ἐσκοτώθη ὁ Παπατζώνης, καὶ ἄλλοι δύο τρεῖς σημαντικοί. Τὰ στρατεύματα τοῦ Ἱμπραῖμης ἦτον ἕως 20.000. Τὸ ταμπούρι ὅπου ἦτον ὁ Γενναῖος δὲν εἶχε φόβον, καὶ ἀφοῦ εἶδαν οἱ Τούρκοι, ὅτι δὲν κάμνουν τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἐξαπλώθηκε εἰς τὰς πτέρυγες. Ὁ Παναγιωτάκης Νοταρᾶς, ὅπου βαστοῦσε τὴν πλάτην τοῦ Γενναῖου, ἀνεχώρησε, καὶ ἔτσι ἔφυγε καὶ ὁ Γιάννης Νοταρᾶς μὲ μεγάλον κίνδυνον· ἐπῆραν⁸ τὰ ὀπίσθια τοῦ Γενναῖου καὶ ἀφοῦ εἶδαν, ἔφυγαν ἀπὸ τὸ ταμπούρι καὶ ἔκαμαν κατὰ μᾶς. Ἡ καβαλλαρία τοὺς ἐφθασε, καὶ ἐκεῖ ἐχάθησαν 180, καὶ πολλοὶ σημαντικοὶ ἄξιωματικοί, καθὼς Γεώργιος Ἀλωνιστιώτης, Κώστας Μπούρας, Ν. Ταμβακόπουλος, Χριστάδουλος Νάυτης, Χρῖστος Παναγοῦλιας, καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ἦτον διαλεκτοί, 110 ἀπὸ τὴν Καρύταιναν καὶ 70 ἀπὸ τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας. Ἐστειλα ἕναν μπαϊρακτάρη Μιχαλάκη τοῦ Ζαῖμης μὲ 30 ἀνθρώπους· ἐβάσταξε τοὺς Τούρκους καὶ ἐγλύτωσαν οἱ ἐδικοὶ μας⁹. Τὸ βράδυ ἐπήγαμεν εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα. Ὁ Ἱμπραῖμης, ἀφοῦ εἶδεν, ὅτι ἦταν ἐκεῖ στρατεύματα Ἑλληνικά, ἔπιασε τὴν Πιάνα καὶ τὸ Χρυσοβίτζι μίαν ὥραν μακριὰ τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ εἰς τὴν μέσσην εἶναι οἱ

1. Πλακώσουν.

2. Βέρβενια.

3. Βαλτέτζι.

4. Ἀρχίνησαν.

5. Ὅλο τὸ στράτευμά του ὁ Ἱμπραῖμης.

6. Ἐριχναν.

7. Τοῦ Γενναῖου τὸ ταμπούρι.

8. Τοὺς ἐπῆραν.

9. Αὐτὴ τὴν μάχην τὴν ἐχάσαμεν διότι δὲν ἦλθε ὁ Κολιόπουλος εἰς βοήθειαν καὶ διότι οἱ εὕρισκόμενοι εἰς τὰ Βέρβενια ἂν ἔριχναν μία παταριά καὶ ἐζύγωναν εἰς τὴν Τριπολιτζά ἤθελε ἐμψυχωθοῦν οἱ ἐδικοὶ μας καὶ ἤθελε διαμοιρασθεῖ καὶ ἡ Τουρκικὴ δύναμις καὶ τότε τοὺς ἐχλώσαμεν καὶ ἐκλαίσαμεν τὸν Ἱμπραῖμην καὶ τὴν Τριπολιτζά.

μύλοι τῆς Νταβιάς. Ἀφῆκε τὸν Σουλεϊμάν μπέη μὲ 5.000, καὶ ἔφκιασε 12 ταμπούρια, διὰ νὰ φυλάγει τοὺς μύλους. Ὁ Ἱμπραϊμῆς ἐξαπλώθηκε εἰς τοὺς κάμπους καὶ ἐθέρισε τὰ γεννήματα, καὶ τὰ ἔμβασε εἰς τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἐπῆγε καὶ αὐτὸς ἐκεῖ. Εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα ἐβγήκαν 100 Ἀράπηδες, τοὺς ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς ἐσκότωσαν ἔλους ἐκτὸς ἀπὸ τρεῖς τέσσαρους, ὅπου ἔφυγαν καὶ ἔδωσαν τὴν εἶδῃσιν. Ὁ Ἱμπραϊμῆς ἔμαθε ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς Ἀλωνίσταινα, ἐκίνησε μὲ ὅλον τοῦ τὸ στράτευμα εἰς πέντε κολόνες, καβαλλαραίους καὶ πεζοὺς. Εἴχαμεν σκοπὸ νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Δημητζάναν, ἀλλὰ δὲν ἐκαταφθάσαμεν. Τὴν αὐγὴν ἐρύγαμεν καὶ ἀφήκαμεν τὸν Κολιόπουλον μὲ 1000, καὶ ἐκεῖ δὲν ἐμπόρεσε νὰ βαστάξει καὶ ἦλθε στὴ Βυτίνα, καὶ ἀπὸ τῆ Βυτίνα εἰς τὰ Μαγούλιανα. Ὁ Ἱμπραϊμῆς ἐκῆψε τὴν Βυτίνα καὶ ἦλθε εἰς τὰ Μαγούλιανα. Ἐκεῖ δὲν ἤμπορέσαμεν νὰ τὸν βαστάξωμεν καὶ τὸ στράτευμα ἐσκορπίσθη. Οἱ Καρυτινοί, σὺν ἐμβῆκεν ὁ Ἱμπραϊμῆς εἰς τὴν ἐπαρχία τους. ἐπῆγε ὁ καθένας νὰ ἀσφαλίσει τὴν φαμελιάν του. Οἱ Κορινθιοὶ ἀνεχώρησαν, ὁ Λόντος ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς· ἐμείναμεν κατὰ περίστασιν, ἐγὼ, ὁ Ζαΐμης, Κανέλλος Δεληγιάννης, Κολιόπουλος, καὶ Ἀναγνώστης Παπασταθόπουλος καὶ Ἀποστόλης Κολοκοτρώνης. Ἐπῆγαμεν εἰς τὰ Λαγκαδία. Ἦλθε ὁ Ζαχχαριάδης μὲ τὰ γράμματα, διὰ νὰ ὑπογράψωμεν τὴν ἀναφοράν, καὶ νὰ ζητήσωμεν τὴν ὑπεράσπισιν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἤμπορούσαμεν ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων νὰ ἐνωθῶμεν ὅλοι καὶ νὰ ὑπογράψωμεν τὴν ἀναφοράν, ὑπογράψαμεν οἱ ἕξ καὶ ἐβάλαμεν καὶ ὅλων τῶν ἄλλων τὰς ὑπογραφάς. Εἰς ἐκείνην τὴν περίστασιν εἰμεθα ἀπελπισμένοι, τὰ ὑπογράψαμεν, τὰ ἐδώσαμεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον ἄνθρωπον, καὶ ἐπῆγε στὴν Ζάκυνθον. Ὁ Ζαΐμης ἀνεχώρησε διὰ τὰ Καλάβρυτα· ὁ Γενναῖος ἐπῆγε διὰ νὰ εὕρει τὸν υἱὸν μου Κωνσταντῖνον εἰς τοῦ Ψάθωρη μὲ τὸν Κανέλλον καὶ ἐπῆγαν, ἐπῆραν τὰς φαμελιὰς καὶ τὰς ἐπῆγαν εἰς Ναύπλιον. Ὁ Κολιόπουλος ἐπῆγε εἰς τὸ Παλούμπα, ἐπῆρε τὴν φαμελιά του καὶ ἐπῆγε στὴ Μονεμβασιά¹, καὶ ἔτζι διελύθη αὐτὸ τὸ σῶμα, καὶ ἔμεινα μὲ 30 ἀνθρώπους, καὶ ἐπέρασα κατὰ τὸ Φανάρι. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔστειλα διαταγὰς, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐμαζώχθησαν 2.000. Ἐκεῖνο ὅπου ἐχάλαγε² τὸ μυαλὸ τοῦ Μπραϊμῆ ἦτον, ποῦ μοῦ χάλαγεν ἓνα στρατόπεδον καὶ εἰς δύο ἡμέρας ἐσύσταινα ἄλλο. Ὁ Ἱμπραϊμῆς ἐπῆγε στὴν ἐπαρχίαν Καρύταινα, ἐπῆγεν ἕως στὰ Καλάβρυτα, Στρέζοβα, καίοντας καὶ σιλαβώνοντας, ἐλεηλάτησε ἕως ἐκεῖ καὶ ἐγύρισε ὀπίσω στὴν Τριπολιτζά· ἀπὸ ἐκεῖ μονονυχτὶς ἐπῆγε εἰς τὸν Μυστρά, ἐσκλάβωσε, ἐλεηλάτησε, καὶ ἐκεῖ ἦλθε πάλιν εἰς τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἐκίνησε διὰ τὰ Μοθωκόρωνα. Ἀφῆκα τὰς 2.000 εἰς τὰς Καρυές, ἐπῆγα ἐγὼ εἰς τὰ Βέρβена, διὰ νὰ ἐμποδίσω νὰ διαλυθοῦν οἱ 5.000 συναγμένοι ἐκεῖ. Μόλις εἶδαν τοὺς Τούρκους ἐτζάκισαν· εἰς τὰ Βέρβена ἐκλείσθησαν καὶ μερικοί. Ὁ Ἀνδρέας, παιδὶ τοῦ Κοντάκη, ἐπολέμησαν, ἐσκότωσαν 15, καὶ οἱ Τούρκοι ἐμβῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζά, ἐπῆγαμεν εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον, καὶ διελύθη τὸ στράτευμα. Ὁ Ἱμπραϊμῆς καταβαίνοντας εἰς τὰ Μοθωκόρωνα, ἐκτύπησε τὸ στράτευμα ὅπου εἶχα ἀφήσει εἰς τὰς Καρυές, τοὺς ἐκτύπησε, δὲν τοὺς ἔκαμε τίποτε, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν Κορώνη. Ἐσκοτώθηκαν Τούρκοι 70.

Ἴδον πῶς ἐστάθηκε ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναφορᾶς διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Ἀγγλίας. Μία φορὰ ἔλαβα ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸν Ρώμα καὶ μοῦ ἔλεγε, ὅτι ὁμίλησε μὲ τὸν Ἄδαμ. Ὁ Ἄδαμ τοῦ εἶπε : «Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀπασπάζωμεν τὸν Κολοκοτρώνην ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸν κόμμα;» Τὸ κόμμα αὐτὸ ἐνομιζέτο ἀγγλοδιωκτικὸ καὶ ρωσολάτρικον, καὶ αὐτὸ τὸ διέδιδαν οἱ Μαυροκορδατισταί. Μοῦ ἔγραψε ὁ Ρώμας καὶ μοῦ ἔλεγε τὰ ὅσα τοῦ εἶπε, καὶ νὰ τοῦ γράψω ἰδιοχείρως τὸ φρόνημα μου³. Ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθην ὅτι : «Δὲν εἶμαι ἀγγλοδιωκτικὸς καὶ ρωσολάτρης⁴, ἀλλὰ εἶμαι φίλος ἐκείνου ὅπου θέλει νὰ κάμει τὸ καλὸν τῆς πατρίδος μου, καὶ γίνου ἐγγυητὴς εἰς τὴν ἐξοχότητά του τὸν Ἄδαμ, καὶ ὁ Ἄδαμ ἂς γίνῃ εἰς τὴν αὐλήν του διὰ τὰ φρονήματά μου». Ὁ Ἄδαμ ἔστειλεν εἶδῃσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ μὲ μερικὸν καιρὸν ἔκραξε τὸν Ρώμα, ἐκλείσθηκε δύο ἡμέρες, ἔκαμε τὸ σχέδιον τῶν ἀναφορῶν, καὶ τὴν ἔστειλε τὴν μίαν νὰ τὴν ὑπογράψω ἐγὼ, καὶ τὴν ἄλλην ὁ Μισούλης· τὴν ὑπογράψαμεν ἑνωμένον τὸ ἔθνος συνασμένον εἰς Συνέλευσιν, καὶ ἔτζι τὸ Βουλευτικόν, τὸ Ἐκτελεστικὸν ὑπόγραψαν ὡς ἄτομα, ὅχι ὡς διοικήσεις. Ἐλεγε ὅτι τὸν παρόντα νόμον νὰ ἐκτελέσουν οἱ πρόεδροι τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης. Ὑπογράφηκα Πρόεδρος τῶν ἐνωμένων ἐπαρχιῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ

1. Μονεμβασιά.

2. Τοῦ ἐχάλαγε.

3. Τὰ φρονήματά μου.

4. Οὔτε ρωσολάτρης.

ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος Μισούλης¹, πρόεδρος τῶν νήσων, καὶ ναύαρχος τῶν κατὰ θάλασσαν Ἑλληνικῶν δυνάμεων. Αὐτὴν τὴν περὶ τῆς ἀναφορᾶς διὰ τὴν Λόνδρα, τὴν ἐπικύρωσε τὸ Ἔθνος εἰς τὴν Συνέλευσιν τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τῆς Τροιζῆνος.

Ἐκαμα διαταγὰς Μυστρά, Μονεμβασίᾳ², Ἁγία Πέτρο καὶ ἐσυναῶα δέκα χιλιάδες³, καὶ ἤλθα καὶ ἐπιασα τὰ Βέρβена, καὶ ἡ γερύντισσα ἡ μάνα μου, (εἶχα ἓνα καπετάνιο Χειμαριώτη μαζί τῆς) ἦλθε⁴ στὸ Γεωργίτζι καὶ ἐπέρασε στὴν ἄκραν τοῦ Μυστρά, διὰ νὰ περάσει στ' Ἀνάπλι, καὶ εἶχαμε καὶ τὰ δύο τοῦ Σενετζήμπεη παιδιὰ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζά ἐνέχυρον· τὰ ἔβαλα εἰς ἓνα τόπον καὶ ἐφυλάχθησαν ἕως πού τ' ἀλλάξαμεν μὲ τοὺς δύο Ζαφειρόπουλους ἀπὸ τὸν Ἱμπραϊμῆ, καὶ ἐπῆγα καὶ ἄφηκα τὸ στράτευμα εἰς τὰ Βέρβена, καὶ ἐπῆγα νὰ ἐπισκερθῶ τὴν φαμελιάν μας· δύο ὧρες τὰ Βέρβена ἀπὸ τὸν Ἁγιον Πέτρον. Τὸ στράτευμα εἶδε μπουχὸ τῆς Τριπολιτζᾶς στὸν κάμπο καὶ εἶπε πὼς εἶναι στράτευμα, καὶ ἐσκορπίσαν, καὶ ὕταν ἐγύρισα, τοὺς ἀπάντησα. Εἶδα ὅτι δὲν ἔκανα δουλειά, ἔστειλα εἰς τὴν Κυβερνήσῃ ὅτι νὰ κάμουν στρατιώτας στ' Ἀνάπλι, καὶ νὰ δώσουν τοῦ Λόντου, Γενναίου, Κανέλλου πληρωτικούς καὶ τότε στέλνω, ἔχοντας ἐκτελεστικὴ δύναμι, καὶ μαζώνω καὶ ἄλλα στρατεύματα. Ἐτῆς ἤλθαν καὶ ἐσυναῶθημεν ἕως τέσσερες χιλιάδες. Ἦλθε ὁ Λόντος, ὁ Κανέλλος, καὶ ἐγινήκαμεν ὡς τέσσερες χιλιάδες ἔχοντες εἰς τὸν Ἁγιον Πέτρον. Τότενες ἔδωκα διαταγὴ τοῦ Ἀντώνη Κολοκοτρώνη, τοῦ⁵ νὰ ἔρχονται νὰ παίρνουν τζαπαχάνεδες, νὰ κτυποῦν ἀπὸ ἕλα τὰ μέρη· καὶ ἐπαίρνων σημαῖες, ἐσκότωναν, μᾶς ἤφεραν κεφάλια, καὶ ἐπλήρωναν ἓνα τάλλαρο τὸ κεφάλι, ἓνα τάλλαρο⁶ τ' ἀγώραζα ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, καὶ τὰ ἔστειλα. Καὶ τότενες ἦλθε ὁ Μπαϊμῆς μὲ ὅλο του τὸ στράτευμα εἰς τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἄφηκε τὴν δύναμιν εἰς τοὺς Μύλους⁷, Δαβιά, καὶ εἰς τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἐκίνησε μὲ τριάντα χιλιάδες κατὰ τοῦ Μυστρά. Ἐγὼ ἐκαῖνες τὲς ὧρες⁸ ἔτυχ νὰ εἶμαι στ' Ἀνάπλι, διὰ ὑπόθεσιν τοῦ στρατεύματος καὶ νὰ δώσω γνώμην καὶ τῆς Κυβερνήσεως διὰ τροφᾶς καὶ πολεμοφόδια, καὶ ἔτῃ ἀποφάσισα μία ἐπιτροπή, τὸν Κωνσταντῖνον Δεληγιάννη καὶ ἓναν ἄλλον Ρουμελιώτην μὲ τὸν ἴδιον ὄνομα, καὶ Ἀναστάση Λόντον, καὶ τοὺς ἔστειλαν εἰς τὸ Ἄστρος καὶ ἔκαναν τροφὰς καὶ ἐπλήρωναν καὶ τοὺς Λουφεντζήδες καὶ ὅσοι μπουλουζήδες ἔρχοντο τὸ μηνιάτικόν τους ἐπαίρνων τεσκαρέ, καὶ ἐπληρώνονταν εἰς τὸ Ἄστρος. Ἐγὼ ἐβγήκα εἰς τὸ Ἄστρος. Ἐκεῖ μοῦ ἦλθε ἡ εἰδήσις, ὅτι ὁ Ἱμπραϊμῆς πάει εἰς τὸν Μυστρά⁹, καὶ ἐγράψα τοῦ στρατεύματος νὰ κινήσει διὰ τὸν Μυστρά, καὶ ἐμβῆκα¹⁰ εἰς ἓνα καῖκι καὶ ἐβγήκα εἰς τὸ Λενίδι, διὰ νὰ συνάξω στρατεύματα. Ἐτῆς ἠκούσθησε ὅταν ἐπῆγα εἰς τὸ Λενίδι ἔκαμα 200 Λενιδιώτες, καὶ ἐβγήκα ἐμπρός, καὶ ἀντάμωσα καὶ τὸ ἄλλο¹¹ στράτευμα, ἕως 4.000 Ζαῖμης, Λόντος, Γενναῖος, Παναγιωτάκης Νοταρᾶς. Ὁ Ἱμπραϊμῆς ἐπῆγε ἕως ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Μονεμβασίᾳ¹² καίοντας· ἐγύρισε εἰς τὴν Ἀπιδιά, ἐχώρησε τὸν γαμβρό του μὲ 1.000 καὶ ἦλθε εἰς ἓνα χωριό. Ἡμεῖς τὸν ἐβαρέσαμεν, 4 σκοτωμένοι, καὶ ἐτράβηξε σ' ἓνα βουνό· ἔκαμα σενιάλο, καὶ ἦλθε τακτικὸ εἰς βοήθειάν του. Ἀπὸ ἐκεῖ τὰ στρατεύματα τὰ τούρκικα ἐκινήθησαν εἰς τὸ Γεράκι, καὶ οἱ ἐδικοί μας εἰς τοῦ Κοσμᾶ. Ἐδιέταξα ἕλα τὰ στρατεύματα¹³ κατὰ τὸν Ἁγιον Βασίλειον νὰ ἀναχωρήσουν καὶ νὰ ἐτοιμασθῶμεν εἰς πόλεμον· ὅλοι οἱ μισθοῖτοι ἀνεχώρησαν μὲ τὰ φορτηγὰ ἕως 3.000, καὶ ἐμείναμεν μόνο μὲ 1.000. Οἱ Τούρκοι δὲν ἦλθαν νὰ πολέμησωμεν· ἐτράβηξαν εἰς τὸ Μαραθονήσι· ἐπῆγαν εἰς τὸν Πολυτζάραβον· ἐκεῖ ἀπάντησαν τοὺς Μανιάτες, ἔκαμαν πόλεμον δυνατὸν, καὶ οἱ Τούρκοι ὑπισθοδρόμησαν. Εἰς διάφορα μέρη δυνατὰ ἐκλείσθησαν οἱ ἐδικοί μας καὶ πολέμησαν χωρὶς νὰ τοὺς κάμουν οἱ Τούρκοι τίποτε. Ἐτράβηξαν ἔπειτα διὰ τὴν Τριπολιτζά, ἐβγήκαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ Βέρβена καὶ τότε ἀνεχώρησε ὁ Ζαῖμης

1. Ὁ Μισούλης.

2. Μονοβασιά.

3. 2.000 ? (τὸ γαλλικὸ ἐρωτηματικὸ στὸ χειρόγραφο).

4. Καὶ ἦλθε.

5. Τοῦ . . . [τὰ ἀποσιωπητικὰ στὸ χειρόγραφο. Προφανῶς δὲν θυμῶνεν ὁ Κολοκοτρώνης τ' ὄνομα].

6. Καὶ ἓνα τάλλαρο τοῦ ἐδῶ μουσκέτα.

7. Καί.

8. Ἦντεσιν.

9. Στὸν Μυστρά.

10. Καὶ ἐγὼ ἐμβῆκα.

11. Λουπὸ.

12. Μονοβασιά.

13. Φορτωμένα.

κατὰ τὰ Καλάβρυτα, ὁ Νοταρᾶς¹ διὰ τὴν Κόρινθον καὶ ἐσύναζαν στρατιώτας διὰ νὰ ἀντισταθοῦν τοὺς Τούρκους, ἃν ἐπῆγγαιναν εἰς τὰς ἐπαρχίας των, ἕως ἵπου² ἐπιασεν τὰ Ἰζιπικανὰ Κορίνθου. Ἐγὼ, ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Λόντος ἐμείναμεν εἰς τὰ Βέρβανα. Ὁ Θεόδωρος Γρίβας ἔρχεται ἀπὸ τὸ Ναύπλιον μὲ 300 ἀνθρώπους εἰς τὰ Δολιανὰ. Τότε ἀποφάσισα καὶ παίρνω 200 ἀνθρώπους διὰ νὰ πάω εἰς τοὺς Μύλους τῆς Δαβιάς. Ἀφῆκα τὸν Γενναῖον, τὸν Λόντο καὶ τὸν Κανέλλον εἰς τὰ Βέρβανα καὶ τοὺς εἶπα, ὅτι: «Εἰς τόσες ἡμέρες θὰ ἰδῆτε φωτιές, νὰ ἔχετε βάρδια καὶ ὕστερ φωτιές ἐδῆτε μὲ τόσες χιλιάδες εἶμαι καὶ νὰ κάμετε καὶ σεῖς φωτιές διὰ νὰ καταλάβομε ὅτι τὰς εἶδατε. Καὶ αὐγὴν θὰ κτυπήσω τοὺς Τούρκους εἰς τοὺς Μύλους καὶ ἐσεῖς ὁλονυχτίς νὰ πιάσετε τὰ Τρίκορφα, καὶ νὰ ἐμποδίζετε κάθε βοήθεια ὅπου θὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζάν. Ἐπῆγα εἰς τὰ Δολιανὰ, ἐπῆρα τὸν Θ. Γρίβα κοντὰ μὲ τοὺς 300 ἀπὸ τὰ Δολιανὰ, ἐπέρασα εἰς τὰ Ἰζιπικανὰ καὶ τοὺς εἶπα: «Ἄν ἰδῆτε εἰς τὸ δαίνα βουνὸ φωτιές, νὰ κινήσῃ ἐκεῖνο τὸ στράτευμα διὰ νὰ πιάσῃ τὴν Πάνω Χρέπαν. Ἐπῆγα εἰς τὴν Ἀλωνίστανα, ἔστειλα πεζοδρόμον εἰς τὸν Ζαῖμη, ὅπου ἦτον εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ τοῦ ἔγραφα, μὴ ὥρα ἀρχύτερα νὰ ἔλθῃ μὲ ὕστους ἡμπορέσει. Ἦλθε μὲ 600 ὁ Ζαῖμης καὶ εἶχα καὶ 1400 καὶ ἐγινήκαμεν 2.000. Εἶχα σκοπὸν νὰ κτυπήσω τοὺς Μύλους τῆς Ταβιάς διὰ νὰ τοὺς κόψω τὰς ζωστροφίες. Ἐρώτησα μερικοὺς Τούρκους, ὅπου ἐπιασαν οἱ Ἕλληνες, πόσοι ἦτον εἰς τὰ ταμπούρια τὰ τούρκικα, καὶ μὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἦτον μόνον 800. Ἐκαμα τὰ σημεῖα, καὶ τὰ διάφωρα στρατεύματα ἦλθαν καὶ ἐπιασαν τὰς θέσεις, ὅπου τοὺς εἶχα εἰπεῖ, μὲ τὰ χαράματα. Ὁ Θ. Γρίβας ἐζήτησε τὴν θέσιν, ὅπου ἦτον ὁ Χασάν μπέης· τοῦ ἔδωσα ὁδηγοὺς καὶ ἐπῆγε. Ὁ Βασίλης Ἀλωνιστιώτης μὲ τοὺς Ἀλωνιστιώτας ἐπῆγε εἰς τὸ πλεῦρό του, καὶ τὸν Ἀντώνη τὸν Κολοκοτρώνη τὸν ἔστειλα εἰς τὸ Χρυσοβίτζι μὲ 500 διὰ νὰ τοὺς πέσουν ἀποπάνω, ἃν δοκιμάσουν οἱ Τούρκοι νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ τὰ ταμπούρια διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς βοήθειαν τῶν ἄλλων Τούρκων, ὅπου ἔμελλε³ νὰ κτυπήσῃ ὁ Κωνσταντῖνος Ἀναστόπουλος, τῆς ἀδελφῆς μου τὸ παιδί. Ἐγὼ καὶ ὁ Ζαῖμης μὲ 200 ἐσταθήκαμεν εἰς τὴν μέσσην τῆς Πιάνας καὶ τῶν Ἀλωνιστιωτῶν, ἐμοιρασθήκαμεν εἰς πέντε θέσεις. Εἰς τὴν Πιάνα εἶναι ἓνας παλιό-πυργος καὶ οἱ Τούρκοι τὸν εἶχον φικιάσει ὡς κάστρο. Ἦτον 130 Τούρκοι ἐκεῖνους εἶχα εἰπεῖ νὰ βαρέσουν τὴν νύκτα ἢ εἰς τὴν ῥάχην ἢ εἰς τὸ χωριό· ἢ μιά θέσις ἀπὸ τὴν ἄλλην ὅπου ἐβαστούσαμεν ἦτον μακριὰ 10 λεπτά.

Ὁ Κωνσταντῆς καὶ ὁ Λεχωρίτης ἐκατέβηκαν μὲ τὰ χαράματα εἰς τὸ χωριό, τὸ ὁποῖον ἦταν χαλασμένον ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐπίτηδες, διὰ νὰ μὴ τὸ πιάσουν οἱ Ἕλληνες. Εἰς τὰ πρόποδα τοῦ χωριοῦ ἦσαν δύο λόχοι Τούρκοι.

Ἄνοιξε τὸ τουφέκι εἰς τὴν Πιάνα, ἡμεῖς ἐκινήσαμεν εἰς βοήθειαν, οἱ δύο λόχοι, ἦλθαν ἐπάνω εἰς ἡμᾶς. Οἱ Τούρκοι βλέποντας ἐμᾶς 10 καβαλλαραίους ἐνόμισαν πὼς εἴμεθα πολλοὶ καὶ ἐτράβηξαν. Οἱ Ἀλωνιστιῶτες ἦλθαν ἀπὸ τὰς πλάτες τῶν Τούρκων, ὁ Γρίβας δὲν ἐστάθηκε νὰ πολεμήσῃ, ἀφοῦ εἶδε τὸν Σουλεϊμάνπεη. Ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρώνης μὲ τὸν Κολφίνον Πετιμεζᾶ ἐρρίχθησαν νὰ πιάσουν τὸ Κεφαλόβρυσο, τοὺς Μύλους· δὲν ἡμπόρεσαν νὰ περάσουν ἀπὸ τὰ τούρκικα ταμπούρια. Ὁ μπαϊρακτάρης ὁ ἐδικός μου καὶ τοῦ Ζαῖμη πλησιάζουν εἰς τὰς πτέρυγας τῶν Τούρκων· ὁ μπαϊρακτάρης τοῦ Ζαῖμη τοὺς ἐπρωτοτζάκισε, ἀφοῦ ἐσκότωσε τρεῖς μὲ τὴν λόγχην τοῦ μπαϊρακιοῦ. Οἱ Τούρκοι ἐμβῆκαν εἰς ἀταξίαν, ἀπὸ τοὺς δύο λόχους τέσσεροι μόνον ἐγλύτωσαν, ἐπῆραμε 16 ταμπούρια καὶ τὴν σημαίαν των. Οἱ Τούρκοι ὅπου ἦτον κλεισμένοι εἰς τὸν Παλιόπυργο ἐτζάκισαν καὶ τοὺς ἐσκότωσαν ὅλους 130⁴. Τὸ σῶμα τῶν Βερβένων ἦλθε εἰς τὴν προδιωρισμένην θέσιν τῶν Τρίκορφων. Ἦσαν ἀρχηγοὶ Λόντος, Γιατράκος, Κανέλλος, Γενναῖος καὶ Χατζῆ Μιχάλης μὲ τὴν καβαλλαριάν. Εἴκοσι καβαλλαραῖοι ἦτον ἡ πρώτη φορὰ ὅπου ἀρχίσαμεν νὰ κάμωμεν καβαλλαριάν. Οἱ Τούρκοι τῆς Τριπολιτζᾶς ἐκίνησαν εἰς βοήθειαν τῶν Τούρκων ὅπου ἐπολεμούσαμεν ἡμεῖς, ἐκτυπήθησαν καὶ ὑπισθοδρόμησαν ἀπὸ τὴν καβαλλαριάν τὴν ἐδικήν μας. Τότε ἐπρόφθασε καὶ ὁ Νοταρᾶς εἰς τὴν Ἀπάνω Χρέπα. Ἀπὸ τὴν Τριπολιτζά καὶ ἀπὸ τὴν Σιλήμνα ἐβγήκαν καὶ ἐκτύπησαν τὸν Γενναῖον εἰς τὰ Τρίκορφα, ἀντικρυ τῆς Σιλήμνας. Ἐπειτα ἀπὸ μίαν πεισματώδη μάχην ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ἐσκοτώθηκαν ἕως 70· ἐπιάσθησαν 9 καὶ 4 ταμπούρια· τοὺς ἐπῆραν καὶ ἑνδεκα ταμπούρια καὶ τὸ

1. Οἱ Νοταρόπουλοι.

2. Ἔως 1.000.

3. Ἐμελλαν.

4. 150.

καστράκι τῆς Σιλήμνας. Ἀπὸ τὸν χαλασμόν των δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἔμβουν εἰς τὴν Τριπολιτζά. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Τουρκῶν ἔστειλε 4 καβαλλαραίους διὰ νὰ δώσῃ εἰδῆσιν τοῦ Ἱμπραϊμῆ, ὁ ὁποῖος εὗρίσκειτο εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἐτοιμάζετο νὰ πάει νὰ χαλάσῃ τὰ Σουλιμαχώρια. Ὁ Ἱμπραϊμῆς ἐκίνησε εἰς βοήθειαν τῶν ἀπικλεισμένων Τούρκων εἰς τὴν Ταβιά. Ὁ Γενναῖος δὲν εἶχε πλέον πολεμοφόδια καὶ ψωμί καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Βαλτέτζι καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Διάσελο τῆς Ἀλωνίσταινας. Τὴν τρίτη ἡμέρα διέταξα τὸν Γενναῖον νὰ πάρῃ τὸ σῶμα του καὶ νὰ πάει εἰς τοὺς Κάτω Μύλους κατὰ τὴν Σιλήμνα¹. Ἐκεῖ ἐπῆγε, ἐπολέμησε 4 ὥρες καὶ ἐκυρίευσε τὰ ὀχυρώματα, καίοντας καὶ τοὺς Μύλους. Ἐφρονεύθησαν ὑπὲρ τοὺς 50 καὶ ἐκυρίευσαν τὰ ταμπούρια. Τὸ ἄλλο μέρος, ἐμεῖς καὶ ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρώνης, Γκολφίνος, Γρίβας, Νοταρόπουλο, Τζόρκης, ἐχαλάσαμεν τοὺς ἐπιλοίπους μύλους καὶ τοὺς ἐκλείσαμεν εἰς ἓνα παλιόκαστρο, εἰς ἓνα βράχο ὅπου ἦτον ἀδύνατον νὰ ἀνέβῃ κανένας. Εἴχαμεν γνώμην νὰ τοὺς κόψωμεν τὸ νερὸ καὶ εἰς δύο ἡμέρας νὰ προσκυνήσουν. Ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὴν στιγμὴν μᾶς κάμνει φανὸς ὁ Γενναῖος, ὅτι ἔφθασε ὁ Ἱμπραϊμῆς, καὶ ἐτράβηξε κατὰ τὰ Βέρβενα ὁ Γενναῖος. Ἦλθαν 2.000 καβαλλαραῖοι, ἐπῆραν τοὺς Τούρκους τοὺς κλεισμένους, καὶ τὰ στρατεύματα τοὺς ἐπῆγαιναν πολεμώντας ἀπὸ τὰ πεισινά. Ἐπήγαμεν, ἀναχωρήσαμεν διὰ τὰ Βέρβενα, καὶ τὸ Νοταρόπουλο καὶ ὁ Τζόρκης ἔμειναν εἰς τὰ Τζιπιανά. Εἰς τὸν κάμπον τῆς Ταβιάς ἐχαλάσαμεν 8 ἢ 9 μύλους, ἀπὸ ἐκεῖ ἄλυσαν καὶ ἐπῆγαιναν εἰς τὴν Τριπολιτζά. Τακτικοὶ Τούρκοι ἐχάθηκαν εἰς τρεῖς ἡμέρας καὶ εἰς τὰς διαφόρους θέσεις 500, ταμπούρια 20, πολλὰ μουσκέτα, σημαῖες 4, ἄλογα, ἀξιωματικοὶ πολλοί. Ἡμεῖς ἐπολεμούσαμεν ἐκεῖ, ἀλλὰ εἰς ὅλα τὰ μέρη, εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας ἐκτυποῦντο οἱ Τούρκοι καὶ δὲν ἔλειπε ἡμέρα ὅπου νὰ μὴ σκοτώνονται² Τούρκοι. Γράφω ἐγὼ ὅμως ἐδῶ ὅσας μάχας ἔμουν παρὼν καὶ ὁδηγοῦσα ἐγὼ. Αὐτὸς ἦτον ὁ μόνος τρόπος νὰ κτυποῦν τοὺς Τούρκους, ἐπειδὴ διὰ νὰ συστήσω γενικὸν στρατόπεδον δὲν ἤμποροῦσα, α') διότι δὲν εἶχα ζωοτροφίας, β') πολεμοφόδια καὶ γ') διότι ἦτον τὸ μόνον ἀδύνατον νὰ νικήσωμεν τοὺς Τούρκους μὲ παρατεταγμένη μάχην διὰ τὸ πολυἀριθμὸν τοῦ ἐχθροῦ· ἀλλὰ εἶχα δώσει ὁδηγίας νὰ κτυποῦν πάντοτε τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ ἐμπρός, ἀπὸ πίσω, ἀπὸ τὰ πλευρά, τὴ νύκτα νὰ τοῦ πέφτουν εἰς τὸ ὄρδι, νὰ καίουν οἱ ἐδικοὶ μας τὰς ζωοτροφίας, ὅταν δὲν ἤμποροῦσαν νὰ τὰς πάρουν, διὰ νὰ μὴ τὰς ἀφήσουν εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐχάλιδοντο πολλοὶ Τούρκοι, χωρὶς νὰ χάσωμεν Ἕλληνας. Πολλοὶ ἐφώναζαν τότε καὶ ἡ ἰδία ἡ Κυβέρνησις μὲ ἔγραφε νὰ συστήσω γενικὸν στρατόπεδον, καὶ νὰ κάμω ἓνα γενικὸν πόλεμον. Αὐτοὶ ὅμως δὲν ἤξευραν τὴν κατάστασίν μας, διότι οἱ Τούρκοι εἶχαν πιάσει τὸ κέντρον καὶ δὲν μᾶς ἄφηκαν ποτὲ νὰ συγκεντρωθοῦμεν 10 καὶ 15 χιλιάδες νὰ ἀντιπαραταχθοῦμεν εἰς τὸν ἐχθρὸν. Κάθε ἐπαρχία ἐφρόντιζε διὰ τὴν ὑπεράσπισίν της. Ἐπειτα ὁ τόπος εἶχε ἐρημωθεί, ὁ πόλεμος δὲν ἄφηνε νὰ καλλιεργεῖται, ψωμί δὲν εὗρίσκαμεν, ἡ Κυβέρνησις ἦτον μόνον διὰ τὸ ὄνομα, διότι δὲν εἶχε καὶ ἐκείνη καὶ δὲν μᾶς ἔστειλε, μόνον μὲ ἀστάχυα, ψάμι καὶ μὲ κρέας ἐζοῦσαμε 20 καὶ 30 ἡμέρας. Καὶ ἂν ἐκάμαμεν καὶ ἓνα γενικὸν πόλεμον καὶ ἐχάνοντο 4 ἢ 5 χιλιάδες, ἦτον ἀδύνατον νὰ ματαμαζεύσω στράτευμα, ἐνῶ, ἐὰν ἐχάνοντο καὶ δέκα – δεκαπέντε χιλιάδες παλιαραπάδες, ἔφερνε ἄλλους ὁ Ἱμπραϊμῆς. Εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν οἱ τζοπάνηδες μᾶς ἐβοήθησαν πολλοί³, διὰτὶ ὅλοι μὲ τὰ ζωντανὰ τοῦ κόσμου ἐβαστιέτο στρατόπεδο. Εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀκροβολιστικούς πολέμους ὅλοι εὐδοκίμησαν, ὅλοι, πλὴν κατ' ἐξοχὴν ὁ Ἀντωνάκης Κολοκοτρώνης, ὁ Κορέλας ἀπὸ τὸ Ἀρκοδορέμμα, ὁ Παπα Δημήτρης ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι· ἐσκότωναν πότε 20, πότε 30, 40, 50. Εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας ἀπαντοῦσε ἀντίστασις. Οἱ Ἀρκαδιοὶ καὶ οἱ Κοντοβουνίσιοι καὶ ὅλοι οἱ Μεσσήνιοι ἐπῆγαιναν εἰς τὰ Μοθωκόρια καὶ τοὺς ἐκτυποῦσαν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἐσκότωναν καὶ τοὺς ἐπαιρναν πότε 20, πότε 30, 40 μουλάρια, καὶ ἔτζι ἐζοῦσαν, διὰτὶ μισθὸν οἱ Πελοποννήσιοι δὲν ἐπῆραν, παρὰ ἀπὸ τὰ τούρκικα λάφυρα ἐζοῦσαν. Οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν ἐπῆγαιναν εἰς ἓνα βουνό, ἐρχόντανε οἱ Τούρκοι, ἔφευγαν καὶ ἐπῆγαιναν εἰς ἄλλο βουνό· ὅλα αὐτὰ ἐγένοντο εἰς τὰ 1826. Ἐπειδὴ τοῦ ἐχάλασα τοὺς μύλους τοῦ Ἱμπραϊμῆ, δὲν εἶχε πλέον πῶς νὰ ἔχει ζωοτροφίας. Ἀνοιξε δρόμο ἀπὸ τὰ Μοθωκόρια ἕως τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν ἔστειλε φορτηγὰ μὲ ζωοτροφίας, ἔπιασε εἰς τοῦ Ἰσσαρι καὶ ἔκαμε στρατόπεδον. Ἀφοῦ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐφυδίσσε διὰ κάμποσον καιρὸν τὴν Τριπολιτζά καὶ ἄφηκε καὶ 5.000 φρουρά, αὐτὸς ἐσυνάχθηκα εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια. — Ἀφοῦ ἔμαθα ἀπὸ ζωντανούς Ἀράπη-

1. Κατὰ τῆς Σιλήμνας.

2. Ὅπου δὲν ἐσκοτώνοντο.

3. Πολλοί.

δες, πού έπιαναν οί Έλληνες, ότι ό Ιμπραήμης έτοιμάζεται διά νά παράσει από τήν Γαστούνην καί νά υπάγει εἰς τὸ Μισολόγγι, έγραψα εἰς τήν Κυβέρνησιν καί τοὺς έδωκα γνώμην μὲ δύο γράμματά μου, ότι νά μοῦ δώσουν τήν άδειαν νά υπάγω εἰς τήν Γαστούνην ἢ άλλον νά στείλουν διά νά σηκώσουν όλες τές ζωοτροφίες όπου εὑρίσκοντο εἰς τήν Γαστούνην καί νά τές έμβάσουν εἰς τὸ Μισολόγγι, καί ἂν ἤθελαν μὲ άκούσει, ό Θεός ἤξεύρει¹ πῶς ἤθελε γυρίσουν τὰ πράματα, γιατί τὸ Μισολόγγι δέν ἤθελε πέσει έχοντας ζωοτροφίας. Εἶχαν καιρὸν 20 ἡμέρες τοὺς έδωσα τήν εἰδησιν πρωτίτερα. Επεδιάσε τὰ τρία φρούρια μὲ στρατεύματα καί ζωοτροφίας, καί εκίνησε διά τήν Γαστούνην. Οί Γαστουναῖοι, άλλοι επήραν τὰ βουνά καί άλλοι εκλείσθησαν εἰς τὸ Χλουμούτζι· από τές ζωοτροφίες άλλες έκαψε καί άλλες έβάσταξε καί τές επήρε στο Μισολόγγι.

Τότενες οί Γαστουναῖοι σάν εκλείσθησαν εἰς τὸ Χλουμούτζι δέν εἶχαν τ' αναγκαία καί εἶχαν πολλὰ γυναικόπαιδα καί ὀλίγες τροφές. Βλέποντας από τὸ Χλουμούτζι οί Γαστουναῖοι ότι εἶναι πολιορκημέ νοι άπεφάσισαν τριακόσιοι νά πέσουν εἰς τὸ στράτευμα τοῦ έχθροῦ, νά πέσουν έξαφνα, νά βαρέσουν τοὺς έχθρούς, καί νά επιστρέψουν εἰς τὸ Κάστρο· καί τοὺς εκτύπησαν τοὺς Τούρκους καί έχάλασαν πολλούς· ὅμως επιασε ένα νερὸ τὸ βράδυ, καί εγύρισαν καί εκλείσθησαν εἰς ένα χωριὸ καί τοὺς εκούσαν όλους. Τούρκους εκκότωσαν ὅσους ἤμπόρεσαν καί εκείνοι έχάθηκαν, επαράδόθηκαν καί εἰς τὸ Χλουμούτζι ἦτον καί ό Μιχαλάκης Σισίνης εκεί. — Εσύναξε τ' άρματά του ό Ιμπραήμης καί επήγε στο Μισολόγγι. Τὸ τί εγίνηκε στο Μισολόγγι εἶναι γνωστό, καί άλλη ιστορία τὸ λέγει. "Εσμιζε μὲ τὸν Κιουτάγιαν². Άλλη ιστορία θέλει σημειώσει τήν γενναιότητα τοῦ Μισολογγιοῦ. Παίρνοντας τὸ Μισολόγγι έχασομέρησε πολλὰ ὀλίγες ἡμέρες· ἡμεῖς εἶχαμεν συνέλευσιν εἰς τήν Πιάδα.

"Οντας ό έχθρὸς έλειπε στο Μισολόγγι, έπεριφερόμουνα ένα γύρω τήν Τριπολιτζά καί επήγα καί εὑρηκα τὸ στενὸ από τὰ Ἀγιγεωργίτικα καί Μπερτζοβά, άκαγα τὰ σπίτια από τοὺς Τούρκους. Εμέτρησα διά νά κάμω ὄρδι εκεί, διατί ἦτον χειμώνας, καί εκατέβηκα στοὺς Μύλους τοὺς εθνικούς, καί έστειλα εἰς τήν Κυβέρνησιν νά μὲ δώσει τροφάς, καί πολεμοφόδια, νά συνάξω στρατιώτας εἰς εκείνα τὰ χωριά, πού εἶναι μιáμηση ὥρα από τήν Τριπολιτζά πού³ νά εὑρω καιρὸ νά πηδήσω μέσα. Καί ἡ Κυβέρνησις μοῦ εἶπε νά έμβῶ μέσα εἰς τὸ Ἀνάπλι⁴. Καί ἐγὼ τῆς⁵ άποκρίθηκα : «Δέν εἶναι ὥρα νά έμβῶ εἰς τὸ Ἀνάπλι, πλὴν ἂν μοῦ δίνετε εκείνο πού θά εἰπῶ, διά νά ἤμπορέσω νά κάμω βλάβην εἰς τὸν έχθρόν, εἰς τήν Τριπολιτζά», — Καί εἶτι μοῦ υπεσχέθηκαν, καί άρχισαν νά μοῦ στέλνουν ζαῖρέ καί τήν έμετακόμιζα εἰς τὸ χωριὸ εκείνο, πού εἴφτανα τὸ ὄρδι. "Εκαμα προσταγή εἰς όλες τές επαρχίες καί εἰσυνάζοντο⁶ τήν μίαν μαριά εἰσυνάζαν στρατιώτας, καί τήν άλλην τοὺς έστειλαν τροφάς. Τότενες εἶχαν τὸν Κωνσταντῆ Μαυρομιχάλη στελμένον, πού ἦτον ένα μέλος τῆς Διοικήσεως, μὲ καμμιὰ εκατοστή άνθρώπους, καί επήγα εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπο στήν μέσην καί τοῦ έδωκα καί εκείνοῦ τροφές, καί άκούοντας οί εἰσημερίδες ότι μοῦ στέλνουν ζαῖρέδες διά τήν Τριπολιτζά -- διά τὸ ρεσάλτο -- τὸ έβαλαν στές εἰσημερίδες καί έλεγαν ότι ό γενικός άρχηγὸς εἰσφώνησε μὲ τήν Κυβέρνησιν νά τοῦ δώσουν ζαῖρέ καί πολεμοφόδια νά ρεσαλτάρει τήν Τριπολιτζά· καί οί εἰσημερίδες εἰσδόθηκαν πρὶν έτοιμασθῶ. Τέτοια μυστικότητα εἶχαν, έδιδαν εἰδησιν τοῦ έχθροῦ. Ἐκεῖνες τές ἡμέρες πού ἐγὼ εἰσυνάξα τὰ στρατεύματα, στέλνουν γράμματα από τήν Κυβέρνησιν ό Πετρόμπεης καί ό υἱὸς του Γεωργάκης, πού εἶχαν συμφωνήσει εἰς τὸ Νόκαστρον, ότι τὸν άλικοτήσαν ότι μὲ τρόπον κατὰ τὸν σκοπὸν τοὺς εἰστάλθη άνθρωπος, διά νά τοὺς ξεπατήσει εἰς τήν Τριπολιτζά, (έδώκαμεν τοὺς δύο πασάδες, καί επήραν τὸν Γεωργάκην Μαυρομιχάλην καί Γιατράκον). Στέλνουν τήν Φιλήμονα καί περνάει από τοὺς Μύλους καί πάγει εκεί όπου ἦτον ό Κωνσταντῆς ό Μαυρομιχάλης μὲ τὰ γράμματα καί κάθεται ένα ἡμερόνυχτο εἰς τήν Τριπολιτζά νά τοῦ κάμει τήν άπάντησιν ό Τούρκος κουμαντάντης όπου ἦτον εκεί καί τοὺς έκαμε τήν άπόκρισιν κλειστήν, ὡς τοῦ έγραφαν καί εκείνοι, καί εγύρισεν εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον, μὲ τὰ γράμματα καί ἦλθε νά έμπαρκαρισθεῖ εἰς τοὺς Μύλους διά τ' Ἀνάπλι. Εγὼ τὸν έρώτησα : «Ποῦ ἔσουν;» — «Εἰς τήν Τριπολιτζά μὲ γράμματα». — «Ποιὸς σ' έστειλε;» — «Ἡ Κυβέρνησις». Τότενες εἶπα, ότι : ἐγὼ συνάζω στρατεύματα καί τροφές καί εἶμαι

1. Ἡξεύρει.

2. Κιουταχλή.

3. Ὅπου.

4. Νά έμβῶ μέσα εἰς τὸ Ἀνάπλι νά ὀμιλήσω.

5. Τούς.

6. Εἰσυνάζονταν.

ἀρχηγός, καὶ κάνει μυστικές ὁμιλίες με τοὺς Τούρκους; Σχίζω τὰ γράμματα, δένω καὶ τὸν Φιλή-
μενα. Ἀκούοντας ἡ Κυβέρνησις ὅτι ἔκαμα τοιοῦτο πράγμα, τῆς κακοράνησε καὶ μοῦ ἔγραψε πλη-
κτικό γράμμα. Ἐγὼ τῆς ἀπεκρίθηκα, ὅτι τὸ χρέος μου εἶναι ὡς ἀρχηγὸς νὰ γνωρίζω τί κάνει ἡ Κυ-
βέρνησις με τὸν ἐχθρόν, ἐγὼ νὰ παιδεύομαι . . .

Ἐγὼ ἄρχισα τὴ δουλειάν μου καὶ εἶχα συναγμένες 5000 στράτευμα καὶ σκάλες καὶ ἀνέβηκα στὸ
στρατόπεδον καὶ διαμοίρασα μίαν ἡμέραν, ἀνήμερα τὰ Χριστούγεννα, γιατί ἦτο σκάπετα ἀπὸ τὴν
Τριπολιτζὰ τὸ στράτευμα τὸ δικό μας. Ἐμοίρασα τὸ στράτευμα με ἀρχηγούς· ἔστειλα τὸν Νικήτα
ἀπὸ τὴν πόρταν τοῦ Μυστρά, τὸν Γενναῖον ἀπὸ τῆς Καρύταινας τὴν πόρταν, τὸν Κωνσταντὴ Μαυ-
ρουμιχάλη ἀπὸ τῶν Καλαβρύτων τὴν πόρταν, καὶ τὸν Παναγιώτην Ζαφειρόπουλον με τοὺς Ἀγιο-
πετρίτες ἀπὸ τοῦ Σαραγιοῦ τὴν πόρταν, καὶ τὰς ἄλλες πόρτες με ἄλλα κουμάντα, καὶ ἐδιαμοίρασα τὰς
σκάλες εἰς τὰ κουμάντα, ὅπου ν' ἀνεβῶν εἰς τὸ κάστρο, καὶ ἐγὼ ἔμεινα μ' ἓνα σῶμα, διὰ νὰ δίδω
βοήθειαν. Καὶ ἐκινήσαμεν ὅλοι μαζί, καὶ ὅταν ἐξυγώσαμεν εἰς τὴν Τριπολιτζὰ, κάποιον προδότης,
ἦτον νύκτα, ἔρριψαν δύο ντουφέκια, σενιάλε τοῦ ἐχθροῦ, ἐμπῆκαν καὶ δύο Βούλγαροι, ποιὸς τοὺς ἔστειλε
ἀγνοῶ. Εἶπαν οἱ προδότες¹: «Ἀπόψε θὰ σᾶς γένει ρισάλτο». Ἐβγήκαν οἱ Τούρκοι στὰ τεῖχη,
πικιδιά, γυναιῖκες καὶ ἔσκουζαν ὡς τὴν αὐγὴν. Ὁ Νικήτας ἔβαλεν ἀποκάτω σκάλες, — καὶ² βλέ-
ποντας ὅτι εἴμεθα προδομένοι, με τὰ ξημερώματα ριτιράραμεν. Οἱ Τούρκοι τὸ προῖ εἶδαν ὅτι δὲν εἶναι
στρατεύματα καὶ ἐκτύπησαν τοὺς Τριπολιτζῶτες, Λάμπρο Ριζιώτην. Ὁ Γενναῖος τοὺς ἐπῆγε μεντάτι,
εἶχαν σκοτωθεῖ ἀπὸ τοὺς Τριπολιτζῶτες 10. Ὁ Γενναῖος ἀπὸ τὰς Ρίξας, βλέποντας ἐκίνησε μεντάτι.
Ἐτῆς ἀπετύχαμεν ἀπὸ τὰς προδοσιές, δὲν ἠμπορέσαμεν νὰ κάμωμεν δουλειά. Ἐσυνάχθημεν ὀπίσω
εἰς τὰ χωριά, καὶ ἄρχισε ὁ κόσμος νὰ φεύγει. Ἐγὼ ἐτράβηξα νὰ κατεβῶ εἰς τὸ Ἀνάπλι, νὰ ὁμιλή-
σωμεν διὰ νὰ κάμωμεν Συνέλευσιν, διότι ἡ Κυβέρνησις στασιτικῶς ἓνα χρόνον ἔπειτα ἀπὸ τὴν διορίαν³
ἐκυβέρνησε. Νὰ εἰπῶ: «Τί προδοσιές εἶναι τοῦτες;» καὶ νὰ ὁμιλήσωμεν τὸν κίνδυνον τῆς Πατρίδος.
Ἡ Κυβέρνησις κάνει μίαν διαταγὴν, ὅτι κανεὶς στρατιωτικὸς νὰ μὴν πάγει στὸ Ἀνάπλι, διότι δὲν
εἶναι δεκτός. Τότενες, βλέποντας τὴν διαταγὴν, ἔγραψα εἰς τὸν Ζαῖμην καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας νὰ συ-
ναχθοῦν νὰ κάμωμεν Συνέλευσιν εἰς τὸ Ἄργος. Ἀρχίνησαν καὶ οἱ πληρεξούσιοι ἤρχοντο εἰς τὸ Ἄργος
καὶ συνακούσθημεν νὰ πᾶμεν εἰς τὴν Πιάδα, καὶ ἐκινήσαμεν καὶ ἐπήγαμεν. Ἦλθαν καὶ ἀπὸ τὰ νησιά
τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι, καὶ ἐκάμαμεν Συνέλευσιν τότε ἐκαταράσθη ἡ Συνέ-
λευσις τὸν Ὑψηλάντην. Ἐρχόμενοι ἐκεῖ ἀρχίσαμεν τὰς ἐργασίας, καὶ εἶχαμεν ἐκτελεστικὴν δύναμιν
τὸν Ἀνδρέα Λόντον, πρόεδρον τὸν Γέρο Πανοῦτζον, — διατὶ ἤθελαν μέρος νὰ βάλουν τὸν Πετρόμπετην,
μέρος τὸν Ζαῖμην· διὰ νὰ πύσουν τὴν φραγιάρα ἐβάλαμεν τὸν Πανοῦτζον πρόεδρον τῆς Συνελεύ-
σεως. Καὶ εἰς τὰς ἐργασίας ἐπάνω εἶχε μέρος Ρουμελιῶτες εἰς τὸ μέρος του, καὶ εἶπε ὁ Ὑψηλάντης:
«Δὲν δεχόμεθα τὴν πρόσκλησιν ὅπου ἐκάματε στὴν Λόνδραν». Μὲ μιὰ φωνὴ ἀποκρίθησαν: «Τὸ ἔθνος
ἐκεῖνο ὅπου θέλει ἔκαμε, καὶ ἐκεῖνος δὲν μπορεῖ νὰ κάμει τῆς γνώμης του πράγματα». — Δὲν⁴
τὸν ἤθελαν με τελειότητα διὰ Ἑλληνα. Οἱ Ρουμελιῶτες με τὸν Ὑψηλάντην, ἦτον ὁ Γκούρας κ.λ.π.

Τότε ἐσηκώθηκα ὀρθὸς καὶ εἶπα: «Δὲν εἶναι δίκαιον νὰ καταδιώξωμεν τὸν Ὑψηλάντην, διότι,
με φαίνεται, ἀρχῆς⁵ νὰ ἔχετε γράμμα ἀπὸ τὸ μακαρίτην τὸν ἀδελφόν του, καὶ πῶς νὰ καταργή-
σωμεν τὸν ἀδελφόν του ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα;». Καὶ με ἄλλους λόγους τοὺς κατέπεισα: «Ἀλήθεια ἀντι-
στάθηκε, ἀλλ' ἂς ἰδοῦμεν καὶ τὰ καλὰ». — Ἐκατόρθωσα καὶ ἔγινε συγκατάβασις, ἐπεριωρίσθη εἰς ἓνα
χρόνον ἡ κατάργησις, καὶ ἀκολουθοῦσαμεν τὰς πράξεις μας.

Τὴν ἡμέραν τῶν Βαΐων ἔκαμαν γιουρούσι στὴ Μισολόγγι οἱ ἥρωες τοῦ Μισολογγιοῦ, σὲ τόσας
χιλιάδες ἀσκέρι, σὲ τόσα κανόνια, χαντάκια, καβαλλαριά· ἐγλύτωσαν 2.000 καὶ τὸ γυναικόπαιδο ἔγινε
θύμα. Μᾶς ἔλθε εἰδησις, μεγάλη Τετράδην· εἰς τὸ λειδινό⁶, πού εἶχε παύσει ἡ Συνέλευσις, καὶ εἶ-
μεθα εἰς κάτι Ἰσκιους. Μᾶς ἔλθε εἰδησις ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη. Ἐτῆς ἐβάλαμεν τὰ μαῦρα ὅλοι
μιστὴ ὥρα ἐστάθη σιωπὴ πού δὲν ἔκρινε⁷ κανέναν, ἀλλ' ἐμέτρασε καθέναν με τὸν νοῦν του τὸν ἀφαι-

1. Εἶπαν οἱ προδότες, ὅτι.

2. Καὶ ἔτῆς.

3. Διορία τῆς.

4. Καὶ δὲν.

5. Στὲς ἀρχές.

6. Δειλινό.

7. Ἐκρνε.

νισμόν μας. Βλέποντας ἐγὼ τὴ σιωπὴν ¹ ἐσηκώθηκα εἰς τὸ πόδι, καὶ τοὺς ὠμίλησα λόγια διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν. Τοὺς εἶπα, ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη ἐνδόξως, καὶ θὰ μείναι αἰώνας αἰώνων ἡ ἀνδρεία ². Ἐὰν βάλοιμεν ³ τὰ μαῦρα καὶ ἐκνεύσομεν, θὰ πάρωμεν τὸ ἀνάθεμα καὶ θὰ πάρωμεν τὸ ἀμάρτημα τῶν ἀδυνάτων ἄλων. Μὲ ἀπεκρίθησαν : «Τί νὰ κάμωμεν τώρα, Κολοκοτρόνη;» «Τί νὰ κάμωμεν;» τοὺς λέγω. «Τὴν αὐγὴν νὰ κάμωμεν συνέλευσιν, νὰ ἀποφασίσωμεν κυβέρνησιν πέντε, ἕξι, ὅσῳ ἄτομα διὰ νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ νὰ διαλέξωμεν καὶ ἄτομα νὰ ἀποφασίσουν νὰ ἀνταποκρίνονται μὲ τὰ ἐξωτερικά, ποῦ τότε ἦτο περασμένος καὶ ὁ μινίστρος Κάνιγγ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Συνελεύσεως διὰ τὰ ἐξωτερικά νὰ δίδει λόγον εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ εἰς τὸν λαόν, καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι νὰ σκορπίσωμεν εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ νὰ πιάσωμεν γενικῶς τὰ ἄρματα, ὡς τὰ πρωτοπιάσαμεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν». Καὶ ἐτῆ: τὴν αὐγὴν, τὴν μεγάλην Πέμπτην, ἐσυνεδριάσαμεν καὶ ἀποφασίσσαμεν ἑνδεκα μέλη Ἐπιτροπὴν Κυβερνήσεως, καὶ πρόεδρον τὸν Ζαΐμην, Π. Μαυρομιχάλην, Ἀναγνώστην Δεληγιάννην, Γεώργιον Σισίνην, Ἀν. Χ. Ἀναργύρου, Δ. Τσαμαζόν, Σ. Τρικούπην, Α. Μοναρχίδην, καὶ Π. Δημητρακόπουλον, Ἀνδρέαν Ἰσκον καὶ Ἰωάννην Βλάχον. Ἡ διάρκεια τῆς ἐπιτροπῆς ἕως εἰς τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1826, καὶ τότε, ἂν γλυτώσωμεν, συναζόμεθα καὶ τελειώνωμεν τὴν συνέλευσιν. - 26 Ἀπριλίου ἡ προκήρυξις. Ἐκαμην καὶ μίαν ἄλλην ἐπιτροπὴν τῆς συνελεύσεως ⁴ διὰ νὰ ἀνταποκρίνεται μὲ τὰς ξένας δυνάμεις, Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανόν, Ἀρτας Πορφύριον, Π. Νοταρᾶν, Α. Κοπανιτζάν, Ἀναστ. Λόντον, Γ. Δαριώτην, Σ. Καλογερόπουλον, Γ. Αἰνιάν, Βασ. Μπουδούρην, Ἐμ. Ξένον, Ν. Ρενιέρην ⁵.

Εἶχαμεν τὸν Γενναῖον εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ μὴν γίνῃ ἀντίστασις· ἡ νέα Κυβέρνησις δὲν ἀπῆν-τησεν ἐναντιότητά καὶ ἐμβῆκαν εἰς τὸ Ἀνάπλι. Μπαίνοντας μέσα ἀρχίνησαν τὰ ἐδικά τους. Ἐβγῆκα ⁶ στὸ Ἄργος, ἐσύναξα στρατεύματα καὶ πάω ἐμπρός. Ἐταξάν τοῦ Γενναίου νὰ τὸν κάμουν φρούραρχον καὶ τότε ἤθελαν νὰ κάμουν τὸν Λόντον. Ἐγραψα τοῦ Γενναίου : «Ἐβγα νὰ γλυτώσωμεν τὴν πατρίδα, καὶ αὐτοὶ ὅ,τι θέλουν ὅς κάμουν». Καὶ ἐτῆ: ἐκίνησε καὶ ὁ Γενναῖος. Ἐσύναξα ἕως χιλίους στρατιώτας καὶ ἔπιασα ἓνα χωριὸ εἰς τὸ Μπουγιάτι, ἕξ ὥρας ἀπὸ τὸ Ἄργος, κατὰ τὴν ... ⁷. Ἀπό-λυσσα τζαουσάδες καὶ ἐμάζωναν σφακτά, ἔγραψα καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους ⁸ νὰ συναχθοῦν διότι ὁ Ἰμπραῖμ πασὰς θὰ ἐβγῇ ἀπὸ τὸ Μισολόγγι. Ὁ Ἰμπραῖμης ἐβγῆκε μὲ ὅλο του τὸ στράτευμα εἰς τὴν Πάτρα καὶ εἰπώθηκε ὅτι ἐβγῆκε καὶ μὲ τὰ στρατεύματα τοῦ Κιουταχῆ. Εἰδήσις ψεύτικη, γιὰτὶ ὁ Κιουταχῆς ἐκίνησε διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Σὺν ἐπέρασε ὅλο ⁹ τὸ στράτευμα εἰς τὴν Πάτρα. ἐκίνησεν ἀμέσως καὶ ἔκαμε ὅλα του τὰ στρατεύματα κατὰ τὴν Πάτρα. Ὁ κόσμος καὶ ὁ λαὸς ἐσυνάχθηκε καὶ ἔπιασε τὰ βουνὰ μὲ παιδιὰ τους, γυναικόπαιδά τους ¹⁰ καὶ πράγματά τους καὶ ἔφυγαν δύο Τοῦρκοι Πελοποννήσιοι ἀπὸ τὸ βουνὸ Χελμὸ καὶ ἐπρόδωσαν εἰς τὸν Ἰμπραῖμ. Ἐπῆγε ὁ Ἰμπραῖμης εἰς τὸ Χελμὸ καὶ τουφέκι δὲν ἀπάντησε πουθενά, καὶ ἐσκλάβωσε περίπου ἀπὸ δύο χιλιάδες γυναῖ-κες καὶ παιδιὰ, καὶ ἐπῆρε καὶ 4.000 ... καὶ ἄλλοι ἀνεμοσκορπίσθησαν, καὶ ἐδόθηκε φήμη ὅτι ἐσκό-τωσαν 5.000. Οἱ Καλαβρυτινοὶ εἰς τὴν Καρύταινα, εἰς τὸ Λεοντάρι, εἰς τὴν Μάνην κατέφευγαν οἱ ἐπαρχίες καὶ ἐπῆρε φρίκη ὅλη ἡ Πελοπόννησος, καὶ ὁ Ἰμπραῖμης ἦλθε εἰς τὴν Τριπολιτζά. Καὶ ἐγὼ μαθαίνοντας τὴν εἶδησιν τούτην εἶχα δύο χιλιάδες καὶ ἐπεράσαμεν ἀντίκρυ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζά, νὰ ἰδοῦμεν ποῦ θὰ κινηθεῖ, καὶ ἐτραβήξαμεν στῆς Καρύταινας τὴν ἐπαρχίαν.

Ὁ Ἰμπραῖμης μὲ τὸ στράτευμα ¹¹ κατέβηκε Καρύταινας κάμπο καὶ Λεονταρίου. Ἐγὼ ἔστειλα τὸν Γενναῖον μὲ 500 νομάτους καὶ ἔπιασαν τὴν Ντεμνίτζα, χωροπούλα δυνατῆ, διὰ νὰ κλεισθεῖ μέσα, ἂν ἔλθῃ ὁ Ἰμπραῖμης ἀπάνω του. Ἀπὸ τὴν Ντεμνίτζα ἕως τὸ ὄρδι 4 ὥρες. Καὶ ἐγὼ ἐκρύφθηκα μὲ

1. Τὴν σιωπὴν τῆς Συνελεύσεως.

2. Καὶ θὰ μείνῃ ἐκείνη ἡ ἀνδρεία.

3. Βάλομεν.

4. Ἐπιτροπὴν Κάνιγγ [ὁ Κολοκοτρόνης ἀναφέρεται, φυσικὰ, στὸν Κάνιγγα ὡς ἀρχηγὸ τῆς ξένης Δυνάμεως].

5. Ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ προσκαλέσῃ τὴν Κυβέρνησιν.

6. Ἐγὼ ἐβγῆκα.

7. Κατὰ τῶν Καλαβρυτινῶν.

8. Κορινθίους.

9. Ὅλο του.

10. Μὲ παιδιὰ του καὶ γυναῖκες του.

11. Στράτευμά του.

τὸ λοιπὸν στράτευμα, ἂν ἴδῃ τοὺς Τούρκους νὰ κυπρήσουν τὸν Πενναῖον νὰ τοὺς πάρω ἀποπίσω. Ὁ Ἱμπραῖμης δὲν ἤλθε διὰ τὸν Γενναῖον. Ἰδιὰ τοῦτο τὰ γυναικόπαιδα ἐπῆγαν κατὰ τὴν Μάνην καὶ ἐκεῖ ἀκολούθησε. Τὸ ὁρδὶ τοῦ εἶχε εἰς τὸν κάμπιν. Ὁ λαὸς ἀκούοντας, ὅτι ὁ Ἱμπραῖμης ἐβγήκε εἰς τὰ πρὸς τὰ χωρὶά καίοντα, ἐτραβήξαν κατὰ τὴν Μάνην, ὥς ὅπου ἐγύρισε τὸ στράτευμά του. Ἐτραβήξε διὰ τὴν Μεσσηνίαν², καὶ Ἀρκαδινοί³ καὶ οἱ Ἀνδρουτζάνοι ἀκούοντας τὴν φθορὰν τοῦ ἀπά-νου κόσμου, ἐτραβοῦσαν κατὰ τὴν Μάνην. Κάπου ἔγινε καὶ τουφέκι, κάπου ἐσκλάβωσε. Ἐρριξε τὸ ὁρδὶ του εἰς τὸ Νησί τῆς Καλαμάτας. Ὅταν ἔλειπε ὁ Ἱμπραῖμης εἰς τὸ Μισολόγγι, οἱ Μανιάτες ἐφύλασαν εἰς τὸν Ἀρμυρὸ, ὅπου εἶναι τῶν Καπετανιάνων τὰ σπίτια, ἕνα ταμπούρι δυνατὸ ἀπὸ τὸ πέλαγος ἕως εἰς τὸν βράχον, ἐκράτειε ἕως ἓνα μίλι, καὶ ἐκίνησε μὲ σφοδρὰ καὶ ἐπῆγε καὶ τὸν ἀντέ-κρουσαν⁴ οἱ Μανιάτες, καὶ ἐσκότωσαν ἀρκετούς, καὶ ὁπισθοδρόμησεν. Ἐγὼ ἐκατέβηκα μὲ τὸ στρά-τευμα ἕως 3.000 εἰς τὰ Δερβένια, καὶ τοὺς ἄφηκα ἐκεῖ, καὶ ἐπῆρα μόνον 80 ἀνθρώπους καὶ ἐκα-τέβηκα εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἐτραβήξα ὅλο τὴν ἡμέραν, διότι ἦτον τὸ ὁρδὶ τοῦ Ἱμπραῖμη εἰς τὸ Νησί. Καὶ εἰς τὸν δρόμον παῦ ἐπάγαμεν ἔβαντα τὴν τρομπέτα διὰ νὰ μὲ γνωρίσει ὁ κόσμος. Καὶ μὲ ἐγνώρι-σαν, καὶ τοὺς ἐμψύχων νὰ πᾶνε πίσω στὰ σπίτια τους. Καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀρμυρὸ καὶ ἔγραψα εἰς ὅλους τοὺς τόπους ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι γυρίζουν εἰς τὰς ἐπαρχίας⁵, καὶ ἔτι ἐγύρισαν ὅλοι, τὰ γυναικόπαιδα στὰ σπίτια, οἱ ἄνδρες εἰς τὸν πόλεμον.

Ἐστάθηνκα ὁκτὼ ἡμέρες, μὴ ματαδοκιμάσει ὁ Ἱμπραῖμης νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Βέργαν. Ὁ Ἱμπραῖ-μης ἐτραβήχθη καὶ ἐπῆγε εἰς τὰ κάστρα διὰ νὰ ἀνασάνῃ τὸ στράτευμά του καὶ νὰ ἀφήσουν τὰ γυναι-κόπαιδα. Ἐγὼ ἐγκαρδίωσα μὲ λόγους τοὺς Μανιάτες καὶ ἐσυνάχθησαν πολλοὶ εἰς τὸ Ἀρμυρὸ, καὶ ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ στράτευμα, εἰς τὰ Δερβένια τοῦ Λεονταριοῦ, καὶ τὸ ἐσήκωσα τὸ στράτευμα καὶ ἐπῆγα εἰς τοῦ Μάνεσι, ἀνάμεσα Λεονταριοῦ καὶ Μυστρά, καὶ ἔστειλα καὶ ἤλθαν τὰ στρατεύματα τὰ Μυστριώτικα ὅλοι εἰς 4.000. Τροφὰς εἶχα ἀπὸ τὸ Μυστρά. Ὁ Ἱμπραῖμης ἔστειλε τὸν νεχαγιὰ του νὰ ματακυπρήσῃ τὴν Βέργαν εἰς τὸ Ἀρμυρὸ, καὶ ἀπὸ πίσω ἔστειλε δύναμιν ἕως νὰ ἐβγεῖ καὶ ὁ ἴδιος. Μαθαίνοντας, ὅτι ὁ Ἱμπραῖμης ἔχει νὰ πάγῃ εἰς τὴν Βέργαν νὰ πολεμήσῃ, ὅτι αὐτὸς ἐχθρὸς ἔρχεται ἐπάνω μας καὶ νὰ ἐλθῇτε μεντάτι, λαβαίνοντας τὴν εἰδησιν ταύτην, ἐκίνησα μὲ 2.000. Τὸ διάστημα ὅμως εἶναι μακρινόν, δέκα ὥρες. Τὴν εἰδησιν μοῦ ἔστειλαν. — Οἱ Τούρκοι ἐπῆγαν, ἀντικρού-σθησαν ἀπὸ τοὺς Μανιάτες καὶ ὁπισθοδρόμησαν οἱ Τούρκοι μισή ὥραν ἀπὸ τὴν Βέργαν κατὰ τὴν Καλαμάταν. — Ἐφθάσαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Γιάννιτζα, μακριὰ ἀπὸ τὸ στράτευμα τὸ τούρκικον μίαν ὥραν. Κινώντας ἡμεῖς, ἐβάρεσα τὴν τρομπέτα διὰ νὰ κινήσῃ τὸ στράτευμά μας. Δὲν ἠλπίζαμεν νὰ ἀκούσουν οἱ Τούρκοι τὴν τρομπέτα, διότι ἦτον σιγάπετα. Ἀκούοντας οἱ Τούρκοι τὴν τρομπέτα ἐτραβήχθησαν μίαν ὥραν μακρότερα εἰς τὸ ποτάμι τῆς Καλαμάτας, ὅπου ἦτον κάμπος. Ἄν ἐπρόφθανα, εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἐπολεμοῦσαν οἱ Τούρκοι μὲ τοὺς Μανιάτες, ἠθέλαμεν τοὺς κλείσει καὶ ἤθελαν σκοτωθεῖ πολλοί⁶. Οἱ Τούρκοι, μετὰ δύο ἡμέρας ἀνεχώρησαν διὰ τὸ Νησί. Ἀνεχώρησα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Μάνεσι, ὅπου εἶχα τὸ ἐπίλοιπον στράτευμα, διὰτὶ δὲν εἶχα τροφὰς νὰ σταθῶ ἐκεῖ. Περάσσοντας δέκα ἢ δεκαπέντε ἡμέρας ὁ Ἱμπραῖμης ἐκίνησε τὴν καβαλλαριὰν νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν Μάνην ἀπὸ τὸ Ἀρμυρὸ, καὶ τὸ πεζικὸν στράτευμα τὸ ἐμβαρκάρισε εἰς τὰ καράβια καὶ τὸ ἐξεμπαρκάρισε εἰς τὸ Βηρό, εἰς τὴν Τσίμοβαν πλευρά. Οἱ Μανιάτες ἐπετάχθησαν καὶ οἱ γυναῖκες, καὶ ἐπελάγωσαν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἔκαμαν πολλὸν ἀφανισμόν. Ἀντεστάθησαν καὶ εἰς τὴν Βέργαν εἰς τὴν καβαλλαριάν, καὶ ἀφοῦ εἶδε ὁ Ἱμπραῖμης ὅτι δὲν κάμνει τίποτε, ἐτραβήχθη εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια. Εἰς τὸ Μάνεσι ἔκαμα 10 ἡμέρες. Ἐκεῖ ἔλαβα ἓνα γράμμα ἀπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς τοὺς Ρουμελιώτες, ὅπου ἦτον εἰς τὸ Ναύπλιον, Καραϊσκάκης, Τζαβέλας, Κώστας Μπότζαρης, Λάμπρος Βέικος, Γεώργιος Δράκος καὶ ἄλλοι ὀπλαρχεγοὶ ἀπὸ τὴν φρουρὰν τοῦ Μισολογγίου, καὶ μὲ ἔγραψαν νὰ ὑπάγω νὰ ὁμι-λήσωμεν νὰ ἐνωθῶμεν ὅλοι, καὶ νὰ πάρωμεν μέτρα ὅλοι συμφώνως, καὶ νὰ βαρέσωμεν τὸν ἐχθρόν. Ἀφηκα ἀντιπρόσωπόν μου εἰς αὐτὸ τὸ στράτευμα τὸν Γεωργάκη Γιατράκο, καὶ ἐγὼ ἐπῆρα 50 νο-μάτους καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος. Ἐκεῖ ἔστειλα εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἤλθε εἰς τὸ Ἄργος ὁ Καραϊσκάκης,

1. Ὅσο.

2. Μεσσηνία.

3. Καὶ οἱ Ἀρκαδινοί.

4. Ἀντίκρουσαν.

5. Ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι νὰ γυρίσουν εἰς τὰς ἐπαρχίας τους.

6. Ὁ τόπος αὐτὸς πολὺ βοήθητικὸς δι' ἡμᾶς.

Τζαβέλας και λοιποί. Ὁ Κώστας Μπότσαρης και μερικοὶ ἄλλοι τοὺς κράτησε ὁ Ζαΐμης και τοὺς ἔκαμε νὰ μὴν ἐλθοῦν νὰ ἐνωθοῦμεν τὰ στρατεύματα. Οἱ σταφίδες ἐκόντευαν νὰ γανοῦν· ὁ Γιάννης και ὁ Παναγιώτης Νοταράδες ἔρχισαν νὰ τρώγουνται. Ἡ αἰτία ἦτον, αὐτή¹ ἡ ἐπαρχία τῆς Κορίνθου. Τὸ μεγαλύτερον μέρος ἤθελε ἀρχηγὸν τὸν Παναγιώτην. Ὁ Γιάννης ἐπῆρε μισθοτούς και ὑποστηρίγμενος και ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἤθελε νὰ ὑποχρεώσει τὴν ἐπαρχίαν νὰ εἶναι ὑπὸ αὐτόν, και ὅχι ὑπὸ τὸν Παναγιωτάκη, και ἔτσι ἔρχισαν καὶ πολεμοῦσαν ἀνάμεσόν των. Μὲ ἐκραξε ἡ Κυβέρνησις νὰ πάω μέσα εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἐγὼ τοὺς εἶπα ὅτι δὲν ἔμπορῶ νὰ ἔμβω μέσα, ἀλλὰ νὰ ἐλθοῦν εἰς τὴν Ἄριαν νὰ ὀμιλήσωμεν. Ἦλθε ὁ Ζαΐμης, ὁ Π. Μαυρομιχάλης, Βασίλης Μπουδούρης, και ἄλλοι διοικηταὶ ἦλθαν εἰς τὴν Ἄριαν. Μοῦ ἐζήτησαν γνώμην τοῦ νὰ ἔβγαι ὁ Ζαΐμης, νὰ πάει νὰ σβήσει τὸν ἐμφύλιον πόλεμον εἰς τὴν Κόρινθον. Ἐγὼ τοὺς εἶπα, νὰ μὴν ἔβγαι ὁ Ζαΐμης, ἀλλὰ νὰ γράφουν μίαν διαταγὴν εἰς τὸν Γιάννη, και μιά εἰς τὸν Παναγιώτη, και νὰ λέγει ὅτι² «Αὐτοῦ ἔρχεται ὁ Γενικὸς Ἀρχηγὸς και νὰ τὸν ἀκούσετε εἰς ὅ,τι σᾶς εἰπεῖ. Καὶ ὁ Ζαΐμης ὡς πρόεδρος νὰ μὴν ἔβγῃ διὰ νὰ μὴ χαλάσει³, και ὅχι νὰ φτιάσει». Δὲν μὲ ἄκουσαν. Πηγαίνοντες μέσα ὀρδίνισαν τὰ στρατεύματα τὰ Ρουμελιώτικα, και ἐκίνησε ὁ Ζαΐμης νὰ πάει εἰς τὴν Κόρινθον. Ἐγὼ ἔμεινα εἰς τὸ Ἄργος. Ὅταν ἀνταμώσαμεν μὲ τὸν Καραϊσκάκην και λοιποὺς ὀπλαρχηγούς, ὀρκισθήκαμεν νὰ εἴμεθα ὅλοι ἐνωμένοι, νὰ νικήσωμεν τὸν ἐχθρόν, νὰ στείλωμεν μίαν ἐπιτροπὴν εἰς τὴν Βαστίτζα και Κόρινθον, και ὅσα συναχθοῦν νὰ πληρωθοῦν ὅσοι κινήσουν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Ἱμπραϊμης ἦλθε τότε εἰς τὴν Τριπολιτζὰ ἐκίνησε κατὰ τὸν Ἅγιον Πέτρον και ἐκατέβηκε εἰς τὸ Ἄστρος. Ὁ Παναγιώτης Ζαφειρόπουλος μὲ ἔδωκε εἰδήσιν, ἔστειλα τὸ Νικήτα μὲ 200 και ἐκλείσθηκε εἰς τὸ Καστράκι. Οἱ Τούρκοι ἐπῆραν ὅλην τὴν Τζακωνιά πλαστρί. Ἐγὼ παίρνω 100 ἀνθρώπους και πηγαίνω εἰς τὰ χωριὰ τῆς Κορίνθου, ὅπου εἶχα γράψει νὰ ἔλθῃ ὁ Γενναῖος και Κολιόπουλος. Τὸν Γενναῖον τὸν ἔστειλα μὲ 1000 εἰς βοήθειαν εἰς τὸ Ἄστρος, ἦλθε και ὁ Κολιόπουλος μὲ ἄλλους 1.000, τὸν ἔστειλα και αὐτόν· ἔφθασε και ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης μὲ 500· τριακοσίους ἔστειλε εἰς βοήθειαν τοῦ Παναγιωτάκη, διότι οἱ Δεληγιανναῖοι ἐβοήθουν τὸν Παναγιωτάκην, ἐπειδὴ τὸν εἶχαν συμπέθερο, και ὁ Ζαΐμης και Λόντος τὸν Γιάννη. Εἰς τὰ Κλιμεντοκαῖσαρα ἐσμίξαμε μὲ τὸν Ζαΐμη και μὲ τοὺς λοιποὺς ἀρχηγούς. Ὁ Καραϊσκάκης εἶχε κινήσει διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ρούμελης. Ὁ Παναγιώτης εἶχε μερικοὺς ἀνθρώπους του εἰς τὸ Σοφικό· πηγαίνει ὁ Γιάννης, και διὰ νὰ τοὺς βγάλει καίει ὅλο τὸ χωριό· τοιοῦτης λογῆς ἐφέροντο. Ἐπιάσαμεν ὀμίλιαν διὰ τὴν σταφίδα. Οἱ στρατιωτικοὶ ὅπου ἦτον βγαλμένοι ἀπὸ τὸ Μισολόγγι ἤλπιζαν νὰ λάβουν τοὺς μισθοὺς των ἀπὸ τὰς σταφίδας, διατὶ ἄλλον πόρον δὲν εἶχαμεν. Τοὺς εἶπα νὰ στείλωμεν μίαν ἐπιτροπὴν νὰ τὰ συνάξῃ, και ἡμεῖς νὰ μετρηθοῦμεν, ὅπου εἴμεθα ἕως 6 χιλιάδες, και νὰ πᾶμε κοντὰ εἰς τὸν ἐχθρόν, καθὼς ἔστειλα⁴ τὸν Γενναῖον, τὸν Κολιόπουλον και τὸν Νικήτα, και ὅταν κτυπήσωμεν τοὺς Τούρκους, ὅποιος δουλεύσει νὰ πάρῃ τὸν μισθόν του. Δὲν ἐστέρχθησαν τὴν γνώμην μου, μόνον εἶπαν : «Νὰ μένωμεν ἐδῶ, νὰ πάρωμεν τοὺς λουφέδες μας, και στερνὰ ἐνωμένοθα και πᾶμε κοντὰ εἰς τοὺς Τούρκους». Ἐγὼ τοὺς εἶπα : «Τώρα, εἶναι καιρὸς νὰ πᾶμε ὅπου καίουν οἱ Τούρκοι τὰ χωριά, και σὺν τὰ κάψουν, τί χρειάζεται νὰ πᾶμεν». Ἐμαλώσαμε μὲ τὸν κύρ Ἀνδρέαν και ἦλθαμεν εἰς λόγια : «Διατὶ, κύρ Ἀνδρέα, δὲν ἔστειλες εἰς τὸν ἀνεψιόν σου τὸν Γιάννη νὰ μὴν κάψῃ τὸ Σοφικό, ὅπου ἦτον τὸ πρῶτον χωριὸ τῆς ἐπαρχίας»; Μὲ ἀπεκρίθηκε, ὅτι δὲν εἶχεν ἄνθρωπον νὰ στείλῃ. Τοῦ λέγω : «Τίνος τὰ λὰς αὐτὰ, κύρ Ἀνδρέα; Ἐσύ εἶχες μαζί σου 4.000 ἀνθρώπους και δὲν ἔστειλες ἕνα καβαλλάρη, διὰ νὰ μὴν καοῦν 200 σπίτια;» Ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὰ λόγια και ἄλλα, μοῦ εἶπε, ἐμπρὸς εἰς ὅλους τοὺς ὀπλαρχηγούς : «Κολοκοτρώνη, Κολοκοτρώνη, ὁ χρόνους πασχίζεις νὰ ἐνώσεις τὰ ἄρματα και εἰδὲ σὲ ἄφησα νὰ τὰ ἐνώσεις, εἰδὲ θέλει σὲ ἀφήσω». Δὲν τοῦ ὀμίλησε κανεὶς. Τοῦ ἐβάρεσα τὰ παλαμάκια (ἐχειροκρότησα) λέγοντάς του : «Εἰς, καλὲ πατριώτη, ὅπου δὲν ἀφήνεις νὰ ἐνωθοῦν τὰ ἄρματα, και ἂν ἦτον⁵ ἐνωμένα δὲν ἔκαμε ὁ Ἱμπραϊμης τὰ χωριά και νὰ σκλαβώνει τὸν κόσμον». Εἶδα ὅτι δὲν εἶχα διάφορον ἀπὸ αὐτούς. Τότε μὲ ἔστειλε ὁ Ζαΐμης τὸν Κίτζο Τζαβέλα, και τὸ Νότη Μπότσαρη και ἄλλους, και μὲ εἶπαν νὰ πάρω 70 χιλιάδες γρόσια διὰ τὰ ἐξοδὰ μου ἀπὸ τὰς σταφίδας. Τοὺς εἶπα, ὅτι ὅχι μόνο 70 χιλιάδες νὰ εἶναι, οὔτε 70 μυλλιούνια νὰ

1. Ἡ αἰτία ἦτον αὐτή :

2. Καὶ νὰ λέει :

3. Διατὶ θὰ χαλάσει.

4. Ἐστειλάν.

5. Εἶναι.

είναι δὲν παίρνω, ἐδούλευσα τὸν τόσον καιρὸν χωρὶς μισθὸν τὴν Πατρίδα μου, θὰ τὴν δουλεύσω καὶ τώρα, τὸ κατὰ δύναμίν μου. Ἐμείνα πέντε - ἕξ ἡμέρες καὶ ἀνεχώρησα. Εἶχα τὸν Χατζῆ Μιχάλη μὲ 50 καβαλλαραίους μαζί μου. Αὐτοὶ ἔμειναν, ἐμάζωξαν 400 χιλιάδες γρόσια καὶ τὰ ἐμοιράσθηκαν.

Ὁ Καραϊσκάκης, ἀφοῦ ἐβγήκε εἰς τὴν Ρούμελη, ἔγραψε καὶ ἐζητοῦσε βοήθειαν καὶ τότε ἐκίνησαν οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ρουμελιῶτες, καὶ ὁ Γιάννης Νοταρᾶς ἦλθε εἰς τὸν Φαληρέα. Ὁ Ἱμπραήμης ἔκαψε ὅλα τὰ χωριά τοῦ Ἀγίου Πέτρου καὶ Πραστοῦ· ὁ λαὸς ἐγλύτωσε εἰς τὸ Λενίδι καὶ ἐπῆγε ἕως τὸ Μυστρά καίοντας καὶ ἐγύρισε εἰς τὴν Τριπολιτζά. Ὁ Γενναῖος, Νικήτας, Κολιόπουλος, δὲν ἔλειπαν νὰ παγαίνουν ἀπὸ κοντὰ μὲ ἀκροβουλίσμους πολεμοῦντες τον. Ὁ Γενναῖος ἦλθε εἰς τὰ χωριά τῆς Κορίνθου, καὶ ὁ Κολιόπουλος, τοὺς ἔστειλα πάλιν ὀπίσω. Ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα. Ἦτον ἐκεῖ καὶ ὁ Μελετόπουλος καὶ ὁ Νικολάκης Πετιμεζᾶς, ἔκαμαν ἓνα καλὸν ἀκροβουλισμόν καὶ ἐσκοτώθηκαν ἄρκατοὶ Τούρκοι. Ὁ Κολιόπουλος ἔπιασε τὸν Ἀποίχων, κοντὰ εἰς τὴν χώρα Καρύταινα, διὰ νὰ ἐμποδίσαι τοὺς Τούρκους νὰ ὑπάγουν κατὰ τὰς Λιοδῶρες. Ἐγὼ ἐκράτησα τὸν Νικήτα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος, ἔστειλα τοῦ Ἀλμεῖδα, ὅπου ἦτον ἀρχηγὸς τακτικῶν καβαλλαραίων, ἕως 30, χωριστὰ οἱ 50 ἄτακτοι. Ἐπῆγα μὲ αὐτοὺς εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο, ἐσύνεξα Ἀγιοπετρίτες, Τζακίωνους, Μυστριώτες, Τριπολιτζῶτες ἕως δύο χιλιάδες. Οἱ Τούρκοι, ὅπου ἦτον εἰς τὴν Τριπολιτζά, εἶχαν συνήθεια κάθε ἡμέραν κατὰ τὰς Ρίζας καὶ ἐθέριζαν καὶ ἐμάζευαν καὶ χορτάρι. Ἐστειλα καταπατητάδες καὶ ἐπαραιτήρησαν. Σηκώνομαι διὰ νυχτός, χωρίζω τὴν ἄτακτὴ καβαλλαρία, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Χατζῆ Μιχάλης, καὶ πηγαίνει μὲ τὸ Νικήτα μὲ 1.000 νὰ πάγουν νὰ χωσασθοῦν κρυφά, καὶ ὁ Παναγιωτάκης Γιατρούκος μὲ ἄλλους 1000 καὶ μὲ τὴν τακτικὴν καβαλλαρίαν, ἀρχηγὸς Ἀλμεῖδας¹. Ἐγὼ ἐβάσταξα τέσσαρους καὶ ἔμεινα εἰς τὸ κέντρο, μὲ συμφωνία νὰ ἰδῶ τοὺς Τούρκους καὶ ἅμα τοὺς κάμω σινιάλο νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ τὰς χωσὰς νὰ περιζώσουν τοὺς Τούρκους. Ἐκείνη τὴν ἡμέραν δὲν ἦλθαν οἱ Τούρκοι ἐκεῖ ὅπου τοὺς προσμέναμεν. Οἱ Τούρκοι ἐβγάλαν 300 τακτικοὺς καραμπινιέρηδες, μὲ σκοπὸν νὰ περιφέρονται εἰς τὰ χωριά, νὰ κοιτάζουν μήπως οἱ Ἕλληνες εἶναι χωσασμένοι καὶ πειράζουν τοὺς πολλοὺς Τούρκους, ὅπου ἐθέριζαν εἰς τοὺς κάμπους· διατί οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν χωσιές κάθε ἡμέραν καὶ ἐσκοτώνοντο πέντε ἕξ τὴν ἡμέρα, καὶ ἔδιδαν εἰς κάθε Ἕλληνα ὅπου μοῦ ἔφερνε ἀπὸ ἓνα κεφάλι καὶ ἓνα τουφέκι, ἢ ζωντανὸν ἀπὸ ἓνα τάλλαρο. Ἐκίνησαν διὰ νὰ περιέλθουν. Ἦλθαν εἰς ἓνα χωριὸ Μειμέταγα ὀνομαζόμενον. Ἦτον ἐκεῖ ἓνας πύργος καὶ διὰ νὰ μὴ κλεισθοῦν ἐκεῖ, δὲν ἔκαμα τὸ σινιάλο, παρὰ ἀφοῦ τοὺς ἄφησα καὶ ἐβγήκανε ἀπὸ τὸ χωριὸ κάμποσο. Τοὺς κάμνω τὸ σημεῖον καὶ εὐθὺς πετάεται ἡ καβαλλαρία ὅπου ἦτον μὲ τὸ Νικήτα καὶ ἀπαντοῦνται² ἑξαφνα μὲ τοὺς Τούρκους. Οἱ Τούρκοι ἐδοκίμασαν νὰ σταθοῦν εἰς τὸν κάμπον, κάμνοντες τετράγωνον, ὅμως βλέποντες τὴν καβαλλαρία καὶ τὸ πεζικό, ὅπου τοὺς ἐπλάκωσε ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἐγύρισαν εἰς τὸ χωριό. Δὲν ἐμπόρεσαν νὰ πιάσουν τὸν πύργον. Εἰς μισὴ ὥρα μόνον τέσσαρες ἐγλύτωσαν ἀπὸ 300· τέτοιον σκότωμα δὲν εἶδα ποτὲ μου. Ὅλοι οἱ καβαλλαραῖοι Τούρκοι ἤκουσαν τὸν πόλεμον καὶ ἦλθαν πρὸς³ βοήθειαν, ἀλλὰ δὲν ἐκατέρφησαν κανένα ζωντανόν. Τοὺς εἶχα εἰπεῖ ἀπὸ τὸ βράδυ, ὅτι ἂν ἰδῶ στρατεύματα νὰ ἔρχονται τούρκικα σὰς κάμνω σινιάλο καὶ τραβιέσθε κατὰ τὸ μέρος ὅπου ἔμουν. Τοὺς ἔκαμα τὸ σημεῖον· ὁ Νικήτας δὲν ἀκολούθησε, καθὼς τοῦ εἶχα εἰπεῖ, οἱ Τούρκοι τοὺς πηγαίνουν ἀπὸ κοντὰ ἕως τὸ βράδυ· ὁ Νικήτας ἐστάθηκε μὲ μιὰ τριανταριά, ἐσκότωσαν ἓναν σημαντικὸν Τούρκον καὶ ἔτζι· ἐγύρισαν οἱ Τούρκοι καὶ ἡμεῖς ἀνταμώθημεν ὅλοι ὅγιαις εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο. Τὰ μουσκέτα καὶ τὰ ταμποῦρα τὰ ἔστειλα εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἐπῆγα εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ πάρω πολυμοφύδια καὶ νὰ ἐπιστρέψω ὀπίσω διὰ νὰ κάμνω ἀπὸ αὐτὰς τὰς χωσιές. Οἱ Ἕλληνες ἐθάρρευαν καὶ ἐκατέβαιναν εἰς τὸν κάμπον ἦσαν εἴχαμε καβαλλαρία. Εἰς αὐτὴν τὸν πόλεμον ἐφέρθηκαν ὅλοι μὲ ἀνδρείαν· ὁ Θεόδωρος Ζαχαρόπουλος διακρίθηκε περισσότερον, διότι ἔπεσε μέσα εἰς ἓνα σπῖτι ὅπου ἦτον εἴκοσι Τούρκοι καὶ τοὺς ἐχάλασε. Ὁ Σταμάτης Μήτσας ἐλαβώθηκε εἰς τὸ ποδάρι ἀπὸ μπαγιονέτα. Ἡ καβαλλαρία ἢ τακτικὴ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἄρια. Ὁ Ἀλμεῖδας⁴ μὲ ὑποσχέθηκε ὅτι ἐπιστρέφει, καὶ αὐτὸς ἔλαβε διαταγὴ καὶ ἐπῆγε εἰς τοῦ Δαμαλᾶ.

Ὁ Ἱμπραήμης ἐτραβήχθηκε εἰς τὴν Μεσσηνία. Ἦλθε ὁ Σεπτέμβριος μῆνας, καὶ εἰς τὸν Ὀκτώβριον ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀνάπλι, διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὴν Συνέλευσιν. Εἶπα τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύ-

1. Ἀλμέτας.

2. Ἀπαντοῦνται.

3. Εἰς.

4. Ἀλμέτας.